EDGAR ALLAN POE

MELLONTA TAUTA

Notă: Pentru traducerea povestirilor „Hans Pfaall", „Farsa cu balonul" şi „A o mie şi doua poveste a Seherezadei" s–a folosit ca text de bază lucrarea *The Complete Poems and Stories of Edgar Allan Poe*, ed. Alfred A. Knopf, 1958. Celelalte lucrări au fost traduse din vol. *The Complete Tales And Poems Of Edgar Allan Poe*, ed. The Modern Library, New York.

CUVÂNT ÎNAINTE

Iată, aşadar, adunate într–un volum (pentru prima oară, după ştiinţa noastră), toate sau aproape toate povestirile ştiinţifico–fantastice ale lui Edgar Allan Poe. Este o iniţiativă justificată atât de rolul hotărâtor pe care l–a jucat marele scriitor american în crearea noului gen, cât şi de ignorarea sau minimalizarea acestui rol în lucrările de istorie şi teorie literară. Exemplul cel mai recent, pentru noi, este studiul lui Vincent Buranelli[1] *considerat de autor „complet, în sensul că nu a omis, din lipsă de spaţiu, nici o problemă majoră".*

E adevărat că Buranelli îi recunoaşte scriitorului meritul de a fi „singurul american care a inventat vreodată o formă literară, şi anume, nuvela poliţistă", dar acesta constituie de mult un loc comun al exegezei poeşti. În schimb, nimic despre Poe şi fantasticul–ştiinţific, în afara unicei şi palidei menţiuni privind succesiunea livrescă a Aventurilor lui Arthur Gordon Pym: *„Cultura de pe insulă, veche cât lumea, cu simbolurile criptice îi vor influenţa pe Jules Verne şi pe Rider Haggard, ca şi şcoala de literatură ştiinţifico–fantastică". Dar nu era mult mai evidentă* geneza *acestei şcoli din povestiri ca* Farsa cu balonul *sau* Hans Pfaall? *Desigur – cu condiţia de a depăşi limitele interpretărilor tradiţionale. Ori majoritatea comentatorilor consideră*

EDGAR ALLAN POE

MELLONTA TAUTA

Notă: Pentru traducerea povestirilor „Hans Pfaall“, „Farsa cu balonul” şi „A o mie şi doua poveste a Seherezadei” s–a folosit ca text de bază lucrarea *The Complete Poems and Stories of Edgar Allan Poe*, ed. Alfred A. Knopf, 1958. Celelalte lucrări au fost traduse din vol. *The Complete Tales And Poems Of Edgar Allan Poe*, ed. The Modern Library, New York.

CUVÂNT ÎNAINTE

Iată, aşadar, adunate într–un volum (pentru prima oară, după ştiinţa noastră), toate sau aproape toate povestirile ştiinţifico–fantastice ale lui Edgar Allan Poe. Este o iniţiativă justificată atât de rolul hotărâtor pe care l–a jucat marele scriitor american în crearea noului gen, cât şi de ignorarea sau minimalizarea acestui rol în lucrările de istorie şi teorie literară. Exemplul cel mai recent, pentru noi, este studiul lui Vincent Buranelli[1] *considerat de autor „complet, în sensul că nu a omis, din lipsă de spaţiu, nici o problemă majoră”.*

E adevărat că Buranelli îi recunoaşte scriitorului meritul de a fi „singurul american care a inventat vreodată o formă literară, şi anume, nuvela poliţistă”, dar acesta constituie de mult un loc comun al exegezei poeşti. În schimb, nimic despre Poe şi fantasticul–ştiinţific, în afara unicei şi palidei menţiuni privind succesiunea livrescă a Aventurilor lui Arthur Gordon Pym*: „Cultura de pe insulă,*

veche cit lumea, cu simbolurile criptice îi vor influenţa pe Jules Verne şi pe Rider Haggard, ca şi şcoala de literatură ştiinţifico–fantastică". Dar nu era mult mai evidentă geneza *acestei şcoli din povestiri ca* Farsa cu balonul *sau* Hans Pfaall*? Desigur – cu condiţia de a depăşi limitele interpretărilor tradiţionale. Ori majoritatea comentatorilor consideră povestirile citate doar o concesie făcută gustului pentru senzaţional, asimilându–le, din acest punct de vedere, povestirilor de groază. Se uită însă că dacă, în acestea din urmă, publicul căuta într–adevăr „absurdul amplificat până la grotesc (...) elementul de groază dus până la oribil (...) caracterul spiritual exagerat până la burlesc (...) factorul de neobişnuit transformat în straniu şi mistic"*[{2}], *cele dintâi răspundeau unor aspiraţii de cu totul altă natură.*

*În acea primă jumătate a secolului al XIX–lea, interesul pentru ştiinţă şi tehnică înregistrează un salt spectaculos, pe măsura succeselor înregistrate în cele mai variate domenii. Spirit aflat în perpetuă efervescenţă, Poe se integrează fluxului general, dovedind chiar un nivel de informare net superior celui al confraţilor săi. Curiozitatea i se exercită până şi în direcţii cu totul secundare, după cum o dovedeşte redactarea unui manual de conchiliologie. Dar în centrul atenţiei sale se află, în mod firesc, câteva dintre marile probleme ale timpului: dezlegarea enigmei polare, navigaţia aeriană dirijată, zborul dincolo de limitele gravitaţiei terestre. Prima va fi abordată într–o modalitate mai mult fantastică, situându–se deci în afara obiectului cercetării noastre (*Manuscris găsit într–o sticlă, Aventurile lui Arthur Gordon Pym*). A doua constituie fundalul şi laitmotivul* Farsei cu balonul*, apărând incidental şi în* Mellonta Tauta*. În sfârşit, a treia prilejuieşte laborioasele şi fantezistele, notaţii din jurnalul ascensiunii lui Hans Pfaall.*

Semnalând aceste consonanţe de loc fortuite, ne vom feri de o supralicitare simplistă. În intenţiile autorului intra, fără îndoială, şi mistificarea, la care se referă el însuşi în comentariul precedând Farsa cu balonul*. Dar o mistificare*

de un tip cu totul special, al cărei iz de autentic i–a făcut pe cititorii numărului din 13 aprilie 1844 al lui The Sun *să–şi smulgă ziarul din mâini. Era triumful unei concepţii novatoare, teoretizate astfel de autor într–o notă la mai vechea povestire* Hans Pfaall*, în legătură cu alte lucrări pe teme cosmice: „În aceste diferite opuscule, scopul este totdeauna satiric, tema o descriere a moravurilor lunare în raport cu ale noastre Dar în nici un caz nu văd efortul de a face plauzibile amănuntele călătoriei însăşi. Toţi autorii par absolut ignoranţi în materie de astronomie; în* Hans Pfaall*, intenţia este originală în măsura în care reprezintă un efort către verosimilitate în aplicarea principiilor ştiinţifice (atât cât o îngăduie natura fantastică a subiectului) la călătoria de la Pământ la Lună".*

Efortul către verosimilitate – iată expresia concentrată a uneia dintre constantele fantasticului–ştiinţific. El poate, fi identificat, în embrion, la Cyrano de Bergerac (cutia cu icosaedru din Statele şi imperiile Lunei*) sau la Swift (sistemul de propulsie al insulei zburătoare din* Călătoriile lui Gulliver*). Dar ceea ce era sumar şi episodic devine, la Poe, esenţial în susţinerea ideii dominante. Descrierea balonului domnului Monck Mason, cu toate accesoriile sale, creează climatul de miraculos ştiinţific necesar pentru a–l face pe cititor să accepte extrapolarea îndrăzneaţă a realizărilor timpului. Concizia şi limpezimea frazei, gradaţia, folosirea abilă a tehnicii suspansului conferă detaliilor aerostatice o neaşteptată nobleţe, făcându–le să concure plenar la impresia de ansamblu. Cuvinte ca lest, nacelă, elice, ghidropă dobândesc valenţe poetice, întreţinând mirajul nemaipomenitei aventuri transatlantice.*

Procedeul poate fi identificat cu uşurinţă şi în alte povestiri. Relatarea ascensiunii lui Hans Pfaall este literalmente împănată cu noţiuni ştiinţifice reale şi imaginare. Trezirea contelui Allamistakeo din îndelungata sa anabioză avant la lettre *se efectuează printr–o serie de operaţiuni cu implicaţii medico–anatomice, descrise cu minuţiozitate.* A o mie şi doua poveste a Şeherezadei *îşi are,*

de fapt, centrul de greutate în enciclopedicele note de subsol. Până şi enigmatica întâmplare a domnului Augustus Bedloe este pusă cumva pe seama experienţelor mesmerice, foarte la modă în acea perioadă (1845) şi asimilate de Poe obişnuitelor experienţe de laborator. Cum se explică atunci, în raport cu acest adevărat cult al utilizării arsenalului ştiinţelor mai mult sau mai puţin exacte, atitudinea scriitorului faţă de Ştiinţă – protestul romantic din des citatul Sonet*, ironia din* Hans Pfaall*, satira din* De vorbă cu–o mumie *şi* Omul făcut bucăţi*, sarcasmul din* Mellonta Tauta*?...*

Contradicţia, după opinia noastră doar aparentă, a dat naştere multor generalizări grăbite, privind conservatorismul lui Poe, atitudinea lui de neîncredere dispreţuitoare în progres, etc. Există însă şi comentatori care au sondat mai adânc, ajungând până la amărăciunea ascunsă sub mistificare şi invectivă. „Ar fi fals şi nedemn de un asemenea creier să ni–l reprezentăm drept rutinat, vrăjmaş al oricărei cuceriri ştiinţifice – scrie, de pildă, Camille Mauclair[3]*. El se temea şi îşi bătea joc de falsul progres (...) un fel de religie grosieră, preţuind ştiinţa doar pentru explicaţiile ei utilitare, mijloace de negoţ şi de confort (...) credinţa fetişistă într–o perfecţionare indiscutabilă, prin însăşi curgerea timpului şi un dispreţ stupid şi vinovat faţă de trecut“. Şi, mai departe: „El considera că ştiinţa industrială, ale cărei rapide şi impresionante cuceriri păreau pe atunci adevărate miracole, va deveni o calamitate dacă progresia ei nu va corespunde unei progresii paralele şi de egală însemnătate în domeniul evoluţiei morale”. Sunt observaţii care surprind cu acuitate o stare de spirit caracteristică nu numai lui Poe, ci şi multora dintre contemporanii şi urmaşii săi. Obsesia consecinţelor nefaste ale neconcordanţei dintre progresul tehnico–ştiinţific şi cel moral fecundează operele unui lung şir de scriitori, atinşi definitiv sau pasager de morbul anticipaţiei.*

*Explicaţia ni se pare valabilă şi pentru atitudinea lui Poe faţă de problemele sociale şi politice ale vremii. Individualismul şi însingurarea sa romantică, prejudecăţile legate de unele concepţii sudiste pe care le–a împărtăşit, teoria gradaţiei opuse egalitarismului nu ne oferă decât o justificare aparentă a atacurilor împotriva democraţiei ca sistem de guvernare. Adevărul este că scriitorul generos şi sensibil fusese ulcerat de spectacolul pe care–l ofereau campionii acestei „democraţii". Iată de ce cuvântul „politică" îi sugerează portretul grotesc al unui demagog electoral (*De vorbă cu o mumie*), după cum cuvântul „republică" îi apare odios, asociat, printr–o circumscriere la fel de exclusivistă şi de inacceptabilă, doar compromiterii sufragiului universal prin combinaţiile frauduloase ale partidelor burgheze (*Mellonta Tauta*). De altfel, veşmântul fabulei este abandonat într–o însemnare din* Marginalia*: „Când Lucian a descris statuia «de marmură pentelică la suprafaţă, iar înăuntru plină de zdrenţe murdare» el a avut fără îndoială o viziune profetică a marilor noastre instituţii financiare".*

În această lumină, „paseismul" lui Poe dobândeşte semnificaţii mai profunde decât cele pe care i le–ar conferi slujirea imperativelor modei literare sau înclinaţiile temperamentale. Eminescu putea să propună contemporanilor modele de virtute civică desprinse din însăşi istoria multiseculară a poporului său. Protestând cu aceeaşi vehemenţă împotriva tarelor prezentului, Poe trebuia să ţină seama că se adresează unei naţiuni foarte tinere şi eterogene ale cărei tradiţii abia începeau să se fixeze. Elementul antitetic al comparaţiei sale va fi deci vechile civilizaţii, considerate depozitare ale înţelepciunii absolute. Contele Allamistakeo na demonstra chiar că multe dintre cuceririle ştiinţei şi tehnicii din vremea lui Poe nu fac decât să imite realizările Egiptului faraonic, uneori fără să atingă măreţia originalului...

Că avem de–a face mai mult cu un procedeu literar decât cu o idee profund ancorată în conştiinţa scriitorului

ne–o demonstrează A o mie şi doua poveste a Şeherezadei*, în care un alt reprezentant al trecutului întâmpină descrierea „minunilor” civilizaţiei moderne cu o neîncredere iremediabilă. Este o altă ipostază a contactului între două lumi despărţite de un abis temporal; o ipostază mai plauzibilă, implicând acceptarea progresului contestat în* De vorbă cu o mumie, Mellonta Tauta *etc.*

Insolitul ştiinţific al operei poeşti a dat naştere şi unor interpretări insolite. Într–un discutat şi discutabil „studiu psihanalitic”[{4}]*, Marie Bonaparte pretinde, de pildă, că Hans Pfaall, cosmonautul avant la lettre urcând spre Lună cu capul în jos, îl reprezintă pe însuşi Poe aspirând, în mod inconştient, să se întoarcă, în această poziţie prenatală, în pântecul mamei sale. E o optică viscerală care maculează fiorul adolescentin rămas de pe vremea când scriitorul de mai târziu privea ore întregi firmamentul, prin luneta de pe terasa casei din Richmond a familiei Allan. Căci Cosmosul a exercitat asupra lui o fascinaţie statornică, mărturisită încă din poemul* Al Aaraaf *(1829), a cărui acţiune se desfăşoară pe o stea descoperită de Tycho Brahe în secolul al XVI–lea.*

*E adevărat că în această fascinaţie se infiltrează uneori accente morbide. Creatorul hipersensibil şi hiperlucid e obsedat de ideea morţii Pământului şi Universului. Amintindu–şi, poate, că astronomii din „*Călătoriile lui Gulliver*” se temeau de o eventuală ciocnire cu o cometă, el îşi imaginează consecinţele în* Discuţie între Eiros şi Charmion*. Sfârşitul lumii, pus până atunci pe seama împlinirii naivelor profeţii apocaliptice, devine astfel un „coşmar ştiinţific”*[{5}] *pe care literatura de anticipaţie îl va utiliza în forme uneori foarte asemănătoare (vezi, de pildă,* Sfârşitul lumii *al lui Camille Flammarion).* Evrika *merge şi mai departe, postulând prăbuşirea întregului Univers, prin revenirea atomilor la unitatea primordială.*

Considerat de Poe drept cheia de boltă a întregii sale opere, acest „poem cosmogonic” este un adevărat cântec de lebădă al geniului său anticipator. Savanţi eminenţi ca Arthur Eddington şi Edmond Bauer au declarat că Evrika

dovedeşte o anumită previziune a ideilor ştiinţifice moderne. În superbul eseu Despre Evrika[{6}]*, Paul Valery îi atribuie autorului „afirmarea relaţiilor simetrice şi reciproce între materie, timp, spaţiu, gravitaţie şi lumină. Este într–adevăr o simetrie formală care constituie caracterul esenţial al reprezentării Universului, potrivit lui Einstein”; şi, mai departe: „Când Poe măsoară durata Cosmosului său prin timpul necesar pentru ca toate combinaţiile posibile ale elementelor să fi fost efectuate, te gândeşti la ideile lui Boltzmann şi la calculele sale de probabilitate aplicate la teoria cinetică a gazelor. Există în Evrika o presimţire a principiului lui Carnot şi a reprezentării acestui principiu prin mecanismul difuziunii”.*

În Evrika *există, poate, şi explicaţia acestor previziuni şi presimţiri. Poe teoretizează aici drepturile intuiţiei, afirmate şi exemplificate în* Mellonta Tauta *şi respinse de ştiinţa timpului. Abia după câteva decenii lucrările lui Henri Poincaré, Bergson etc. au situat ipoteza, imaginaţia, intuiţia la înălţimea pe care le–o atribuise marele scriitor american. Şi dacă acesta din urmă se referă la descoperirile lui Kepler, Newton, Champollion, opera lui ne oferă şi demonstraţii cu un caracter mai limitat, dar nu mai puţin izbitor. Iată un exemplu:*

*Doctorul Fergusson, eroul primei „călătorii extraordinare” a lui Jules Verne (*Cinci săptămâni în balon*, 1863), declară fără echivoc: „Nu cred că s–ar putea ajunge să se conducă baloanele. Trebuie căutat altceva! De pildă, dacă un balon nu poate fi dirijat, măcar să fie menţinut în curenţii atmosferici prielnici”. Această idee ingenioasă apare cu cincisprezece ani mai devreme în* Mellonta Tauta*, formulată şi mai precis: „...posibilitatea zborului în toate direcţiile prin simpla coborâre sau înălţare până la atingerea unui curent favorabil...” Iar eroul povestirii şi mai vechi* Farsa cu balonul *(1844) „s–a gândit să întrebuinţeze principiul şurubului lui Arhimede, în scopul propulsiunii în aer”, construind un fel de elice multiplă. Prin învârtirea manuală a elicei, aerostatul de formă elipsoidală (!) poate fi*

propulsat cu viteze variabile, direcţia zborului fiind asigurată de o cârmă.

*Într–un studiu despre Poe publicat în „*Musée des familles*”, tânărul Jules Verne deplângea faptul că* Farsa cu balonul *nu respectă legile fizicii şi ale mecanicii. De fapt, în ciuda unor amănunte fanteziste, Poe a văzut mai limpede soluţia problemei navigaţiei dirijate a aparatelor de zbor mai uşoare ca aerul. Şi, cu toată intenţia mistificatoare a autorului, povestirea respiră parcă involuntar încrederea în progresul tehnico–ştiinţific: „Marea problemă a fost, în sfârşit, rezolvată! Aerul, ca şi pământul şi oceanul, a fost şi el cucerit de ştiinţă şi va ajunge pentru omenire o cale obişnuită şi larg deschisă tuturora”.*

*Intuiţia lui Poe aruncă o punte miraculoasă şi către alte înfăptuiri sau previziuni certe ale secolului nostru, creând totodată teme, idei şi procedee care vor intra în fondul de aur al anticipaţiei literare. Eroii lui Sébastien Mercier (*Anul două mii patru sute patruzeci*) şi Washington Irving (*Rip Van Winkle*) adormiseră pur şi simplu, pentru a se trezi de la sine peste câteva secole sau câteva decenii. Contele Allamistakeo a fost supus unui tratament care a dus la „suspendarea indefinită a tuturor funcţiunilor animale” şi este trezit cu ajutorul electricităţii, după „cinci mii cincizeci de ani şi câteva luni”. Avem de–a face cu o evidentă experienţă de anabioză, în care îmbălsămarea a luat locul hipotermiei şi şocurile galvanice încălzirii treptate a corpului... Cu toată ironia necruţătoare la adresa „miracolelor” ştiinţei,* Omul făcut bucăţi *prefigurează utilizarea pe scară largă a membrelor şi organelor artificiale. Replica modernă a acestui triumf al mecanicii este ciberneticul domn Jones, din povestirea lui Stanislaw Lem... Până şi mesmerismul, catalizator al multor „Povestiri extraordinare”, şi–a pierdut aura de magie neagră, devenind un fenomen acceptat şi utilizat sub numele de hipnoză. Dincolo de unele coincidenţe, povestirea lui Auguste Bedloe nu se datorează deci amintirii unui eveniment petrecut într–o viaţă anterioară – şi doctorul*

Templeton ne oferă cheia enigmei, atunci când îi spune pacientului său: „...în timp ce dumneata gândeai aceste lucruri în mijlocul munţilor, eu eram ocupat aici, în casă, să le descriu pe hârtie”. În acest caz, „raportul magnetic” dintre cele două personaje se manifestă ca un contact telepatic deosebit de viu. Iar aluzia totală a lui Bedloe se datorează poate şi sensibilizării simţurilor, prin consumul exagerat de opiu.

Cucerirea văzduhului şi a spaţiului cosmic, călătoria în timp cu ajutorul anabiozei, omul pe jumătate artificial, posibilităţile hipnozei şi ale telepatiei... Cât ar mai fi extins Poe universul anticipaţiei, dacă n–ar fi murit la patruzeci de ani?

Cineva spunea că un gen literar se naşte din întâlnirea unui geniu cu un complex de împrejurări favorabile. Geniul autorului Povestirilor extraordinare *şi al* Corbului *nu mai trebuie demonstrat. Iar efervescenţa generală din prima jumătate a secolului trecut oferea un ideal complex de împrejurări.*

Întâlnirea a avut loc. Să–i recunoaştem lui Edgar Poe paternitatea fantasticului–ştiinţific.

ION HOBANA

HANS PFAALL{7}

în româneşte de Ion Vinea

După ultimele ştiri sosite de la Rotterdam{8}, se pare că acest oraş se află, din punct de vedere filozofic, pradă unor fierberi foarte mari.

Într–adevăr, au avut loc acolo unele întâmplări atât de neaşteptate şi atât de noi şi nepotrivite cu opiniile preconcepute, încât nu mă pot îndoi că nu va trece multă vreme şi întreaga Europă va fi zguduită; tot ce e trainic pe

lume se va cutremura, şi tot ce e raţiune şi calcul se va învrăjbi.

Se pare că în ziua de... a lunii... (nu–mi aduc bine aminte data exactă)[{9}], o mulţime nenumărată se adunase, nu prea se ştie din ce anume pricini, în marea Piaţă a Bursei din frumosul oraş Rotterdam[{10}]. Ziua era neobişnuit de caldă pentru acest anotimp: de–abia se simţea o slabă adiere de vânt, iar mulţimea, pe care o stropeau la răstimpuri răpăielile de scurta durată ale ploii ce cădea din alba şi uriaşa îngrămădire a norilor răspândiţi cu îmbelsugare pe albastra boltă a firmamentului, nu–şi pierdea câtuşi de puţin voia bună[{11}]. Către amiază, totuşi, s–a stârnit o uşoară, dar destul de simţită frământare în rândurile celor din faţă. A urmat trăncăneala a zece mii de limbi. O clipă după aceea, zece mii de feţe s–au întors spre cer, zece mii de pipe căzură deodată din colţurile a zece mii de guri, şi un strigăt, care nu poate fi asemuit cu nimic alt decât cu vuietul Niagarei[{12}], răsună îndelung, cu putere, cu furie, prin toate împrejurimile Rotterdamului.

În curând, pricina acestui tărăboi deveni îndeajuns de vădită. Dindărătul uriaşei grămădiri a uneia din acele mase de nori cu forme precise – despre care am mai vorbit – se văzu, ivindu–se încet, într–o întinsă arie de spaţiu albastru, o ciudată arătare eterogenă, dar plăsmuită, pare–se, dintr–o substanţă solidă, cu o înfăţişare atât de neobişnuită şi de o alcătuire atât de năzdrăvană, încât nu putea fi în ruptul capului înţeleasă şi nicicând îndeajuns de admirată de mulţimea de târgoveţi zdraveni care se uita la ea, de jos în sus, cu gura căscată. Ce să fie oare? In numele tuturor matroanelor şi diavolilor din Rotterdam, ce putea oare să prevestească? Nimeni nu ştia. Nimeni nu–şi putea închipui. Nimeni, nici chiar primarul, *mynheer*[{13}] Superbus Von Underduk, n–avea nici cel mai neînsemnat indiciu care să–l ajute să dezlege acest mister. Aşadar, nefiind nimic mai bun de făcut, fiecare dintre cei de faţă îşi potrivi dm nou cu grijă pipa în colţul gurii şi, fără a slăbi din ochi fenomenul, pufăi, făcu o pauză, se legănă într–o parte şi într–alta, mormăi ceva cu tâlc, se mai legănă o dată, mai mormăi ceva, mai făcu o pauză şi, în sfârşit, pufăi din nou[{14}].

Dar, între timp, obiectul unei atât de mari curiozităţi şi pricina unui fum atât de gros se lăsă în jos, tot mai jos, deasupra paşnicei cetăţi. In mai puţin de câteva minute ajunse destul de aproape ca să poată fi văzut foarte desluşit. Părea să fie – o, da, nu încape îndoială – *era* într–adevăr un fel de balon. Cu siguranţă însă că niciodată până atunci *asemenea* balon nu mai fusese văzut la Rotterdam. Căci, rogu–vă, daţi–mi voie să întreb: cine oare a mai auzit de un balon făcut pe de–a–ntregul din gazete murdare? Nimeni, desigur, în toată Olanda. Şi, totuşi, aici, chiar sub nasul poporului sau mai degrabă niţel mai departe şi *mai sus* de nasul său, se afla obiectul despre care vorbim, şi înjghebat – ştiu asta din izvorul cel mai autorizat – chiar din materialul pomenit, şi de care nimeni nu ştia că poate fi folosit într–un asemenea scop. Era o nemaiauzită jignire adusă bunului–simţ al târgoveţilor din Rotterdam. Cât despre înfăţişarea acestui fenomen, ea era şi mai vrednică de ocară. Aducea – nici mai mult, nici mai puţin – cu o uriaşă scufie de nebun, întoarsă cu moţul în jos. Şi această asemănare nu păru nicidecum micşorată când, după o mai amănunţită cercetare, mulţimea văzu un ditamai ciucure atârnând de extremitatea ei, iar în jurul marginii de sus, adică în jurul bazei conului, un colan de instrumente asemănătoare cu nişte tălăngi de mioriţe ce clincheţeau necontenit pe aria *Betty Martin*[{15}]. Dar iată ce punea vârf la toate: legată cu panglici albastre de capătul fantasticei maşini, spânzura, în chip de nacelă, o pălărie uriaşă de castor, cu boruri nemăsurat de late. Pe calota ei emisferică se vedeau o agrafă de argint şi o panglică neagră. Şi era totuşi un fapt vrednic de luare–aminte că nu puţini cetăţeni ai Rotterdamului se jurau că în repetate rânduri mai văzuseră, înainte vreme, pălăria cu pricina. Într–adevăr, întreaga adunare se uita la ea ca la un lucru bine cunoscut, când, la vederea ei, doamna Grettel Pfaall[{16}] scoase un strigăt de voioasă uimire, zicând sus şi tare că e chiar pălăria preaiubitului ei soţ.

Era o împrejurare cu atât mai vrednică de băgat în seamă, cu cât numitul Pfaall, dimpreună cu trei tovarăşi de–ai săi, dispăruseră din Rotterdam cam de vreo cinci ani de

zile, într–un chip cu totul neaşteptat şi de neînţeles şi, până în clipa când începem această povestire, toate încercările de a afla ceva despre ei dăduseră greş. E adevărat că, nu demult, câteva oseminte, socotite drept omeneşti, fuseseră descoperite într–un loc retras din partea de răsărit a oraşului, amestecate de–a valma cu nişte dărâmături ciudate. Se găsiseră unii care merseseră cu gândul până la a–şi închipui că se întâmplase în acel loc o crimă îngrozitoare şi că e foarte cu putinţă ca victimele să fi fost chiar Hans Pfaall şi cei trei tovarăşi ai săi. Dar să ne întoarcem la povestirea noastră.

Aşadar, balonul acesta (pentru că nu încape îndoială că era un balon) pogorâse cam la o sută de picioare deasupra pământului, îngăduind astfel mulţimii să vadă destul de desluşit persoana care se afla în el. Era într–adevăr un ins foarte ciudat. Ca înălţime nu putea să aibă mai mult de două picioare. Dar statura aceasta, oricât era ea de mică, îl putea totuşi face să–şi piardă echilibrul şi să–l dea peste marginea micii nacele, de n–ar fi fost o obadă circulară, care îi ajungea până la piept, legată de funiile balonului. Trupul omuleţului era peste măsură de lătăreţ şi dădea întregii sale făpturi o rotunjime fără nici un rost. Picioarele, desigur, nu puteau fi văzute deloc, deşi o substanţă cornoasă, de provenienţă dubioasă, apărea ocazional printr–o crăpătură din fundul nacelei, sau, ca să vorbesc mai corect, din fundul pălăriei. Avea nişte mâini uriaş de mari. Părul îi era cenuşiu şi împletit într–o coadă pe spate, iar nasul, fără pereche de lung, coroiat şi roşu. Avea ochi strălucitori şi mari, privirea pătrunzătoare. Bărbia şi obrajii, cu toate că zbârciţi de trecerea anilor, îi erau plini, puhavi şi lăsaţi. Cât despre urechi, nu puteai descoperi nici urmă de aşa ceva pe orice parte a capului. Acest ciudat şi micuţ ipochimen era îmbrăcat cu un surtuc larg de mătase azurie şi cu pantaloni potriviţi şi strimţi, strânşi pe genunchi cu agrafe de argint. Vesta lui era dintr–un material gălbui şi lucios. Purta pe cap – trasă strengăreşte pe o sprinceană – o tichie de tafta albă. Şi ca nimic să nu–i lipsească, gâtul îi era înfăşurat într–o basma de mătase de un roşu–sângeriu,

care–i cădea moale până la piept, unde făcea un nod năzdrăvan, de o mărime neobişnuită.

Când se apropie, precum am mai spus, la vreo sută de picioare de pământ, micul şi vârstnicul *gentleman* fu apucat deodată de un tremurici şi păru că nu mai are de gând să se mai apropie câtuşi de puţin de *terra firma*{17}. Aruncând atunci o cantitate de nisip dintr–un sac de pânză pe care–l ridicase cu multă greutate, rămase neclintit o clipă. Apoi, cu mişcări grăbite şi înfrigurate, începu să scoată dintr–un buzunar de afară al surtucului un portofoliu mare de marochin, îl cântări, bănuitor, în mână. Se uită la el, cu o privire peste măsură de surprinsă, şi era vădit că greutatea portofoliului îl uimise, în sfârşit, îl deschise. Scoase din el un plic uriaş, pecetluit cu ceară roşie şi legat cu multă grijă cu o sfoară tot roşie, şi îl aruncă drept la picioarele primarului Superbus Von Underduk. Excelenţa sa se aplecă să–l ridice. Dar aeronautul, care nu încetase să fie foarte neliniştit şi nici nu mai avea pesemne vreo altă treabă care să–l ţină la Rotterdam, începu chiar din această clipă să–şi facă pregătirile de plecare. Şi fiindcă trebuia negreşit să se dezbare de o parte din lest ca să se poată înălţa din nou, iată că jumătatea de duzină de saci pe care el îi aruncă, fără să se mai ostenească a–i deşerta, căzură, unul câte unul, în spinarea nenorocitului primar şi îl dădură peste cap de nu mai puţin de douăzeci şi una de ori, în văzul fiecărui locuitor din Rotterdam. Nu se poate totuşi presupune că măreţul Underduk a lăsat să treacă fără a fi pedepsită această necuviinţă a bătrânului omuleţ. Ba se spune că, dimpotrivă, la fiecare din cele douăzeci şi una de tumbe el a pufăit mânios şi desluşit din pipa lui, pe care în tot acest timp a ţinut–o din răsputeri în colţul gurii şi pe care, cu voia lui Dumnezeu, e hotărât s–o ţină bine până la cea din urmă a sa suflare.

Între acestea, balonul se înălţa ca o ciocârlie{18} şi, avântându–se departe deasupra cetăţii, dispăru, în sfârşit, netulburat, după un nor ce semăna cu acela de după care se ivise în chip atât de ciudat la venire, şi astfel fu pierdut, pentru vecie, de ochii plini de uimire ai bunilor cetăţeni din Rotterdam. Acum atenţia tuturor se îndreptă asupra

scrisorii, împrejurările în care fusese aruncată şi urmările fireşti ale acestora se dovediră fatale atât persoanei, cât şi demnităţii Excelenţei sale ilustrului primar, *mynheer* Superbus Von Underduk. Acest înalt dregător nu uitase totuşi, în timpul mişcărilor sale giratorii{19}, să pună la loc sigur epistola, despre care s–a văzut, după cercetare, că a ajuns chiar în mâinile celor în drept, fiindcă fusese adresată lui însuşi, precum şi profesorului Rub–a–dub{20}, în calitatea lor oficială de preşedinte şi de vicepreşedinte ai Colegiului Naţional al Astronomilor din oraşul Rotterdam. Fu deci deschisă la faţa locului de către cei doi demnitari, care găsiră într–însa nemaipomenita şi într–adevăr foarte însemnata comunicare ce urmează:

> *Excelenţelor lor Von Underduk şi Rub–a–dub,*
> *preşedintele şi vicepreşedintele Colegiului Naţional*
> *al Astronomilor din oraşul Rotterdam.*

Poate că excelenţele voastre îşi mai aduc aminte de un biet meşteşugar, pe nume Hans Pfaall, şi de meserie cârpaci de foaie, care, dimpreună cu alţi trei tovarăşi, a dispărut din Rotterdam, mai acum cinci ani, într–un chip ce poate fi socotit ca de neînţeles. Cu voia Excelenţelor voastre, sunt chiar eu, acelaşi Hans Pfaall, scriitorul comunicării de faţă. E un lucru bine cunoscut celor mai mulţi dintre scumpii mei concetăţeni că vreme de patruzeci de ani am locuit fără întrerupere în căsuţa pătrată de cărămidă de la capătul aleii numite Sauerkraut{21}, în care am stat până în ziua dispariţiei mele. Strămoşii mei au locuit–o şi ei de nu mai ţin minte când. Ca şi mine, ei s–au îndeletnicit în chip statornic cu vrednica şi într–adevăr bănoasa meserie de cârpaci de foaie. La drept vorbind, până în anii aceştia din urmă, când politica le–a sucit oamenilor capul, nici un cetăţean cinstit din Rotterdam nu–şi putea dori şi nu putea să îmbrăţişeze o meserie mai bună decât a mea. Mă bucuram de credit, aveam de lucru totdeauna şi nu duceam lipsă nici de bani, nici de bunăvoinţă. Curând însă am început, precum spuneam, să simt roadele libertăţii, ale cuvântărilor nesfârşite, ale radicalismului şi a tot felul de alte asemenea

lucruri. Oameni care altădată erau cei mai buni muşterii din lume nu mai aveau acum nici măcar o clipă să se gândească la tine. Aveau răgaz numai cât le trebuia să poată citi despre revoluţii şi să ţină pasul cu progresele gândirii şi cu spiritul timpului. Dacă aveau nevoie să aţâţe focul din vatră, îl aţâţau cu o gazetă, şi pe măsură ce autoritatea guvernului slăbea, îmi dădeam tot mai bine seama că pielea şi fierul se făceau tot mai trainice, căci în foarte scurtă vreme nu s–a mai găsit în tot oraşul nici măcar o pereche de foaie care să aibă nevoie de undrea sau de ajutorul ciocanului. Era o stare de lucruri care nu se mai putea îndura. Ajunsei în curând calic ca un şoarece şi, având nevastă şi copii de întreţinut, cu începetul povara mea se făcu de nesuferit şi pierdeam ceasuri întregi gândindu–mă la mijlocul cel mai potrivit de a–mi pune capăt zilelor. Dar, între timp, afurisiţii de creditori nu–mi dădeau *răgaz* să stau pe gânduri. Casa mea era de–a binelea asediată de dimineaţă până seara, aşa că începusem să turbez, şi să fac spume la gură, şi să mă frământ ca un tigru în cuşcă. Mi–aduc aminte mai cu seamă de trei dălcăuci care mă sâcâiau de mă scoteau din răbdări făcând veşnic de strajă la poarta mea şi amenințându–mă cu asprimile legii. M–am jurat să mă răzbun amarnic pe tustrei aceştia dacă voi avea vreodată norocul să–i prind în gheară. Şi sunt încredinţat că plăcerea asta de care mă bucuram dinainte a fost singurul lucru pe lume care m–a împiedicat să–mi îndeplinesc pe loc planul de a–mi zbura creierii cu un foc de pistol. Am socotit totuşi că e mai bine să mă prefac, să–mi stăpânesc mânia, să–i hrănesc cu făgăduieli, cu vorbe dulci, până ce, mulţumită vreunui noroc neaşteptat, mi se va ivi un prilej de răzbunare.

Într–o zi, când le scăpasem printre degete şi mă simţeam mai copleşit ca niciodată, am rătăcit îndelung şi fără ţintă pe străzile cele mai întunecate, până ce, într–un sfârşit, am dat într–un colţ peste o dugheană de anticar. Văzând în apropierea mea un scaun liber destinat clienţilor, m–am lăsat în el, amărât şi ursuz, şi, fără să ştiu de ce, am deschis cel dintâi volum care–mi stătea la îndemână. Era, din întâmplare, o mică broşură de astronomie speculativă, scrisă de profesorul Encke{22} de la Berlin, sau poate de un

francez cu un nume asemănător. Aveam niţică spoială de ştiinţă în această materie, şi în curând m–am adâncit din ce în ce mai mult în cuprinsul cărţii, aşa încât l–am citit de două ori înainte de a–mi reaminti ce se petrece în jurul meu. Între timp începu să se întunece şi mi–am îndreptat paşii spre casă. Dar textul acelui tratat făcuse asupra mea o impresie de neuitat, şi în vreme ce hoinăream pe străzile năpădite de întuneric, amintirea mea depăna cu grijă raţionamentele ciudate şi uneori de neînţeles ale autorului. Câteva anumite paragrafe îmi tulburaseră închipuirea într–un fel cu totul neobişnuit. Cu cât gândeam mai mult asupra cuprinsului lor, cu atât mai tare creştea şi interesul pe care–l treziseră în mine. Educaţia mea, destul de mărginită îndeobşte, şi mai ales nepriceperea mea în problemele de filozofie naturală, departe de a mă face neîncrezător în puterea de a înţelege ceea ce citisem sau să mă facă să pun la îndoială noţiunile multiple care se desprinseseră au fost, dimpotrivă, un imbold pentru imaginaţie. Şi eram destul de închipuit, sau poate destul de cuminte, ca să mă întreb dacă nu cumva toate aceste idei neroade, care încolţesc în minţi bolnăvicioase, nu conţin în ele, aşa cum se şi pare de altfel, toată forţa, tot adevărul, precum şi celelalte proprietăţi ce ţin de intuiţie şi instinct; şi dacă, pentru a face un pas înainte, nu s–ar putea ca profunzimea, în probleme de o natură pur speculativă, să fie dovedită ca o sursă legitimă de falsitate şi eroare. Cu alte cuvinte, credeam, şi mai cred şi azi, că adevărul este de multe ori în sinea sa superficial, şi că, în multe cazuri, adâncimea constă mai mult în abisurile în care o căutăm decât în situaţiile reale unde poate fi găsită, însăşi natura părea să–mi procure dovezi pentru aceste păreri ale mele. Contemplând corpurile cereşti, m–a izbit mai cu seamă faptul că nu puteam să disting o stea cu aceeaşi precizie când o priveam cu o atenţie susţinută, directă şi fără devieri, ca atunci când permiteam privirii mele să lunece prin vecinătatea ei. Desigur, în acel moment nu–mi dădeam seama că acest paradox aparent era pricinuit de faptul că centrul vizual era mai puţin susceptibil de a primi impresii de lumină decât porţiunile periferice ale retinei. Aceste cunoştinţe, şi altele de acelaşi

fel, le–am asimilat în cursul următorilor cinci ani plini de evenimente, ani în care m–am dezbărat de prejudecăţile stării mele sociale umile şi am uitat de cârpaciul de foaie în multiplele şi feluritele mele ocupaţii. Dar în perioada despre care vorbesc, analogia oferită de o observaţie întâmplătoare asupra unei stele şi concluzia la care ajunsesem m–au izbit cu puterea unei confirmări pozitive, şi atunci m–am hotărât definitiv să urmez drumul pe care l–am urmat.

Era târziu când am ajuns acasă. M–am dus îndată la culcare. Dar mintea mi–era prea frământată ca să pot dormi şi am petrecut toată noaptea adâncit în gânduri. Sculându–mă dis–de–dimineaţă, m–am repezit la prăvălioara librarului, unde am dat şi puţinii bani pe care–i mai aveam, ca să cumpăr câteva volume de mecanică cerească şi astronomie practică. Ducându–le cu bine acasă, mi–am închinat citirii lor fiece clipă liberă, şi în curând am făcut progrese aşa de mari în studiul acestor ştiinţe, încât am socotit că sunt în stare să purced la înfăptuirea unui anume plan. Între timp m–am străduit să–i împac pe cei trei creditori care îmi pricinuiseră atâtea necazuri, în cele din urmă am şi izbutit să fac faţă unei jumătăţi din cererile lor, atât prin vânzarea unei părţi din mobilierul gospodăriei, cât şi prin făgăduiala ce le–am făcut–o de a plăti şi rămăşiţa, după înfăptuirea unui mic plan despre care le–am spus că–l urmăream şi pentru a cărui îndeplinire le–am cerut ajutorul. Astfel am reuşit, fără prea mare greutate, să mi–i câştig, căci erau nişte oameni fără nici o pregătire.

Lucrurile fiind lămurite în acest chip, am purces, cu ajutorul soţiei mele – dar în cea mai mare taină şi cu băgare de seamă – să vând lucrurile ce–mi rămăseseră şi să adun – luând cu împrumut sume mici, sub un cuvânt sau altul, şi fără să mă sinchisesc câtuşi de puţin (o mărturisesc cu ruşine) de viitoarele mele mijloace de plată – o însemnată sumă de bani gheaţă.

Cu aceste mijloace, astfel sporite, mi–am făcut rost, la răstimpuri, de chembrică subţire, de foarte bună calitate, în bucăţi de câte doisprezece iarzi[{23}] fiecare. Am mai cumpărat sfoară, vernis de cauciuc şi un coş de răchită,

mare şi adânc, făcut de comandă, iar pe lângă acestea, felurite alte materiale necesare construirii şi echipării unui balon de o mărime neobişnuită. Am pus–o pe soţia mea să se apuce de lucru şi să–l dea gata cât mai degrabă, şi i–am dat toate îndrumările trebuincioase asupra felului cum trebuie să procedeze, între timp am lucrat din sfoară un fileu de o mărime suficientă: l–am prevăzut cu un inel şi cu frânghiile necesare; am cumpărat un cuadrant, o busolă, un telescop, un barometru obişnuit, cu anumite modificări importante, şi două instrumente astronomice care nu sunt prea bine cunoscute. Am găsit apoi un moment prielnic şi am cărat noaptea într–un loc singuratic, la răsărit de Rotterdam, cinci balerci cu cercuri de fier, cam de câte cincizeci de galoane[{24}] fiecare, şi încă una de o capacitate şi mai mare; şase tuburi de tinichea, construite anume, cu un diametru de trei ţoli[{25}] şi o lungime de zece picioare; o anumită cantitate de *substanţă metalică sau semimetalică,* pe care nu o voi denumi, şi o duzină de damigene cu un *acid foarte obişnuit.*

Gazul ce se obţine din aceste ultime elemente n–a mai fost fabricat de nimeni decât de mine sau, cel puţin, n–a mai fost folosit niciodată într–un asemenea scop[{26}]. N–aş avea nimic împotrivă să dau în vileag formula secretă şi deplină a acestui gaz[{27}], dar ea aparţine, de drept, aşa cum am mai spus, unui cetăţean din Nantes, în Franţa, care mi–a împărtăşit–o cu condiţia să nu o divulg. Acelaşi ins mi–a încredinţat, fără să fi ştiut nimic despre cele ce aveam de gând să fac, o metodă de a construi baloane din pieliţa unui anume animal şi prin care orice pierdere de gaz este aproape cu neputinţă. Dar am găsit cu cale că un asemenea mijloc era totuşi prea costisitor, mai ales că era foarte posibil ca o chembrică subţire, îmbibată cu o soluţie de cauciuc, să fie tot aşa de bună. Pomenesc aici de această împrejurare pentru că se prea poate ca într–una din aceste zile omul cu pricina să încerce a se înălţa cu balonul, folosind gazul cel nou şi materialul amintit, şi nu doresc deloc să–l lipsesc de onoarea unei invenţii foarte originale.

Pe locul pe care, când va fi fost să umflu balonul, aveam de gând să aşez balercile mai mici, am săpat pe ascuns câte

o mică groapă; gropile, astfel făcute, alcătuiau un cerc cu un diametru de douăzeci şi cinci de picioare. Am săpat şi în centrul cercului, unde era locul sortit celei mai mari balerci, o groapă de o mai mare adâncime. În cele cinci gropi mai mici am aşezat câte o cutie de tinichea cu câte cincizeci de pfunzi{28} de praf de puşcă în fiecare, iar în groapa mai mare, un butoi cu o sută şi cincizeci. Cu dâre de pulbere acoperite, am stabilit, aşa cum trebuia, legătura între butoi şi balerci, iar după ce am pus într–una dintre acestea capătul a vreo patru picioare de fitil, am acoperit groapa şi am aşezat peste ea butoiul, lăsând celălalt capăt al fitilului să iasă cam de un deget în afară şi în aşa fel încât să fie aproape cu neputinţă de văzut. Acoperind apoi şi celelalte gropi, am aşezat fiecare balercă la locul cuvenit.

Pe lângă materialele arătate mai sus, am mai cărat şi am ascuns la depozitul meu unul din acele aparate perfecţionate ale domnului Grimm{29}, pentru comprimarea aerului atmosferic. Mi–am dat seama totuşi că această maşină are nevoie de modificări însemnate ca să poată fi folosită potrivit scopurilor mele. Dar printr–o muncă îndărătnică şi printr–o stăruinţă neîntreruptă, am izbândit pe deplin în toate pregătirile mele. Balonul meu fu în curând gata. Putea cuprinde mai bine de patruzeci de mii de metri cubi de gaz. După calculele mele, putea lesne să mă ridice cu încărcătura mea cu tot şi, dacă îl mânuiam cu dibăcie, cu încă o sută şaptezeci şi cinci de pfunzi de balast pe deasupra. Fusese impregnat cu trei straturi de vernis de cauciuc şi m–am încredinţat că ţesătura de chembrică poate înlocui mătasea în toate întrebuinţările acesteia, fiind tot atât de trainică şi, afară de asta, şi mult mai puţin costisitoare.

Când totul fu gata, cerui soţiei mele să–mi jure că nu va spune nimănui nimic despre tot ce am făcut din ziua când m–am dus pentru întâia oară la dugheana librarului. Din parte–mi, i–am făgăduit să mă întorc de îndată ce împrejurările mi–o vor îngădui. I–am dat şi puţinii bani ce–i mai aveam şi mi–am luat rămas–bun de la ea. La drept vorbind, n–aveam nici o teamă în privinţa–i. Era ceea ce îndeobşte se numeşte o femeie şi jumătate, şi putea să se

descurce în lumea asta şi fără sprijinul meu. Ca să spun lucrurilor pe nume, cred că m–a socotit totdeauna un pierde–vară, un trântor şi nimic mai mult, bun doar să viseze câte–n lună şi în soare, şi era mai degrabă mulţumită să scape de mine. Era o noapte întunecoasă când i–am urat bun–rămas şi, luând cu mine în chip de aghiotanţi pe cei trei creditori care îmi pricinuiseră atâtea neajunsuri, am dus balonul cu toate accesoriile lui pe un drum ocolit la locul unde erau adăpostite celelalte materiale. Am găsit totul nevătămat şi m–am pus îndată pe lucru.

Era întâi aprilie. Noaptea, precum am spus, era întunecoasă. Nu se vedea nici o stea. O ploaie măruntă şi rece, căzând la răstimpuri, ne stânjenea cumplit.

Dar ceea ce mă îngrijora mai mult era balonul, care, în ciuda vernisului ce–l apăra, începea să se îngreuneze din pricina umezelii. Pulberea, de asemenea, putea să fie vătămată. I–am pus deci pe cei trei cămătari să lucreze de zor, să presare gheaţă pisată în jurul butoiului din mijloc şi să agite acidul în celelalte. Dar nu încetau totuşi să mă tot sâcâie cu întrebări asupra celor ce aveam de gând să fac cu aceste lucruri şi–mi exprimau toată nemulţumirea lor cu privirea la truda istovitoare la care îi pusesem. Nu erau în stare să priceapă (spuneau ei) ce lucru bun putea să iasă din faptul că se udau până la piele numai pentru a fi făcuţi complici la o atât de groaznică vrăjitorie. Mă cuprinse neliniştea. Am continuat să lucrez din răsputeri. Eram încredinţat că tâmpiţii ăştia mă bănuiesc că am făcut legământ cu dracul şi că, pe scurt, tot ce fac în clipa de faţă nu e lucru curat. Şi mi–era tare frică să nu mă părăsească tustrei deodată. M–am străduit, totuşi, să–i liniştesc, făgăduindu–le că, de îndată ce voi fi dus la bun sfârşit această treabă, le voi plăti tot ce le mai datorez. Vorbele mele şi le–au tălmăcit, fireşte, pe înţelesul lor. Fără îndoială, şi–au închipuit că, într–un fel sau altul, voi intra în stăpânirea unei sume uriaşe de bani gheaţă. Şi îndrăznesc să cred că ar fi fost de ajuns să le plătesc tot ce le datoram şi ceva pe deasupra, în schimbul serviciilor făcute, ca să le pese prea puţin de ceea ce s–ar mai fi putut întâmpla cu sufletul sau cu ciolanele mele.

După vreo patru ore şi jumătate, socotii că balonul s–a umflat de ajuns. Am legat de el nacela, în care mi–am pus toate uneltele, precum şi un glob de sticlă golit de aer şi foarte bine astupat cu un dop. N–am uitat nici condensatorul, nici o cantitate de var nestins, un baton de ceară de sigiliu, o uriaşă provizie de apă şi merinde din belşug, ca, de pildă, *pemmican*[{30}] –ului, a cărui putere nutritivă, faţă de micimea volumului, e nemăsurat de mare. Am mai luat în nacelă o pereche de porumbei şi o pisică. Tocmai se crăpa de ziuă când am socotit că ora plecării a sunat. Ca din întâmplare am scăpat pe jos o ţigară şi, aplecându–mă s–o ridic, am găsit prilejul să aprind pe furiş capătul fitilului, care, aşa cum am mai spus, depăşea niţel marginea de jos a uneia dintre balercile mai mici. Nici unul dintre cei trei creditori ai mei n–a băgat de seamă mişcarea. Sărind în nacelă, am tăiat fără zăbavă singura frânghie care mă ţinea legat de pământ, şi nu mică mi–a fost bucuria văzând că mă înălţăm cu o repeziciune de neînchipuit, ducând cu mare înlesnire o sută şaptezeci şi cinci de pfunzi de balast de plumb, şi că aş fi putut tot atât de bine ridica o greutate mult mai mare.

Dar de–abia atinsesem o înălţime de cincizeci de iarzi, când deodată, urlând şi vuind îngrozitor, un vârtej năprasnic de foc şi pietriş, de lemne învăpăiate, metale încinse şi mădulare sfâşiate se năpusti cu furie asupră–mi. Inima mi se strânse de spaimă şi mă prăbuşii, tremurând de groază, în fundul nacelei. Mi–am dat seama, fireşte, că încărcasem din cale–afară butoaiele cu pulbere şi aveam acum de îndurat principalele urmări ale exploziei, într–adevăr, în mai puţin de o clipă simţii că tot sângele îmi năvăleşte în tâmple, şi în cea următoare, o zguduitură pe care n–am s–o uit niciodată izbucni în mijlocul nopţii şi parcă despică firmamentul în două. Mai târziu, când am avut un răgaz de gândire, mi–am dat seama că nemaipomenita violenţă a exploziei se datora, în ce mă priveşte, pricinii ei adevărate, adică faptului că mă aflam chiar deasupră–i, şi tocmai în bătaia puterii ei celei mai mari. Dar în acea clipă nu m–am gândit decât să scap cu viaţă. Mai întâi, balonul se dezumflă, apoi se dilată cu furie,

se mai învârti jur–împrejur cu o iuţeală ameţitoare şi, în sfârşit, şovăind şi rostogolindu–se ca un om beat, mă zvârli peste marginea nacelei, lăsându–mă atârnat la o înălţime îngrozitoare, cu capul în jos, cu faţa în afară, de un capăt al frânghiei, lung de vreo trei picioare, care spânzura întâmplător printr–o crăpătură a fundului nacelei, în care, ca prin minune, în momentul căderii, mi s–a încurcat piciorul stâng{31}. E cu neputinţă de închipuit cât de cât grozăvia situaţiei în care mă aflam. Căscam gura spasmodic, să răsuflu, un tremur asemenea unui acces de friguri făcea să tresară fiece nerv, fiece muşchi al fiinţei mele. Simţeam cum îmi ies ochii din orbite, o greaţă cumplită mă cuprinsese şi, în cele din urmă, îmi pierdui cunoştinţa şi căzui în leşin.

Mi–e imposibil să spun câtă vreme am rămas în starea aceasta. Trebuie totuşi să fi trecut un răstimp destul de lung, fiindcă în clipa când mi–am revenit niţel în simţiri, văzui că se crapă de ziuă, că balonul plutea la o înălţime ameţitoare peste deserturile oceanului, şi cât vedeai cu ochii, nici urmă de uscat nu puteai zări între hotarele necuprinsului orizont. Dar senzaţiile mele, după această trezire la viaţă, nu erau deloc atât de dureroase cât m–aş fi putut aştepta. Era şi multă nebunie în felul liniştit în care am cercetat şi am început să–mi dau seama în ce situaţie mă aflam. Mi–am ridicat mâinile, una după alta, în dreptul ochilor şi am rămas uimit şi m–am tot întrebat prin ce nenorocită împrejurare mi se umflaseră în halul ăsta vinele şi mi se înnegriseră atât de groaznic unghiile. Pe urmă mi–am examinat cu multă grijă capul, scuturându–mi–l în repetate rânduri şi pipăindu–l cu o minuţioasă luare–aminte, până ce am izbutit să mă liniştesc, dându–mi seama că nu se făcuse mai mare decât balonul meu, aşa cum începusem să cred. Apoi, cu o mişcare obişnuită, m–am căutat în amândouă buzunarele pantalonilor şi, văzând că–mi lipsesc carneţelul şi cutiuţa cu scobitori, m–am străduit să mă dumiresc cum de mi le pierdusem şi, nereuşind, m–am simţit nespus de amărât. Simţii atunci o durere nesuferită la glezna piciorului stâng, şi un gând nelămurit despre starea în care mă aflam începu să–mi mijească prin

minte. Dar, ciudat lucru! Nu eram nici mirat, nici îngrozit. Dacă simţeam totuşi o tulburare oarecare, era un fel de mulţumire ascunsă gândindu–mă câtă dibăcie va trebui să desfăşor ca să ies din încurcătură. Dar nici o singură clipă n–am socotit că m–aş putea îndoi de scăparea mea definitivă. Câteva minute am rămas cu totul adâncit în gânduri. Mi–aduc aminte că mi–am tot supt buzele, că mi–am dus mereu degetul la nas şi că am făcut toate gesturile şi strâmbăturile pe care le face un om când, tolănit într–un fotoliu, se gândeşte în voie la lucruri încurcate sau de mare importanţă. Când am găsit că mi–am adunat bine gândurile, mi–am dus cu mare grijă şi băgare de seamă mâinile la spate şi mi–am desfăcut catarama mare de fier de la capătul curelei pantalonilor. Catarama asta avea trei dinţi care, fiind niţel ruginiţi, nu puteau fi învârtiţi pe axele lor decât foarte cu greu. Cu oarecare caznă, am izbutit totuşi să–i fac să stea perpendicular pe chenarul cataramei, şi mi–a părut bine văzând că se menţin în această poziţie. După aceea, ţinând în dinţi acest soi de unealtă, m–am apucat să–mi deznod cravata. A trebuit să mă întrerup şi să mă odihnesc în mai multe rânduri până să duc la capăt această încercare. Dar, în cele din urmă, am izbutit. Apoi am legat zdravăn catarama de unul dintre capetele cravatei, iar pe celălalt, spre mai mare siguranţă, l–am încolăcit strâns de pumnul meu. Opintindu–mă apoi din tot trupul, cu o uriaşă sforţare musculară, am izbutit, chiar de la întâia încercare, să zvârl catarama în nacelă şi s–o agăţ, aşa cum am avut de gând, de marginea circulară a împletiturii de răchită.

Trupul meu, întors acum spre peretele nacelei, făcea cu aceasta un unghi de vreo patruzeci şi cinci de grade, ceea ce nu însemna câtuşi de puţin că mă aflam cu patruzeci şi cinci de grade sub perpendiculară. Mă găseam pe un plan aproape paralel cu nivelul orizontului, deoarece noua poziţie pe care o dobândisem silise fundul nacelei să–şi schimbe locul în aceeaşi măsură, ceea ce mă punea într–o situaţie cât se poate de primejdioasă. Dar mai întâi să nu uităm că dacă, atunci când am fost azvârlit din nacelă, aş fi căzut cu faţa spre balon, şi nu cu ea în afară, aşa cum mă găseam acum, sau dacă, în al doilea rând, s–ar fi întâmplat

ca frânghia de care eram suspendat să atârne de marginea de sus a nacelei, şi să nu treacă printr–o crăpătură din fund, socotesc uşor de înţeles că, în oricare dintre aceste două ipostaze, n–aş mai fi fost în stare să săvârşesc ceea ce am săvârşit şi destăinuirile pe care le–am făcut acum ar fi fost pierdute de–a binelea pentru posteritate. Aveam deci pricini să fiu recunoscător întâmplării care mă ajutase, dar eram încă prea năucit ca să fiu în măsură să gândesc ceva. Aşadar, am mai rămas atârnat în neştire încă vreun sfert de ceas în această poziţie atât de neobişnuită, fără să fac nici cea mai mică sforţare, cufundat într–o stare ciudată şi neroadă de linişte şi de răsfăţ. Aceasta însă s–a risipit foarte repede şi i–au urmat fără zăbavă *groaza,* spaima şi un sentiment de nemărginită deznădejde şi părăsire. De fapt, sângele ce mi se îngrămădise aşa de multă vreme în vinele capului şi ale grumazului, şi care îmi pusese cugetul într–o stare vecină cu nebunia, începuse să se retragă pe căile lui fireşti, îmi dădeam de data asta limpede seama de pericolul pe care până acum abia îl presimţisem. Dar această trezire la realitate nu reuşea să mă lipsească de stăpânirea de sine şi de curajul de a–l înfrunta. Spre norocul meu, slăbiciunea n–a ţinut prea mult. Tocmai la timpul potrivit, curajul disperării îmi veni într–ajutor, şi atunci, smucindu–mă şi strigând ca un ieşit din minţi, m–am aruncat din răsputeri, iară şi iară, până ce, apucând, în sfârşit, ca într–o menghine, în încleştarea ghearelor mele mult dorita margine de răchită, izbutii să mă cocoţ pe ea şi, cutremurat în toată fiinţa, căzui cu capul în jos înlăuntrul nacelei.

Mi–a trebuit însă oarecare timp până să–mi regăsesc îndeajuns puterile, ca să mă pot îngriji de balon. L–am cercetat deci cu luare–aminte şi, spre deplina mea uşurare, l–am găsit cu totul nevătămat. Uneltele erau toate în bună stare şi, din fericire, nu pierdusem nimic din provizii şi din lest. E drept că le aşezasem aşa de bine la locurile lor, că nici vorbă nu putea fi să se piardă. M–am uitat la ceas. Era ora şase. Mă înălţăm mereu şi cu mare iuţeală, iar barometrul arăta o înălţime de trei mile şi trei sferturi. Chiar dedesubtul meu, pe suprafaţa oceanului, se vedea un lucru mic şi negru, de o formă niţel lunguiaţă, cam de

mărimea unei piese de domino şi semănând foarte bine şi în toate privinţele cu o jucărie de acest fel. Îndreptându–mi asupră–i telescopul, am putut să văd desluşit că e un vas britanic cu nouăzeci şi patru de tunuri, care se legăna greoi pe mare, cu vântul din spate, îndreptându–se spre vest–sud–vest. Afară de vasul acesta, nu mai vedeam altceva decât oceanul, şi cerul, şi soarele, care răsărise de mult.

Acum a venit timpul să împărtăşesc Excelenţelor voastre scopul călătoriei mele. Excelenţele voastre îşi amintesc, desigur, că împrejurările grele din Rotterdam mă aduseseră, în cele din urmă, în pragul sinuciderii. Nu pot spune totuşi că aveam vreo pricină temeinică să fiu scârbit de viaţă, dar neajunsurile întâmplătoare ale situaţiei mele mă hărţuiseră peste măsură. Aflându–mă în această stare sufletească, deopotrivă dornic de viaţă, dar şi obosit de ea, tratatul găsit în dugheana librarului a venit în ajutorul închipuirii mele.

Am luat, în sfârşit, o hotărâre. M–am hotărât să plec, dar să trăiesc mai departe; să părăsesc lumea, dar să rămân în viaţă; pe scurt, ca să isprăvesc cu enigmele, mi–am pus în gând, fără să mă sinchisesc de urmări, să–mi croiesc, dacă voi putea, drum până la Lună. Iar acum, ca să nu se spună că aş fi mai nebun decât sunt într–adevăr, vreau să povestesc un amănunt şi cât pot mai bine ce anume m–a făcut să cred că o asemenea reuşită, cu toate că e neîndoielnic plină de greutăţi şi de primejdii, nu e însă, pentru o minte îndrăzneaţă, dincolo de notarul posibilităţilor.

Depărtarea reală dintre Lună şi Pământ era cel dintâi lucru de care trebuia să ţin seama. Iar această distanţă aproximativă dintre *centrele* celor două planete este, în medie, cam de 59.9643 de ori mai mare decât raza ecuatorială a pământului, adică de vreo 237 000 de mile. Vorbesc de distanţa mijlocie sau aproximativă, dar dacă ne gândim că orbita Lunii este, în ce priveşte forma, o elipsă, a cărei excentricitate, măsurată la semiaxa cea mare a acestei elipse, nu e mai mică de 0,05484, şi că centrul Pământului e aşezat în focarul ei, rezultă că dacă aş izbuti într–un fel sau altul să întâlnesc Luna la perigeu, distanţa

de care pomenesc mai sus ar fi micşorată simţitor. Dar lăsând la o parte, deocamdată, această ipoteză, era lucru foarte sigur că, în tot cazul, din cele 237 000 de mile, puteam să scad lungimea razei Pământului, adică 4 000 de mile, precum şi aceea a razei Lunii, adică l 080, în total 5 080, şi că nu mi–ar rămâne de străbătut decât o distanţă aproximativă de 231 920 de mile. Iată, gândii eu, o distanţă care nu e câtuşi de puţin extraordinară. S–au făcut de multe ori călătorii pe Pământ cu o iuţeală de 30 de mile pe oră; şi, pe drept cuvânt, te poţi aştepta la viteze cu mult mai mari. Dar, chiar şi cu această viteză, nu mi–ar fi trebuit mai mult de 322 de zile ca să pot atinge suprafaţa Lunii. Aveam însă destule temeiuri să fiu încredinţat că viteza mijlocie a călătoriei mele va depăşi cu mult pe aceea de 30 de mile pe oră, şi, fiindcă aceste raţionamente au făcut o adâncă impresie asupră–mi, voi vorbi mai pe larg de ele mai târziu.

Celălalt punct de care trebuia ţinut seamă era de o importanţă mult mai mare. După datele barometrului ştim că, ridicându–ne deasupra scoarţei pământeşti la o înălţime de l 000 de picioare, am lăsat sub noi cam a treizecea parte din cantitatea aerului atmosferic; că la 10 600 de picioare am ajuns cam la o treime, iar la 18 000, ceea ce înseamnă aproape înălţimea piscului Cotopaxi{32}, am trecut dincolo de jumătatea materială, sau, în tot cazul, de o jumătate din cantitatea *ponderabilă* a aerului care învăluie globul pământesc. S–a mai calculat că la o înălţime ce nu depăşea a suta parte a diametrului terestru, cu alte cuvinte, care nu trece de optzeci de mile, aerul este atât de rărit, încât viaţa animală nu poate, cu nici un chip, să dăinuiască. Şi cele mai iscusite mijloace pe care le avem la îndemână ca să ne încredinţăm de prezenţa atmosferei devin atunci neîndestulătoare pentru a ne putea convinge de existenţa ei. Dar nu puteam totuşi să nu–mi dau seama că aceste din urmă calcule sunt întemeiate pe cunoştinţele noastre experimentale despre proprietăţile aerului şi despre legile mecanice ale dilatării şi contractării lui în ceea ce, comparativ vorbind, am putea numi *vecinătatea nemijlocită* a Pământului. În afară de asta, se consideră drept axiomă că la o anumită depărtare de suprafaţa lui, socotită

inaccesibilă, viaţa animală este şi trebuie să fie în esenţă *incapabilă de vreo transformare.* Fireşte că orice raţionamente de acest fel şi sprijinite pe asemenea *date* pot fi numai şi numai analogice. Cea mai mare înălţime la care omul a ajuns vreodată a fost aceea de 25 000 de picioare, atinsă în cursul expediţiei aeronautice a domnilor Gay–Lussac şi Biot{33}. E, desigur, o înălţime modestă, chiar dacă o comparăm cu aceea de optzeci de mile de care vorbim. Şi nu mă puteam împiedica de a gândi că problema lăsa loc îndoielilor şi dădea deplină libertate presupunerilor.

Dar, în fapt, după ce s–a făcut o ascensiune la o anumită înălţime, cantitatea de aer ponderabil străbătută în orice altă ascensiune următoare nu este câtuşi de puţin în proporţie directă cu adaosul de înălţime depăşit (cum foarte uşor se poate vedea din ceea ce s–a stabilit mai înainte), ci este în raport descrescând{34}. Este deci lucru vădit că, înălţându–se cât mai sus cu putinţă, nu vom izbuti, la drept vorbind, să ajungem la o limită dincolo de care atmosfera nu mai există de loc. Ea *trebuie să existe,* am socotit eu, cu toate că *s–ar putea* să existe într–o stare de infinită rarefacţie.

Pe de altă parte, ştiam bine că nu lipsesc nici argumente ce tind a dovedi existenţa unei limite atmosferice reale şi precise, dincolo de care nu se mai găseşte aer absolut deloc. Dar o anumită împrejurare trecută sub tăcere de către cei care susţin existenţa unei asemenea limite mi s–a părut că ar fi (cu toate că nu alcătuieşte un argument hotărâtor împotriva tezei lor) vrednică de o foarte serioasă cercetare. Comparând intervalele dintre trecerile succesive ale cometei lui Encke la periheliul său, ţinând seama, cu cea mai mare grijă, de toate tulburările datorate atracţiei planetelor, vom constata că perioadele se micşorează treptat. Cu alte cuvinte, axa mare a elipsei cometei devine din ce în ce mai scurtă printr–o descreştere înceată, dar cu desăvârșire regulată. Tocmai aceasta este ceea ce trebuia să se întâmple, dacă presupunem că în calea ei cometa întâmpină o rezistenţă din partea unui *mediu eteric extrem de rar* care pătrunde în regiunile orbitei sale. Căci este

vădit că un asemenea mediu, micşorând viteza cometei, trebuie să mărească puterea ei centripetă prin slăbirea celei centrifuge. Cu alte cuvinte, puterea de atracţie a Soarelui ar deveni din ce în ce mai mare, iar la fiece revoluţie, cometa ar fi atrasă tot mai aproape de el. Într–adevăr, o altă cale de a explica variaţia de care vorbim nu există[{35}].

Dar iată: s–a observat că diametrul real al nebuloasei aceleiaşi comete se contractă cu repeziciune pe măsură ce se apropie de Soare şi se dilată, tot aşa de repede, când se depărtează spre afeliul ei. Nu eram oare îndreptăţit să presupun, la fel cu domnul Valz[{36}], că această aparentă condensare a volumului îşi are obârşia în compresiunea exercitată de acelaşi mediu eteric de care am pomenit mai înainte şi a cărui densitate e în proporţie cu apropierea lui de Soare? Fenomenul de formă lenticulară, numit şi lumină zodiacală, era o problemă vrednică de atenţie. Acea radiaţie, atât de vizibilă la tropice şi care nu poate fi luată drept vreo lumină meteorică, se înalţă pieziş la orizont şi urmează, îndeobşte, linia ecuatorului Soarelui, îmi părea vădit că trebuie să fie pricinuită de existenţa unei atmosfere rarefiate, care se prelungea de la Soare, cel puţin, până dincolo de orbita lui Venus şi, după părerea mea, infinit mai departe[{37}]. La drept vorbind, nu puteam presupune că acest mediu eteric ar fi existând numai în elipsa descrisă de cometă sau în imediata vecinătate a Soarelui. Era, dimpotrivă, mai uşor de închipuit că exista în întreaga regiune a sistemului nostru planetar, condensat în jurul corpurilor cereşti în ceea ce numim atmosferă, şi poate modificat în cazul unora din ele datorită numai anumitor împrejurări geologice[{38}].

Îmbrăţişând această părere în privinţa problemei în discuţie, nu mai aveam de ce pregeta, încredinţat că în călătoria mea voi găsi pretutindeni o atmosferă asemănătoare, *în esenţa ei,* cu aceea de la suprafaţa Pământului, m–am gândit că, folosindu–mă de foarte ingeniosul aparat al domnului Grimm, voi fi cu uşurinţă în stare să o condensez într–o cantitate suficientă pentru trebuinţele respiraţiei. Cu aceasta se înlătura piedica de

căpetenie ce sta în calea unei călătorii în Lună. Bineînţeles că am cheltuit şi ceva bani şi mi–am dat multă osteneală pentru a pune acest aparat în slujba scopului urmărit, şi am căpătat deplină încredere că–l voi folosi cu succes dacă voi putea face într–un răstimp destul de scurt călătoria proiectată. Mi–am pus atunci din nou problema *iuţelii* cu care nu ar fi cu putinţă să călătoresc.

E ştiut că baloanele, în cea dintâi perioadă a ascensiunii lor, se înalţă cu o viteză comparativ moderată. Dar puterea de înălţare depinde numai de greutatea mai mare a aerului stratosferic faţă de a gazului din balon. La prima vedere, nu pare cu putinţă ca balonul, pe măsură ce se înalţă, ajungând astfel treptat în straturi atmosferice de o densitate care descreşte cu repeziciune, repet, nu pare câtuşi de puţin de crezut că, în această necontenită ascensiune, viteza iniţială să poată fi mărită. Pe de altă parte, nu aveam cunoştinţă ca în vreo ascensiune anterioară să se fi constatat o *micşorare* în viteza absolută a înălţării, cu toate că aşa ar fi trebuit să se întâmple, dacă nu din altă pricină, atunci din aceea a pierderilor de gaz ce se produc într–un aerostat rău construit şi lăcuit cu o substanţă cu nimic mai bună decât lacul obişnuit. Se părea deci că efectele unei astfel de pierderi nu puteau decât să compenseze efectul accelerării balonului{39}. Am socotit, prin urmare, că dacă întâlnesc în călătoria mea mediul pe care mi l–am închipuit, şi dacă acesta e de aceeaşi *esenţă* cu ceea ce numim aerul atmosferic, starea de extremă rarefacţie în care l–aş găsi n–ar avea prea mare însemnătate – în raport cu forţa mea de ascensiune – fiindcă gazul din balon nu numai că ar fi supus unei rarefacţii asemănătoare (şi n–aveam atunci decât să dau drumul unei cantităţi proporţionale de gaze pentru a preîntâmpina o explozie), dar, *fiind ceea ce era,* acesta trebuia, în orice caz, să continue a fi mai uşor decât orice altă alcătuire de azot şi oxigen{40}, în acelaşi timp, forţa gravitaţiei trebuia să scadă necontenit în proporţie cu pătratul distanţelor, iar, în cele din urmă, aş fi ajuns cu o viteză uimitor accelerată în acele regiuni depărtate, unde forţa de atracţie a Pământului ar fi fost înlocuită cu a Lunii, întemeiat pe aceste păreri, nu

credeam că merită să mă încarc cu mai multe provizii decât ar fi fost necesare pentru o perioadă de patruzeci de zile{41}.

Dar mai era şi un alt neajuns care mă cam neliniştea. S–a observat că în ascensiunile cu balonul la înălţimi mai mari, pe lângă greutatea de a respira, simţi un rău cumplit în cap şi în tot trupul, şi adesea însoţit de pierderi de sânge din nas, precum şi alte simptome alarmante, şi care, pe măsură ce creşte înălţimea devin tot mai greu de îndurat{42}. Gândul acesta mă cam înfricoşa. Nu era oare cu putinţă ca simptomele pomenite să se agraveze în aşa chip încât sfârșitul să fie chiar moartea? În cele din urmă, am socotit că nu. Obârşia simptomelor trebuie căutată numai în treptata scădere a presiunii atmosferice *obişnuite* pe suprafaţa corpului, precum şi în destinderea vaselor sangvine superficiale care îi urmează negreşit, iar nu într–o adevărată dezorganizare a sistemului animal, aşa cum se întâmplă când încep greutăţile respiratorii acolo unde, *din punct de vedere chimic,* densitatea aerului e neîndestulătoare pentru reînnoirea necesară a sângelui în ventriculul inimii. Nu vedeam, prin urmare, nici un motiv ca viaţa să nu fie menţinută chiar şi în *vid,* afară numai dacă această reînnoire nu s–ar mai putea face. Căci mişcarea de dilatare şi de comprimare a toracelui, adică respiraţia, este o acţiune pur musculară. Ea e *cauza* respiraţiei, iar nu *efectul* ei. Într–un cuvânt, îmi dădeam seama că atunci când trupul s–ar deprinde cu lipsa presiunii atmosferice, aceste senzaţii dureroase s–ar micşora treptat şi mă bizuiam pe tăria de oţel a alcătuirii mele trupeşti pentru a le îndura cât timp vor dăinui.

Astfel, cu voia Excelenţelor voastre, am povestit cu de–amănuntul câteva (bineînţeles nu pe toate) din pricinile care m–au îndemnat să pun la cale planul unei călătorii în Lună. Iar acum voi înfăţişa Domniilor voastre urmările unei încercări ce pare atât de îndrăzneaţă şi, în orice caz, atât de fără de seamăn în analele lumii. Când am atins altitudinea mai sus menţionată, adică trei mile şi trei sferturi, am aruncat din nacelă o cantitate oarecare de

pene şi am văzut că tot mă mai înalţ cu o viteză destul de mare. Nu mai era deci necesar să arunc lest. Faptul mă bucura, căci eram dornic să păstrez tot lestul pe care l–ar putea transporta balonul, şi aceasta pentru motive care vor fi explicate în cele ce urmează{43}. Nu simţeam nici un fel de suferinţă trupească, respiram cu mare uşurinţă şi n–aveam nici un fel de durere de cap. Pisica stătea foarte liniştită pe haina mea, pe care o scosesem, şi se uita la porumbei cu nepăsare. Legaţi de picior ca să nu fugă, aceştia ciuguleau de zor nişte boabe de orez risipite pentru ei pe fundul nacelei.

La ora şase şi douăzeci de minute, barometrul indica o înălţime de 26 400 de picioare, adică aproape cinci mile. Perspectiva părea nemărginită. De altminteri, se poate lesne calcula, cu ajutorul geometriei sferice, întinderea vastelor spaţii terestre pe care le contemplam. Suprafaţa convexă a fiecărui sector al sferei este, faţă de suprafaţa totală a sferei înseşi, ca sinusul vers al sectorului faţă de diametrul sferei, în ce mă priveşte, sinusul vers. adică *grosimea* segmentului de sub mine, era aproape egal cu înălţimea punctului de observaţie de deasupra suprafeţei. Prin urmare, proporţia de „cinci mile la opt mii” exprima întinderea suprafeţei pe care o vedeam. Cu alte cuvinte, eu cuprindeam cu privirea cam a o mie şase suta parte din întreaga suprafaţă a globului{44}. Marea părea lucie ca o oglindă, cu toate că, văzută prin telescop, puteam să–mi dau seama că se afla într–o stare de năprasnică frământare. Corabia nu se mai zărea, se depărtase, pesemne, spre răsărit. Simţeam, acum, la răstimpuri, o straşnică durere de cap, mai cu seamă pe la urechi, cu toate că mai respiram cu destulă uşurinţă. Pisica şi porumbeii păreau că nu suferă câtuşi de puţin.

La şapte fără douăzeci, balonul a intrat într–un lung şir de nori denşi care m–au pus în mare încurcătură, stricându–mi condensatorul şi udându–mă până la piele. Era desigur o „întâlnire” foarte ciudată, căci nu crezusem că e cu putinţă ca un asemenea nor să se menţină la o înălţime atât de mare. Socotii totuşi că e foarte nimerit să arunc doi saci de lest de câte cinci pfunzi, păstrându–mi

încă o greutate de o sută şaizeci şi cinci de pfunzi. Astfel făcând, am trecut cu repeziciune obstacolul şi mi–am dat seama, fără zăbavă, că dobândisem în ascensiunea mea o viteză cu mult sporită. Câteva clipe după ce ieşisem din nor, un fulger de o lumină orbitoare l–a străbătut de la un capăt la altul, luminându–l pe toată întinderea lui, de parc–ar fi fost un morman uriaş de cărbuni aprinşi. Nu trebuie uitat că acestea se petreceau ziua–n amiaza mare. Nici o închipuire n–ar fi în stare să zugrăvească măreţia unui asemenea fenomen dacă s–ar petrece în beznele nopţii. Numai iadul şi–ar afla în el chipul aidoma. Dar şi aşa cum a fost, mi s–a zburlit părul pe cap pe când priveam departe, în jos, la prăpăstiile larg deschise, lăsându–mi închipuirea să se cufunde şi să rătăcească prin peşterile ciudat boltite, prin hăurile învăpăiate, prin groaznicele râpe roşcate ale focului fioros şi neţărmurit. Scăpasem, într–adevăr, ca prin minune. O clipă mai mult să fi rămas balonul în nor, cu alte cuvinte, dacă neplăcerea de a mă simţi ud până la piele nu m–ar fi făcut să arunc lestul – urmarea ar fi putut să fie, şi desigur că ar fi fost, sfârşitul meu. Astfel de primejdii, deşi nu prea luate în seamă, sunt, poate, cele mai mari din câte le pot întâlni baloanele, între timp, atinsesem totuşi o înălţime prea mare ca să mai am vreo nelinişte în această privinţă.

Mă înălţăm acum cu mare repeziciune. La ora şapte barometrul arăta o altitudine de nu mai puţin de nouă mile şi jumătate, începui să respir cu multă greutate. Capul mă durea îngrozitor, iar de la o vreme, simţind o umezeală pe obraji, mi–am dat seama, în cele din urmă, că e sângele ce mi se scurgea foarte repede din timpane. Mai eram foarte îngrijorat şi din pricina ochilor... Trecând mâna peste ei, mi s–a părut că ieşiseră simţitor din orbite; şi toate lucrurile din nacelă şi însuşi balonul se arătau vederii mele într–un chip cu totul deformat. Simptomele acestea erau cu totul neaşteptate şi–mi prilejuiau oarecare nelinişte, în aceste împrejurări, pe negândite, şi într–un chip cu totul imprudent, am mai aruncat din nacelă trei saci de lest cu câte cinci pfunzi. Acceleraţia astfel dobândită m–a purtat prea repede şi fără destulă tranziţie într–un strat

atmosferic foarte rărit, şi n–a lipsit mult ca urmarea să fie fatală atât expediţiei mele, cât şi mie însumi. Am fost deodată cuprins de un spasm care a ţinut mai bine de cinci minute şi, chiar după ce m–a lăsat într–o oarecare măsură, n–am mai putut să–mi trag sufletul decât la mari răstimpuri şi gâfâind amarnic, în vreme ce sângele îmi curgea cu nemiluita din nas şi din urechi şi puţintel chiar şi din ochi. Porumbeii păreau în prada unei nelinişti cumplite şi se zbăteau să scape. Pisica miorlăia jalnic, limba îi atârna din gură şi se clătina încoace şi–ncolo prin nacelă, de parcă ar fi fost otrăvită. Abia atunci mi–am dat seama de marea greşeală pe care o săvârşisem aruncând lestul şi eram nespus de tulburat. Nu mai aveam nimic de aşteptat decât moartea, şi anume moartea în câteva clipe.

Suferinţele fizice pe care le înduram erau şi ele de vină că eram aproape cu totul incapabil de a face o încercare, cât de mică, pentru a scăpa cu viaţă. Nu mai aveam, fireşte, decât prea puţină putere de a gândi, iar năprasnica durere de cap se înteţea din ce în ce mai mult. Mi–am dat astfel seama că în curând simţurile mă vor părăsi cu totul, şi chiar apucasem una din frânghiile supapei cu gândul să încerce a pogorî, când, deodată, amintirea farsei pe care o făcusem celor trei creditori precum şi urmările ce puteau decurge pentru mine dacă m–aş fi întors, m–au făcut să renunţ, cel puţin pentru moment. M–am culcat în fundul nacelei, străduindu–mă să–mi adun gândurile. Am izbutit întrucâtva şi am ajuns la hotărârea de a încerca să–mi iau puţin sânge. N–aveam lanţetă. Am fost deci silit să–mi fac această operaţie aşa cum am putut, izbutind, în cele din urmă, să–mi deschid o venă în braţul stâng cu tăişul briceagului. De îndată ce sângele începu să curgă, am şi simţit o mare uşurare, iar când am pierdut ca la o jumătate de lighean de o mărime obişnuită, cea mai mare parte din simptomele cele mai alarmante dispărură cu totul. N–am socotit, totuşi, că e nimerit să mă scol numaidecât în picioare. Mi–am legat braţul cât am putut mai bine şi am stat lungit, cuminte încă vreun sfert de ceas. După aceasta, m–am ridicat şi n–am mai simţit nimic din suferinţele de tot felul pe care le încercasem în ultimul răstimp de un ceas şi un sfert al

ascensiunii mele. Cu toate acestea, dificultatea pe care–o aveam la respiraţie nu–mi scăzuse decât într–o foarte mică măsură şi mi–am dat seama că în curând voi fi nevoit să mă folosesc de condensator, între timp, uitându–mă la pisică, o văzui răsfăţându–se în voie pe haina mea şi, spre marea mea uimire, am descoperit că se folosise de răstimpul în care mi se făcuse rău ca să aducă pe lume un ghemotoc de trei pisoi. Numărul pasagerilor sporea deci într–un fel cu totul neaşteptat pentru mine. Întâmplarea însă îmi făcea plăcere, îmi dădea prilejul să verific adevărul unei presupuneri care, mai mult decât orice altă pricină, mă îndemnase să încerc această ascensiune, îmi închipuisem că *deprinderea* cu presiunea atmosferică la suprafaţa pământului era în mare parte cauza suferinţelor care însoţeau viaţa animală la oarecare depărtare deasupra ei. Dacă s–ar fi dovedit că pisoii suferă *în aceeaşi măsură ca şi mama lor,* ar fi trebuit să recunosc că teoria mea era greşită, dar dacă lucrurile s–ar întâmpla într–altfel, aş putea privi aceasta ca o confirmare puternică a ideii mele.

La ora opt atinsesem o înălţime de şaptesprezece mile deasupra Pământului. Mi se păru deci vădit nu numai că viteza ascensiunii era în creştere, dar că această creştere s–ar fi făcut simţită aproape la fel de mult chiar dacă nu m–aş fi lipsit de balastul pe care l–am aruncat. La răstimpuri, mă apucau din nou durerile de cap şi de urechi şi câteodată îmi mai curgea şi sânge din nas; dar, la drept vorbind, sufeream mult mai puţin decât m–aş fi aşteptat. Respiram însă din ce în ce mai anevoie, şi la fiece răsuflu pieptul mi–era cuprins de spasme chinuitoare. Am desfăcut aparatul condensator şi mi l–am pus la îndemână, gata să mă folosesc de el fără zăbavă{45}.

Priveliştea Pământului în acest răstimp al ascensiunii mele era într–adevăr minunată. Cât vedeam cu ochii, spre soare–apune, spre miazănoapte şi spre miazăzi, se întindea pânza părelnic nemişcată a nemărginitei mări. Clipă după clipă, ea căpăta o nuanţă tot mai albastră, din ce în ce mai albastră{46}. La răsărit, deşi la o mare depărtare, se zăreau totuşi insulele Marii Britanii, toată coasta Atlanticului dinspre Franţa şi Spania, cu o mică fâşie de nord a

continentului african. Nu se vedea însă nici urmă de clădiri monumentale şi cele mai mândre cetăţi ale omenirii parcă pieriseră de pe faţa pământului. De la stânca Gibraltarului, acum micşorată până a arăta ca o fărâmă neînsemnată, întunecata Mediterană, punctată cu insule strălucitoare, aşa cum cerul este punctat cu stele, se întindea către răsărit cât cuprindeai cu ochii, până ce întregul noian de ape părea să se rostogolească de–a dreptul peste prăpastia orizontului, şi m–am surprins că sunt nerăbdător să aud ecourile puternicei cascade. Deasupra capului, cerul era nepătruns de negru, şi stelele strălucitor de vizibile{47}.

Între timp, porumbeii părând că suferă foarte mult, m–am hotărât să le redau libertatea. Am dezlegat mai întâi numai pe unul dintre ei, un minunat porumbel cenuşiu–pestriţ, şi l–am aşezat pe marginea de răchită a nacelei. Părea foarte neliniştit şi se uita cu teamă în jurul lui, bătând din aripi şi gângurind zgomotos. Dar n–a putut fi înduplecat să se încumete afară din nacelă. În cele din urmă, am pus mâna pe el şi l–am azvârlit la vreo şase iarzi departe de balon. N–a făcut totuşi nici o încercare de a coborî, precum mă aşteptam, ci s–a străduit din răsputeri să se întoarcă, scoţând totodată ţipete foarte ascuţite şi pătrunzătoare, în cele din urmă a izbutit să–şi redobândească locul său de mai înainte, pe margine, dar de–abia ajuns, şi iată că şi–a lăsat capul în piept şi a căzut mort în fundul nacelei. Celălalt însă n–a avut o soartă atât de nenorocită. Ca să–l împiedic de a urma pilda tovarăşului său şi de a se întoarce la balon, l–am aruncat în jos din toate puterile şi m–am bucurat văzându–l cum coboară cu mare iuţeală, folosindu–se cu uşurinţă şi în chipul cel mai firesc de aripile sale. În foarte scurtă vreme s–a făcut nevăzut şi nu mă îndoiesc că a ajuns cu bine acasă. Pisica părea că se întremase de–a binelea şi se ospăta acum cu poftă din pasărea moartă, apoi adormi cât se poate de mulţumită. Pisoii erau foarte vioi şi nu arătau câtuşi de puţin că nu s–ar simţi bine.

La opt şi un sfert, nemaiputând respira fără o durere de nesuferit, am început numaidecât să instalez în jurul nacelei aparatul care ţinea de compresor. Aparatul acesta necesită oarecare desluşiri, şi Excelenţele voastre vor binevoi să–şi

aducă aminte că scopul meu era, în primul rând, să mă înconjur pe de–a–ntregul şi să înconjur şi nacela cu o baricadă împotriva atmosferei mult prea rărite în care mă găseam. Gândul meu era să introduc înăuntrul acestei baricade, cu ajutorul condensatorului meu, din chiar această atmosferă, o cantitate destul de condensată pentru nevoile respiraţiei. In acest scop confecţionasem un sac de cauciuc, foarte trainic, cu totul impermeabil, dar flexibil. Sacul acesta, de dimensiuni destul de mari, putea cuprinde, într–un anume fel, întreaga nacelă. Cu alte cuvinte, sacul putea fi tras peste fundul nacelei, apoi în sus, pe laturile ei, şi aşa mai departe, de–a lungul frânghiilor, pe dinafară lor, până la marginea de sus, adică până la inelul de care era prins fileul. După ce am desfăşurat în felul acesta sacul, învelind părţile şi fundul nacelei, a trebuit să–l închid la vârf sau la gură, petrecând materialul deasupra inelului, adică între inel şi fileu. Dar dacă despărţeam fileul de inel pentru a face loc, cum s–ar mai fi susţinut nacela? Fileul însă nu era legat de inel, ci numai prins de el printr–un şir de bride[{48}]. De aceea, am desfăcut numai câteva din aceste bride, lăsând nacela să atârne de celelalte. După ce am introdus partea de sus a sacului de cauciuc, am prins la loc bridele nu chiar pe inel, ceea ce ar fi fost cu neputinţă acum, când între ele se afla acea fâşie, ci într–un şir de nasturi mari, fixaţi tocmai pe învelitoare, cam la trei picioare mai jos de gura sacului. Intervalele dintre nasturi erau pe măsura celor dintre bride. Am desfăcut apoi nodurile din alte câteva bride de pe margine, băgând între ele o altă porţiune a învelitorii de cauciuc şi prinzând bridele slobode de nasturii corespunzători. În chipul acesta, am putut să introduc toată partea de sus a sacului între fileu şi inel. Era vădit acum că inelul va cădea înlăuntrul nacelei, iar întreaga greutate a acesteia, cu conţinutul ei cu tot, nu se va mai ţine decât mulţumită nasturilor şi trăiniciei lor. S–ar părea, la prima vedere, că legăturile acestea n–ar fi destul de puternice. Nu era însă câtuşi de puţin aşa, fiindcă nasturii erau nu numai foarte bine prinşi, dar şi atât de apropiaţi unii de alţii, încât fiecare dintre ei nu suporta decât o mică parte din întreaga greutate. Într–adevăr, chiar

dacă nacela şi tot ce se afla într–însa ar fi fost de trei ori mai grea decât era, tot n–aş fi avut nici cea mai mică grijă. Am ridicat deci iarăşi inelul înlăuntrul învelitorii de cauciuc şi l–am fixat cam la înălţimea lui de mai înainte, cu ajutorul a trei prăjini uşoare, pe care le pregătisem înadins. Bineînţeles, toate acestea le–am făcut ca să pot ţine sacul deschis la gură şi ca să menţin partea de jos a fileului în poziţia potrivită. Nu–mi mai rămânea decât să leg gura sacului. Ceea ce am şi făcut cu uşurinţă, strângând cutele materialului laolaltă şi răsucindu–le zdravăn înlăuntru cu ajutorul unui soi de ceatlău{49} pe care–l aveam la îndemână.

Pe laturile învelitorii, pe care o potrivisem în acest chip în jurul nacelei, montasem trei ochiuri de sticlă groasă, dar străvezie, prin care puteam privi foarte uşor împrejurul meu, pretutindeni în direcţia orizontală. În porţiunea de învelitoare care alcătuia fundul ei se mai afla şi un al patrulea ochi de geam, la fel cu celelalte, şi potrivit pe o mică deschizătură în podeaua nacelei. Acest dispozitiv îmi îngăduia să mă uit de–a dreptul în jos, dar din pricina felului în care încinsesem gura sacului şi a cutelor ce se alcătuiseră în ţesutul de cauciuc mi–a fost cu neputinţă să aşez şi deasupra–mi un dispozitiv asemănător, aşa că nu mă mai puteam aştepta să văd obiectele situate la zenit. Bineînţeles că aceasta n–avea prea mare însemnătate. Chiar dacă aş fi fost în stare să pun o fereastră în partea de deasupra, corpul balonului m–ar fi împiedicat să mă slujesc de ea.

Cam cu un picior mai jos de una din ferestrele laterale se afla o deschizătură circulară cu un diametru de trei degete şi prevăzută cu o garnitură de alamă filetată în partea ei dinăuntru. Aici era înşurubat tubul larg al compresorului, corpul maşinii fiind aşezat, bineînţeles, înlăuntrul camerei de cauciuc. Prin acest tub, o cantitate din atmosfera rarefiată dimprejur, fiind absorbită cu ajutorul vidului făcut în corpul maşinii, era împinsă de aici în stare de condensare şi amestecată cu aerul subţiat din cameră.

Repetând această operaţie de mai multe ori, încăperea se umplea până la urmă cu o atmosferă prielnică respiraţiei. Dar într–un spaţiu atât de restrâns aerul se strica foarte repede şi devenea irespirabil din pricina prea desei lui treceri prin plămâni. Atunci, printr–o mică supapă din fundul nacelei, era împins afară, aerul dens fiind absorbit pe loc de atmosfera mai rară de sub noi. Pentru a preîntâmpina neajunsurile ce ar fi decurs dacă s–ar fi făcut, la un moment dat, vid total în încăpere, primenirea nu se săvârşea dintr–o dată, ci numai treptat, deschizându–se doar pentru câteva clipe supapa, ca să fie reînchisă imediat, până ce o mişcare, două ale pompei condensatorului înlocuiau aerul împins afară. În scopuri experimentale pusesem pisica şi pisoii ei într–un coşuleţ atârnat de un nasture în afara nacelei, tocmai lângă acea supapă prin care, de altfel, puteam să–i hrănesc ori de câte ori ar fi trebuit. Am făcut aceasta cu oarecare greutate, mai înainte de a închide gura încăperii, ajungând sub nacelă cu una din prăjinile de care am mai vorbit, la capătul căreia fusese potrivit un cârlig[{50}]. .....

Nu era decât nouă fără zece când am isprăvit cu aceste pregătiri şi am umplut camera cu aer condensat, aşa precum am spus. In tot răstimpul în care am trebăluit aşa, am îndurat cele mai groaznice chinuri din pricina greutăţii de a respira şi m–am căit amarnic de neglijenţa sau mai bine zis de îndrăzneala neroadă de care m–am făcut vinovat amânând până în ultima clipă un lucru atât de însemnat. Dar, în sfârşit, de îndată ce am scos–o la capăt, am şi început să mă bucur de roadele muncii mele. Încă o dată am putut să respir uşor şi în toată voia. Şi, la urma urmei, de ce n–aş fi respirat uşor? Şi nu mică mi–a fost bucuria dându–mi seama că durerile cumplite care mă chinuiseră până atunci m–au părăsit. O uşoară durere, însoţită de o senzaţie ca şi cum mi s–ar umfla şi dezumfla încheieturile mâinilor, gleznele şi gâtul, era aproape singurul neajuns de care mă puteam plânge. Părea deci mai presus de orice îndoială că o mare parte a răului pricinuit de lipsa presiunii atmosferice fusese *înlăturată* în clipa de faţă, aşa cum mă şi aşteptasem, şi că multe din suferinţele îndurate în ultimele

două ceasuri nu trebuiau puse decât pe seama unei respiraţii neîndestulătoare.

La ora nouă fără douăzeci, adică nu mult înainte de a fi închis gura sacului, coloana de mercur a barometrului, care, precum am mai spus, era de o mărime neobişnuită, coborâse la extrema lui limită de jos. Arăta o înălţime de 132 000 de picioare sau de douăzeci şi cinci de mile, ceea ce înseamnă că privirile mele îmbrăţişau o întindere de pământ ce nu cuprindea mai puţin de a trei sute douăzecea parte din întreaga lui suprafaţă. La ora nouă am pierdut iarăşi din vedere ţinuturile dinspre răsărit, dar nu mai înainte de a–mi fi dat seama că balonul se îndrepta cu iuţeală spre nord–nord–vest. Dedesubt, convexitatea oceanului se putea desluşi foarte bine, cu toate că adesea privirea mi–era împiedicată de grămezile de nori ce pluteau încoace şi încolo. Am observat acum că până şi cei mai uşori aburi nu se ridicau mai sus de zece mile peste nivelul mării.

La nouă şi jumătate am aruncat, ca experienţă, o mână de pene prin supapă. Dar n–au plutit, cum mă aşteptasem, ci au căzut drept în jos, perpendicular, ca o ghiulea, grămadă, cu mare iuţeală, şi le–am pierdut din ochi în câteva clipe. La început n–am ştiut ce să cred despre un fenomen atât de extraordinar, neputând bănui că viteza cu care mă înălţăm crescuse deodată în chip atât de uimitor. Curând însă mi–am dat seama că atmosfera era mult prea rărită pentru a putea susţine fie chiar şi nişte pene; într–adevăr, ele cădeau, aşa cum mi se păruse, cu o mare repeziciune, şi am fost uimit când am adunat iuţeala căderii lor cu viteza înălţimii mele.

La ora zece am băgat de seamă că nu mai aveam nimic de făcut care să–mi ceară luare–aminte. Treaba mergea strună şi eram încredinţat că balonul se înalţă cu repeziciune necontenit sporită, cu toate că nu mai aveam nici un mijloc de a putea calcula sporul acesta de viteză. Nu mă mai durea nimic, nu simţeam nici un fel de suferinţă şi eram plin de voie bună cum nu mai fusesem niciodată de la plecarea mea din Rotterdam. Mă îndeletniceam când cu cercetarea diferitelor mele aparate, când cu primenirea aerului din încăpere. De acest din urmă amănunt am

hotărât să mă ocup la fiece patruzeci de minute, dar mai mult din grija de a–mi păzi sănătatea decât pentru motivul că o reînnoire la intervale atât de dese ar fi fost necesară. Între timp nu mă puteam împiedica să fac tot felul de presupuneri. Mă avântam cu gândul pe meleagurile neumblate şi fantastice ale Lunii. Simțindu–se deodată nestrunită, închipuirea mea rătăcea în voie printre minunile necontenit schimbătoare ale acestor ţinuturi nestatornice şi pline de taină. Erau, iată, acolo, păduri argintii şi blagoslovite de vremuri, şi povârnişuri stâncoase, şi cascade prăvălite cu puternic răsunet în prăpăstii fără fund. Mă pomeneam apoi ziua în amiaza mare prin deserturi în care vântul cerurilor nu pătrunsese niciodată şi unde pajişti întinse, de maci şi flori plăpânde asemenea crinilor, se răsfăţau cât vedeai cu ochii, tăcute şi nemişcate. Călătoream apoi mai departe, mult mai departe, pe un alt tărâm, care nu era decât un lac întunecat şi fără ţărmuri, în tivul lui de nori. Şi din această apă tristă se ridica o pădure de copaci înalţi, orientali, ca o pustietate de vis. Şi–mi aduc aminte că umbrele acestor copaci, căzând pe lac, nu rămâneau la suprafaţă, ci se cufundau încet şi continuu, şi se amestecau cu valurile, în timp ce din trunchiurile copacilor se ridicau mereu alte umbre, care luau locul fraţilor lor astfel înmormântaţi. „Iată de ce”, îmi spuneam căzut pe gânduri, „iată de ce apele lacului devin mai negre cu timpul, şi mai triste cu orele care trec.” Dar toate acestea nu erau singurele închipuiri care puneau stăpânire pe mintea mea. Mult mai cumplite şi mai înfiorătoare spaime se strecurau în ea, şi mă cutremurau până în străfundul sufletului numai gândind că ele pot apărea aievea. Dar nu puteam îngădui cugetului meu să întârzie prea mult asupra acestor închipuiri, socotind pe drept cuvânt că primejdiile cele adevărate şi simţite ale călătoriei mele erau prea de–ajuns ca să–mi ţină atenţia încordată.

La ora cinci după–amiază, pe când primeneam aerul, m–am uitat prin supapă la pisică şi pisoi. Pisica părea că se simte iarăşi foarte rău şi nu m–am îndoit nici o clipă că suferinţa ei e pricinuită mai cu seamă de greutatea de a respira. Dar experienţa mea cu pisoii avusese urmări dintre

cele mai ciudate. Mă aşteptasem, bineînţeles, să–i văd că dau semne de boală, deşi în mai mică măsură decât mama lor, şi aceasta ar fi fost de ajuns ca să mă întărească în părerea cu privire la deprinderea de a îndura presiunea atmosferică. Dar n–am crezut că voi găsi, după ce i–am privit cu luare–aminte, că se bucură de o sănătate înfloritoare, că respiră cu cea mai mare uşurinţă şi cu totul normal, fără să dea semne de boală de nici un fel. Nu puteam lămuri mai bine toate acestea decât dând extindere teoriei mele până la a presupune că atmosfera foarte rărită din jurul nostru ar putea să nu fie aşa cum crezusem eu, adică neprielnică nevoilor vieţii din punct de vedere chimic, şi că s–ar fi putut ca o fiinţă născută într–un asemenea mediu să nu simtă nici o greutate în a respira. Şi aceeaşi fiinţă, dacă s–ar fi mutat spre straturile mai dense din apropierea Pământului, ar fi îndurat chinuri la fel ca acelea pe care le cunoscusem eu mai devreme. A fost atunci pentru mine un prilej de adâncă părere de rău că un accident nenorocit a pricinuit pierderea, în acea clipă, a micii mele familii de pisici şi m–a lipsit de mijloacele de a cerceta mai îndeaproape această problemă printr–o experienţă neîntreruptă. Trecându–mi mâna prin supapă cu o cană de apă pentru pisica cea bătrână, mi–am agăţat mâneca de copca ce susţinea coşuleţul, desprinzându–l astfel de nasture într–o clipă. Dacă totul s–ar fi topit atunci în aer, şi încă n–ar fi pierit din ochii mei mai repede şi mai neaşteptat. N–a trecut desigur nici a zecea parte dintr–o secundă de la desprinderea coşuleţului şi până la dispariţia lui cu conţinut cu tot. Urările mele de bine l–au însoţit până la pământ, dar, bineînţeles, n–aveam nici o nădejde ca fie pisica, fie pisoii să fi supravieţuit, ca să–şi poată povesti nenorocirea.

La ora şase zărisem o mare parte a întinderii de pământ dinspre răsărit, învăluită într–o negură deasă, care înainta mereu, cu mare iuţeală, până ce, la ora şapte fără cinci, întreaga suprafaţă vizibilă era cufundată în bezna nopţii. Dar numai după oarecare trecere de timp razele Soarelui care asfinţise încetară să mai lumineze balonul. Şi această împrejurare, cu toate că, bineînţeles, era de prevăzut, mi–a

făcut totuşi o negrăită plăcere. Era neîndoios că în zori aveam să văd răsăritul astrului de lumină cu multe ceasuri mai devreme decât cetăţenii din Rotterdam, cu toate că ei se aflau mult mai spre est. Şi astfel, zi după zi, pe măsură ce mă voi înălţa mai tare, mă voi bucura de lumina Soarelui un răstimp tot mai lung. Am luat atunci hotărârea să ţin un jurnal al călătoriei mele, socotind zilele de câte douăzeci şi patru de ore la rând şi neţinând seama de intervalele de întuneric.

La ora zece, simţind că mi s–a făcut somn, m–am hotărât să mă culc şi să dorm cât mai e încă noapte. Dar iată că se ivi o încurcătură la care, oricât de firească, nici măcar nu mă gândisem până în acea clipă. Dacă adormeam, aşa cum şi aveam de gând, cum s–ar mai fi putut primeni aerul între timp? Să–l respir mai mult decât cel mult o oră ar fi fost cu neputinţă. Şi chiar dacă acest răstimp s–ar fi prelungit până la un ceas şi un sfert, urmările ar fi fost cu totul nenorocite. Această dilemă m–a neliniştit şi m–a pus pe gânduri. Şi anevoie o să mă credeţi că, după atâtea primejdii prin care am trecut, această problemă mi se înfăţişa într–o lumină atât de gravă, încât pierdusem orice nădejde de a–mi mai atinge ţinta supremă şi, într–un sfârşit, mă împăcasem cu gândul că trebuie să cobor. Dar n–am stat mult în cumpănă. Mi–am adus aminte că omul este robul cel mai plecat al obişnuinţei şi că multe din deprinderile vieţii sale, socotite a fi de *cea mai mare însemnătate,* nu sunt aşa decât pentru că şi–a făcut din ele obişnuinţe. Bineînţeles că nu se putea să nu dorm deloc. Mă puteam însă lesne deprinde să nu mă simt rău dacă mă voi trezi din ceas în ceas în tot timpul odihnei. Nu mi–ar fi trebuit decât cel mult cinci minute ca să primenesc cât mai bine aerul, şi singura dificultate adevărată era să găsesc un mijloc de a mă deştepta la momentul potrivit. Această problemă, trebuie să mărturisesc, îmi dădu mult de lucru. Auzisem şi eu desigur de acel student care, ca să nu adoarmă cu nasul în cărţi, ţinea în mână o minge de aramă. Căzând cu un zgomot asurzitor într–un lighean din acelaşi metal, aşezat lângă scaunul lui pe podea, mingea slujea într–adevăr ca să–l trezească ori de câte ori îl fura somnul. Dar cazul meu era

cu totul altul şi nu putea fi rezolvat în chip asemănător. Nu doream să rămân treaz, ci doar să fiu sculat din somn la răstimpuri regulate. Într–un târziu am recurs la vicleşugul următor. Oricât ar părea el de simplu, l–am salutat, în clipa în care l–am găsit, ca pe o născocire la fel de mare cu a telescopului, a maşinii cu aburi sau chiar a tiparului.

Trebuie să spun că balonul, la înălţimea pe care o atinsese, îşi continua ascensiunea în chip regulat şi în linie dreaptă, astfel că nacela îl urma într–o neclintire desăvârşită, încât ar fi fost cu neputinţă să observi cea mai uşoară tremurare. Această împrejurare mi–a fost foarte prielnică în planul pe care–l stabilisem. Provizia mea de apă fusese adusă în butoaie de câte cinci galoane fiecare, bine înţepenite împrejurul nacelei. Am desprins unul şi, luându–mi două frânghii, le–am legat strâns de la o margine de răchită la cealaltă, aşezându–le paralel şi la o distanţă de un picior între ele, aşa încât să alcătuiască un fel de policioară, pe care am aşezat şi am fixat butoiul într–o poziţie orizontală. Cam la opt ţoli sub aceste frânghii şi la patru picioare de fundul nacelei am fixat o altă poliţă, făcută însă din placaj subţire, aceasta fiind singura bucată de lemn pe care o aveam. Pe acea poliţă, şi tocmai sub marginea butoiaşului, am pus un mic ulcior de pământ. Am făcut apoi o gaură în fundul butoiului deasupra ulciorului şi am potrivit în ea o pană de lemn dintr–un lemn moale, tăiat în formă de con sau de luminare. Am înfipt şi–am retras, puţin câte puţin, pana, până când, după câteva încercări, a ajuns la punctul cel mai potrivit ca îngustime, acolo unde apa, picurând pe gaură şi căzând în ulciorul de sub ea, avea să–l umple până–n buză în şaizeci de minute. Bineînţeles că acesta era un lucru uşor de determinat socotind în ce măsură se umplea ulciorul într–un timp anumit. După ce orânduisem totul, urmarea era lesne de ghicit. Patul meu era în aşa fel aşezat pe podeaua nacelei încât, stând culcat, capul să–mi fie chiar sub buza ulciorului. Era lucru sigur că după un ceas, umplându–se ulciorul, apa avea să dea pe dinafară, scurgându–se pe gura aflată mai la vale decât marginea lui de sus. Era de asemenea neîndoios că apa, scurgându–se de la o înălţime de mai mult de patru

picioare, nu putea să nu pice de–a dreptul pe obrazul meu şi, prin urmare, aveam să mă trezesc negreşit şi instantaneu chiar şi din somnul cel mai adânc cu putinţă.

Până să isprăvesc cu toate aceste pregătiri, se făcuse ora unsprezece şi m–am lungit pe pat, plin de încredere în bunul mers al invenţiei mele. Şi n–am fost dezamăgit nici de astă dată. La fiecare şaizeci de minute, eram trezit de credinciosul meu cronometru. După ce goleam ulciorul în vrana butoiului şi lucram şi la condensator, mă culcam iarăşi în pat. Somnul acesta cu întreruperi regulate m–a supărat mai puţin decât m–aş fi aşteptat. Şi când, în cele din urmă, m–am trezit, fiindcă se făcuse ziuă, ceasul era şapte, iar soarele se înălţase cu mai multe grade deasupra orizontului.

3 aprilie.

Mă aflam cu balonul la o înălţime într–adevăr nemaipomenită, iar convexitatea Pământului se făcuse cât se poate de vădită. La picioarele mele jos, pe faţa oceanului, se zăreau ciorchini de puncte negre, care erau, fără îndoială, grupuri de insule. Deasupra mea cerul era negru ca păcura şi stelele se vedeau sclipind. De fapt, ele au sclipit aşa mereu, chiar din prima zi a ascensiunii. Departe, spre miazănoapte, zăream o dungă subţire, albă, nespus de strălucitoare, tocmai la marginea orizontului, şi nu mă îndoiam că ar putea să fie ţărmul sudic al Oceanului Polar. Faptul acesta îmi trezise foarte mult curiozitatea, fiindcă trăgeam nădejde să înaintez mai spre nord şi la un moment dat să mă găsesc poate chiar deasupra Polului. Îmi părea însă rău că înălţimea prea mare mă va împiedica să pot face o cercetare atât de amănunţită cât aş fi dorit. Aş fi putut totuşi stabili o mulţime de lucruri. În cursul zilei nu s–a mai întâmplat nimic deosebit. Aparatul meu funcţiona cât se poate de bine şi balonul se înălţa mereu, fără să simtă nici o oscilaţie. Era un frig tăios, care m–a silit să mă înfofolesc bine în palton. Când pe pământ s–a făcut din nou întuneric, m–am lungit iarăşi în pat, cu toate că, încă vreo câteva ore după aceea, lumina a continuat să plutească împrejurul meu. Ceasornicul de apă îşi făcea regulat datoria, şi am

dormit adânc până în dimineaţa următoare, afară de întreruperile la răstimpuri hotărâte.

4 aprilie.

M–am trezit bine sănătos şi plin de voie bună şi am rămas uimit de schimbarea ciudată ce avusese loc în înfăţişarea mării. Pierduse aproape cu totul culoarea de un albastru–închis pe care o avea mai înainte şi era acum de un cenuşiu–spălăcit şi cu un luciu care supăra ochii. Insulele nu se mai vedeau. Ar fi cu neputinţă de spus dacă trecuseră sub orizont, spre sud–est, sau dacă, din pricina înălţimii în necontenită creştere la care mă aflam, le pierdusem din vedere. Aş înclina totuşi către această din urmă părere. Spre miazănoapte, chenarul de gheaţă se vede din ce în ce mai desluşit. Frigul nu mai este atât de tăios{51}. Nu s–a mai întâmplat nimic de seamă şi mi–am petrecut ziua citind, căci am avut grijă să–mi iau şi o provizie de cărţi.

5 aprilie.

Am contemplat ciudatul fenomen al răsăritului de soare în vreme ce aproape toată suprafaţa Pământului era încă învăluită în beznă. Curând însă lumina s–a revărsat pretutindeni şi am zărit din nou chenarul gheţarilor către miazănoapte. Îl vedeam acum foarte desluşit şi părea de o culoare mult mai închisă decât apele oceanului{52}. Mă apropiam, fără doar şi poate, de pol cu mare iuţeală. Mi s–a părut că zăresc din nou o fâşie de pământ spre răsărit şi alta spre apus, dar nu eram sigur. Vreme potrivită. Nu s–a întâmplat nimic mai de seamă în tot timpul zilei. M–am culcat devreme.

6 aprilie.

Am fost uimit găsind linia gheţarilor la o foarte mică depărtare şi un câmp nemărginit de gheţuri întinzându–se spre nord, până departe, la orizont. Era vădit că dacă balonul avea să–şi urmeze fără abatere drumul, avea să ajungă în curând deasupra Oceanului îngheţat, şi nu prea mai aveam îndoieli că voi vedea în sfârşit Polul. Tot timpul zilei am continuat să mă apropii de gheţari. Pe înnoptate, limitele orizontului meu au crescut deodată într–un chip simţitor, datorită desigur formei pământului, care e a unei sfere turtite, şi înaintării mele deasupra ţinuturilor teşite

din vecinătatea Cercului Arctic. Într–un târziu, când m–a năpădit întunericul, m–am culcat, plin de nelinişte, temându–mă ca nu cumva să trec deasupra unui lucru care stârneşte o atât de mare curiozitate fără a avea prilejul să–l cercetez.

7 aprilie.

M–am trezit devreme şi, spre marea mea bucurie, am privit îndelung la ceea ce nu poate fi pus la îndoială că este însuşi Polul. Era, fără doar şi poate, acolo, şi chiar la picioarele mele, dar, vai! mă ridicasem la o înălţime atât de mare, încât nu puteam desluşi nimic lămurit. Într–adevăr, judecând după progresia cifrelor ce indică diferitele înălţimi corespunzătoare cu anumite perioade, între şase a.m. la 2 aprilie şi nouă fără douăzeci a.m. În aceeaşi zi (când coloana de mercur a barometrului coborâse), se poate deduce cu destulă siguranţă că balonul atinsese acum, la ora patru în dimineaţa de 7 aprilie, *nu mai puţin* de 7 254 de mile deasupra nivelului mării. Înălţimea aceasta poate părea imensă, dar modul în care ea a fost calculată a dat un rezultat după toate probabilităţile cu mult mai prejos decât cel adevărat. Oricum ar fi, aveam sub ochii mei, fără îndoială, cel mai mare diametru pământesc. Întreaga emisferă nordică se întindea la picioarele mele, ca o hartă în proiecţie ortografică{53}. Iar marele cerc al Ecuatorului însuşi alcătuia fruntaria despărţitoare a orizontului meu. Cu toate acestea, Excelenţele voastre vor înţelege uşor că ţinuturile până acum neexplorate din vecinătatea Cercului Arctic, deşi aşezate de–a dreptul sub mine şi văzute fără o perspectivă aparentă, erau totuşi prea micşorate şi la prea mare depărtare de punctul din care le priveam ca să–mi îngăduie o cercetare mai amănunţită. Ceea ce se vedea, totuşi, era ceva ciudat şi atrăgător. La miazănoapte, dincolo de acel chenar uriaş de care am pomenit şi care poate fi denumit limita descoperirilor omului în aceste ţinuturi, se întinde, aproape fără întrerupere, un linţoliu de gheaţă. Chiar dintru început suprafaţa lui e vădit turtită, iar mai departe e netedă şi plană, la urmă devine *concavă,* şi sfârşeşte chiar la Pol într–un gol circular, cu marginile tăioase, al cărui diametru aparent alcătuia cu balonul un

unghi de vreo şaizeci şi cinci de secunde şi a cărui culoare închisă, cu nuanţe schimbătoare, era mai întunecată decât orice altă pată din emisfera vizibilă şi, uneori, se adâncea până la negrul cel mai intens. Mai departe anevoie s–ar mai fi putut desluşi ceva. La ora douăsprezece, centrul circular descrescuse în circumferinţă, iar la şapte p.m. l–am pierdut cu totul din vedere, căci balonul trecuse peste marginea dinspre vest a gheţurilor şi plutea cu iuţeală înspre Ecuator.

8 aprilie.

Am descoperit o micşorare simţitoare în diametrul aparent al Pământului, pe lângă o vădită alterare în culoarea şi înfăţişarea lui generală. Întreaga suprafaţă vizibilă era de aceeaşi culoare galben–palid[{54}], când mai accentuată, când mai ştearsă, iar pe alocuri căpătase o strălucire care pentru ochi era chiar supărătoare. Vederea mi–era considerabil stânjenită de atmosfera densă din apropierea suprafeţei încărcate de nori, printre ale căror mase de–abia puteam zări ici şi colo Pământul. În ultimele patruzeci şi opt de ore am fost mai mult sau mai puţin împiedicat de acest obstacol de a mai face vreo observaţie. Dar înălţimea foarte mare la care mă aflam acum făcea din aceste neguri plutitoare o singură grămadă, şi neajunsul acesta se făcea tot mai simţit pe măsură ce suiam. Îmi dădeam bine seama totuşi că balonul plutea deasupra Marilor Lacuri ale Americii de Nord şi se îndrepta gonind spre miazăzi, ceea ce însemna că mă va duce foarte curând la tropice. Această împrejurare m–a bucurat nespus de mult şi am întâmpinat–o ca pe o prevestire sigură a izbânzii finale. Căci drumul pe care–l luasem până acum mă neliniştise, într–adevăr, foarte mult. Era vădit că, dacă aş fi mers multă vreme mai departe în această direcţie, n–aş mai fi ajuns niciodată în lună, a cărei orbită e înclinată pe eliptică, formând un unghi mic de numai 5°8'48”[{55}].

9 aprilie.

Diametrul Pământului era astăzi foarte micşorat, iar culoarea, la suprafaţa lui, devenea, ceas cu ceas, de un galben tot mai închis. Balonul şi–a urmat fără şovăire drumul spre miazăzi, iar la orele nouă p.m. a ajuns deasupra coastei nordice a Golfului Mexic.

10 aprilie.

În dimineaţa de azi, pe la ora cinci am fost trezit din somn pe neaşteptate de o trosnitură năprasnică, despre care nu mi–am dat cu nici un chip seama de unde vine. A fost de foarte scurtă durată, dar, cât a dăinuit, n–a semănat cu nimic din câte am apucat pe lume. E de prisos să mai spun că m–am speriat din cale–afară, căci în primul moment am crezut că pricina zgomotului ar fi fost explozia balonului. Mi–am cercetat totuşi aparatele cu multă luare–aminte şi n–am putut găsi nimic în neregulă. Mi–am petrecut aproape toată ziua gândindu–mă la această întâmplare atât de neobişnuită. Dar n–am izbutit câtuşi de puţin să mi–o lămuresc. M–am culcat nemulţumit şi într–o stare de mare nelinişte şi tulburare.

11 aprilie.

Am găsit o micşorare simţitoare în diametrul aparent al Pământului şi o creştere însemnată, vizibilă pentru întâia oară, în acel al Lunii, căreia îi mai trebuiau doar câteva zile pentru a fi lună plină. A fost nevoie de o trudă îndelungată şi istovitoare spre a condensa aer îndestulător pentru menţinerea vieţii.

12 aprilie.

O ciudată schimbare a avut loc în ce priveşte direcţia balonului şi, cu toate că o prevăzusem întru totul, mi–a făcut o bucurie fără seamăn. După ce ajunsese, în cursa lui de mai înainte, la paralela a douăsprezecea latitudine sudică, s–a abătut deodată, în unghi ascuţit, spre est şi a continuat astfel toată ziua, ţinându–se aproape *exact în planul elipsei lunare.* Ceea ce e vrednic de luat în seamă e că urmarea acestei schimbări de rută a fost o simţitoare oscilaţie a nacelei, care a durat timp de câteva ceasuri.

13 aprilie.

Am fost iarăşi speriat de faptul că trosnetul zgomotos şi puternic, care m–a îngrozit în ziua de 10, s–a repetat din nou. M–am gândit foarte mult la acest lucru, dar n–am fost în stare să găsesc o explicaţie mulţumitoare. Mare descreştere în diametrul aparent al Pământului, care nu mai subîntindea, în raport cu balonul, decât un unghi niţeluş mai mare de 25°. Luna nu se vedea deloc, fiind

aproape la zenit. Îmi continuam drumul în planul elipsei, dar înaintam foarte puţin spre răsărit.

14 aprilie.

Nespus de rapidă descreştere a diametrului Pământului. Am fost astăzi cât se poate de tulburat la gândul că balonul pluteşte pe axul absidelor, în direcţia perigeului[{56}]. Cu alte cuvinte, urmează un itinerariu care–l va duce de–a dreptul în Lună, în partea cea mai apropiată de Pământ a orbitei sale. Luna se afla chiar deasupra capului meu, ceea ce mi–o ascundea cu totul vederii. A trebuit să muncesc îndelung şi greu ca să condensez atmosfera.

15 aprilie.

Nu se mai pot desluşi bine pe Pământ nici măcar contururile mărilor şi ale continentelor. Pe la orele douăsprezece am fost surprins pentru a treia oară la auzul acelui sunet înfiorător care mă uimise atât de tare şi înainte. Dar de data asta a durat câteva clipe, şi tot timpul cât a ţinut, a sporit mereu în intensitate. În cele din urmă, pe când stăteam năuc şi îngrozit în aşteptarea a nu ştiu cărui fel de nimicire năprasnică, nacela s–a cutremurat cu o putere nemaipomenită şi o grămadă uriaşă şi înflăcărată dintr–o materie pe care n–am putut s–o desluşesc s–a năpustit cu glasul a mii de tunete, urlând şi vuind, asupra balonului. Când spaimele şi uimirea mi s–au mai risipit, mi–am dat destul de lesne seama că era vorba de vreun fragment vulcanic uriaş, azvârlit din lumea de care mă apropiam atât de repede şi, pe cât se pare, de unul din multele feluri de materii ciudate ce se găsesc din întâmplare şi pe Pământ şi sunt numite meteoriţi, în lipsa unei denumiri mai potrivite[{57}].

16 aprilie.

Uitându–mă astăzi în sus, cât puteam mai bine, rând pe rând, pe fiecare din ferestruicile laterale, am zărit, spre marea mea bucurie, o foarte mică parte a discului lunar, care se întindea, ca să zic aşa, de jur–împrejurul uriaşei circumferinţe a balonului. Am fost nespus de tulburat. De data asta nu mă mai îndoiam câtuşi de puţin că voi fi în curând la capătul călătoriei mele. Într–adevăr,

condensatorul îmi dădea de lucru acum într–o asemenea măsură, încât nu mai aveam o clipă de răgaz. Nu mai putea fi vorba de somn. M–am îmbolnăvit de oboseală şi tremuram din tot trupul, sleit de puteri. Era cu neputinţă ca firea omenească să mai poată îndura o suferinţă atât de groaznică. În scurtul răstimp de întuneric, a trecut pe lângă mine un nou meteorit şi repetarea din ce în ce mai deasă a acestui fenomen a început să–mi stârnească mari nelinişti.

17 aprilie.

Dimineaţa aceasta a însemnat o dată hotărâtoare în călătoria mea. Vă mai amintiţi că în ziua de 13 Pământul subîntindea, în raport cu balonul, un unghi de 25°. Pe 14 unghiul acesta se micşorase simţitor, pe 15 am observat o scădere şi mai rapidă, şi pe 16, înainte de a mă culca, notasem un unghi care nu măsura mai mult de 7° 15'. Care nu mi–a fost uimirea când, trezindu–mă dintr–un somn scurt şi chinuit, în această dimineaţă de astăzi, 17, am găsit suprafaţa de dedesubt *crescută* ca volum, aşa, deodată, şi ca prin minune, până la a arăta nu mai puţin de 39° în diametru aparent unghiular. Am rămas ca trăsnit. Nici un cuvânt n–ar putea să exprime groaza şi uimirea cumplită şi fără de seamăn de care am fost cuprins şi copleşit totodată. Genunchii îmi tremurau, dinţii îmi clănţăneau, părul mi se zburlise pe cap. „Aşadar, balonul a făcut explozie!” Acesta a fost cel mai năvalnic gând care mi–a fulgerat prin minte. „Desigur că balonul a făcut explozie!” Cădeam! Cădeam cu cea mai năprasnică, cea mai neasemuită repeziciune. Judecind după imensa depărtare parcursă atât de repede până acum, nu puteau trece mai mult de zece minute până voi fi atins suprafaţa Pământului şi voi fi năpustit în nimicnicie! Dar, în cele din urmă, judecata îmi veni în ajutor. Am stat şi m–am gândit şi am început să mă îndoiesc. Era un lucru cu neputinţă. In ruptul capului nu se putea să fi ajuns atât de repede jos. Pe de altă parte, cu toate că mă apropiam, fără doar şi poate, de suprafaţa Pământului de sub mine, o făceam cu o viteză care nu era câtuşi de puţin proporţională cu aceea pe care mi–o închipuisem la început. Gândul acesta mi–a fost de folos, mi–a liniştit mintea tulburată şi, în cele din urmă, am izbutit să privesc

fenomenul în lumina lui adevărată. De fapt, groaza trebuie să mă fi scos din minţi, de vreme ce nu mi–am putut da seama de uriaşa deosebire dintre înfăţişarea suprafeţei de sub mine şi suprafaţa Pământului, care mi–e mamă. Aceasta din urmă era desigur deasupra capului meu şi cu totul ascunsă vederii mele de corpul balonului, în timp ce Luna, Luna însăşi, în toată strălucirea ei, se întindea jos, dedesubtul meu şi la picioarele mele.

Uimirea şi surprinderea iscate în mintea mea de această nemaipomenită schimbare în starea lucrurilor era, poate, partea cea mai greu de explicat din toată aventura. Fiindcă întreagă această răsturnare nu numai că era firească, dar fusese prevăzută cu mult înainte, ca o împrejurare la care trebuia să mă aştept când aş ajunge în acel punct al călătoriei mele, în care atracţia planetei va fi înlocuită de atracţia satelitului, sau, mai bine zis, în care forţa de atracţie exercitată de Pământ asupra balonului va fi mai puţin puternică decât aceea a Lunii. Desigur, mă trezeam dintr–un somn adânc, cu toate simţurile toropite, ca să urmăresc deodată un fenomen cutremurător şi despre care, cu toate că îl aşteptasem, nu crezusem totuşi că se va întâmpla chiar în clipa aceea. Schimbarea în sine trebuie să fi avut loc, bineînţeles, treptat şi pe nesimţite. Nu e deloc sigur că, dacă aş fi fost treaz în clipa când s–a întâmplat, aş fi luat cunoştinţă despre ea după vreun semn *lăuntric* al acestei schimbări, adică după vreo tulburare a fiinţei sau aparatelor mele.

E aproape de prisos să mai spun că ajungând la o înţelegere adevărată a stării în care mă găseam şi ieşind din spaima ce–mi copleşise toate puterile sufletului, mi–am îndreptat în primul rând toată atenţia asupra Lunii şi a înfăţişării ei fizice generale. Se întindea jos, sub mine, ca o hartă, şi cu toate că, după socoteala mea, distanţa la care se afla era încă destul de mare, puteam desluşi contururile suprafeţei sale cu o precizie izbitoare şi totodată şi de neînţeles. De la cea dintâi privire m–a surprins, ca fiind trăsătura cea mai neobişnuită a condiţiilor ei geologice, lipsa desăvârşită a oricărui ocean, a oricărei mări şi chiar a oricărui lac sau râu şi a apelor de orice fel. Cu toate

acestea, lucru ciudat, zăream vaste întinderi cu caracter vădit aluvial, deşi cea mai mare parte a emisferei ce se putea vedea era acoperită cu nenumăraţi munţi vulcanici, de formă conică şi având mai degrabă înfăţişarea unor cucuie făcute de mina omului decât a unor protuberante naturale. Cel mai înalt dintre ei nu depăşea înălţimea de trei mile şi trei sferturi. Dar o hartă a regiunii vulcanice de la Campi Phlegraei ar putea da Excelenţelor voastre o idee mai bună decât orice descriere stângace pe care aş încerca eu însumi s–o fac. Era vădit că aceşti vulcani, în cea mai mare parte a lor, se aflau în stare de erupţie, şi–mi dam seama, plin de groază, de puterea şi de violenţa lor, judecând după tunetele repetate ale stâncilor greşit numite meteorice, care se năpusteau de jos şi treceau acum pe lângă balon cu o frecvenţă tot mai spăimântătoare[{58}].

18 aprilie.

Am descoperit astăzi că volumul aparent al Lunii crescuse în chip nemăsurat, iar viteza tot mai sporită a pogorârii mele a început să mă umple de groază. Vă amintiţi, desigur, că la început când am pornit a cumpăni dacă o călătorie în Lună este sau nu cu putinţă, am ţinut seama în socotelile mele de faptul că ar exista în vecinătatea ei o atmosferă densă, proporţională cu forma planetei. Aceasta în ciuda atâtor ipoteze ce afirmă contrariul şi, aş mai adăuga, în ciuda neîncrederii obşteşti în existenţa vreunei atmosfere lunare. Dar, în afară de ideile pe care le–am înfăţişat cu privire la cometa lui Encke şi la lumina zodiacală, am fost întărit în părerea mea de unele observaţii ale lui Schroeter[{59}] din Lilienthal. El a observat luna nouă când nu avea decât două zile şi jumătate, seara, îndată după asfinţit, mai înainte de a se putea vedea partea ei întunecată, şi a continuat s–o observe până ce aceasta a devenit vizibilă. Cele două coarne păreau că se prelungesc subţiindu–se în câte un vârf, în aparenţă foarte ascuţit, fiecare arătându–şi extremitatea în bătaia razelor soarelui mai înainte ca vreo parte a emisferei întunecate să fi devenit vizibilă. Puţin după aceea s–a luminat întreaga margine întunecată. Socot că această prelungire a coarnelor dincolo de semicerc se datora refracţiei razelor

solare de către atmosfera lunară. Am mai calculat că înălţimea atmosferei (care poate să refracte destulă lumină pe emisfera întunecată pentru a da naştere unui crepuscul mai luminos decât lumina răsfrântă de Pământ când Luna e la vreo 32° de conjuncţia sa) era la 1356 de picioare. Am presupus deci că înălţimea cea mai mare în stare să producă refracţia razelor solare ar fi de 5376 de picioare de Paris. Părerea mea asupra acestui lucru a fost confirmată şi de un paragraf din al optzeci şi doilea volum al *Tranzacţiilor filozofice,* în care se afirmă că în timpul unei ocultaţii a sateliţilor lui Jupiter, cel de–al treilea satelit a dispărut cu totul după ce, vreme de o secundă sau două, de abia se mai zărise, iar celui de–al patrulea i se vedea nedesluşit conturul{60}.

Mă bizuiam, bineînţeles, pe rezistenţa, sau, mai bine zis, pe sprijinul unei atmosfere care ar exista într–o stare de densitate aşa cum mi–am închipuit–o eu. Dacă până la urmă s–ar dovedi că am dat greş, n–aveam nimic alt de aşteptat, ca deznodământ al aventurii mele, decât să fiu spulberat în atomi pe suprafaţa colţuroasă a satelitului. Şi aveam, desigur, temeiuri puternice să–mi fie frică. Depărtarea mea de Lună era, oarecum, neînsemnată, pe când munca de care era nevoie la condensator nu se micşorase întru nimic şi nu puteam descoperi nici un semn de scădere în rarefierea păturii de aer.

19 aprilie.

Spre marea mea bucurie, în dimineaţa aceasta, pe la orele nouă, suprafaţa Lunii fiind spăimântător de aproape, şi temerile mele peste măsură de sporite, pompa compresorului dădu, în sfârşit, semne neîndoielnice că s–a petrecut o oarecare schimbare în consistenţa atmosferei. Pe la zece aveam temeiuri să cred că densitatea ei crescuse în mare măsură. La unsprezece, aparatul îmi dădea mai puţin de lucru, iar la douăsprezece am încercat să deşurubez ceatlăul şi, văzând că după ce am făcut–o n–am avut de suferit nici un neajuns, am scos, în cele din urmă, învelitoarea de cauciuc şi am dat–o jos de pe nacelă. Aşa cum era de aşteptat, urmările imediate ale unei astfel de experienţe atât de primejdioase şi pripite au fost o straşnică

durere de cap şi ceva spasme. Dar aceste greutăţi, precum şi altele în legătură cu respiraţia nu erau, nici într–un caz, atât de mari încât să–mi pună viaţa în primejdie. Am luat deci hotărârea să le îndur cât puteam mai bine, cu gândul că voi scăpa de ele de îndată ce mă voi apropia de straturile din apropierea Lunii. Dar această apropiere se înfăptuia cu o repeziciune de neînchipuit şi, în curând, am fost încredinţat – şi totdeodată şi îngrijorat – că, deşi n–am să fiu înşelat în aşteptările mele cu privire la existenţa unei atmosfere dense în proporţie cu masa satelitului, greşisem totuşi când am presupus că densitatea aceasta, chiar la suprafaţă, va fi destul de mare pentru a putea susţine greutatea uriaşă conţinută de nacela balonului meu. Cu toate acestea, *aşa ar fi trebuit* să fie, întocmai ca la suprafaţa Pământului, dacă se ţine seamă că greutatea corpurilor de pe orice planetă este în funcţie de densitatea atmosferică. Dar *nu era* totuşi cazul aici. Şi lucrul acesta îl dovedea îndeajuns violenţa căderii mele. De ce nu era cazul, aceasta nu s–ar putea explica decât ţinând seama de acele perturbaţii geologice posibile despre care am pomenit mai sus. Oricum, mă aflam deci chiar deasupra planetei şi coboram cu cea mai năprasnică repeziciune. N–am pierdut, aşadar, nici o clipă ca să arunc peste bord lestul, butoaiele cu apă, aparatul condensator, camera de cauciuc şi, în cele din urmă, toate lucrurile din nacelă. Dar totul era în zadar. Cădeam necontenit, cu o iuţeală năprasnică, şi nu aveam mai mult de o jumătate de milă până la suprafaţă. De aceea, ca un ultim mijloc de scăpare, după ce–mi aruncasem haina, pălăria şi cizmele, am desprins de balon *până şi nacela*[{61}], care avea o greutate destul de însemnată, şi astfel, agăţându–mă cu amândouă mâinile de plasă, abia dacă mai avui vreme să–mi dau seama că întregul ţinut, atât cât vedeam cu ochii, era presărat pretutindeni cu locuinţe de pitici, când, iată, am şi căzut cu capul în jos drept în inima unei cetăţi fantastice, în mijlocul unei mulţimi numeroase de omuleţi pociţi și mărunţei, care nu rosteau nici un cuvânt şi nu–şi dădeau nici cea mai mică osteneală să mă ajute, ci stăteau ca o turmă de nerozi, făcând schime caraghioase şi uitându–se chiorâş, cu mâinile în şolduri, la balonul meu şi

la mine. Le–am întors spatele cu dispreţ şi, privind în sus, spre Pământul pe care–l părăsisem de curând şi poate pentru totdeauna, l–am văzut în chip de scut uriaş de aramă întunecată, cu diametrul cam de două grade, ţintuit şi nemişcat în ceruri, deasupra capului, şi împodobit la o margine cu un chenar făcut din aurul cel mai strălucitor. Nu se putea vedea nici urmă de ape sau de pământuri. Şi totul era bălţat cu fel de fel de pete şi încins cu zonele tropicale şi ecuatoriale.

Aşadar, cu voia Excelenţelor voastre, după un şir întreg de mari nelinişti şi de nemaiauzite primejdii, din care am scăpat ca prin minune, am ajuns în cele din urmă cu bine, în a nouăsprezecea zi de la plecarea mea din Rotterdam, la capătul unei călătorii care este, fără îndoială, cea mai extraordinară şi cea mai însemnată pe care a întreprins–o, a înfăptuit–o sau a plănuit–o cândva vreun locuitor al Pământului. Dar mai rămâne să–mi povestesc aventurile. Şi, într–adevăr. Excelenţele voastre îşi pot lesne închipui că, după o şedere de cinci ani pe o planetă care nu numai că e nespus de interesantă prin propria–i natură singulară, dar e îndoit aşa prin faptul că e strâns legată, ca satelit, de lumea omului, sunt în măsură să dau unele *veşti* spre ştiinţa Colegiului Naţional al Astronomilor, cu mult mai însemnate decât amănuntele, oricât ar fi ele de minunate, ale simplei *călătorii* care a luat sfârşit în chip atât de norocos. Aceasta e de fapt toată problema. Aş avea multe, foarte multe de împărtăşit şi aş face–o cu cea mai mare plăcere. Aş avea multe de spus despre clima planetei; despre trecerile neaşteptate de la cald ia frig; despre lumina solară neîndurătoare şi arzătoare, care ţine cincisprezece zile, şi despre frigul mai mult decât polar care–i urmează; despre o neîncetată circulaţie a umezelii, prin evaporare, ca *in vacuo.* Din punctul aşezat chiar sub soare până la cel mai depărtat; despre o zonă variabilă de ape curgătoare; despre poporul însuşi; despre obiceiurile, purtările, aşezămintele politice; despre ciudata înfăţişare a locuitorilor, despre urâţenia lor, despre lipsa lor de urechi, acele apendice de prisos într–o atmosferă atât de deosebită; despre neştiinţa ce li se trage de aici în ce priveşte vorbirea

şi foloasele ei; despre felul cum înlocuiesc ei vorbirea printr–o anumită metodă de a se înţelege între ei; despre neînţeleasa legătură între fiecare ins din Lună cu câte unul de pe Pământ, o legătură analoagă celei dintre orbita planetei şi a sateliţilor, şi determinată de această orbită, prin care destinele locuitorilor uneia sunt împletite cu vieţile şi destinele locuitorilor celeilalte. Şi, mai presus de toate, dacă Excelenţele voastre îmi îngăduie, despre acele taine cumplite şi întunecate ce se ascund în ţinuturile din cealaltă parte a Lunii, ţinuturi care, datorită concordanţei într–adevăr minunate a rotaţiei satelitului pe propria–i axă cu revoluţia sideralã în jurul Pământului, nu s–au arătat până acum şi – slavă Domnului! – nu se vor arăta niciodată în faţa telescopului unui om. Toate acestea, şi multe, multe altele aş vrea să le povestesc cu de–amănuntul. Dar ca să scurtez, trebuie să–mi capăt răsplata. Aş dori să mă întorc la casa mea, în sânul familiei mele. Iar ca preţ al comunicărilor mele viitoare, ţinând seama de lumina pe care am putinţa s–o arunc asupra multor ramuri însemnate ale ştiinţelor fizice şi metafizice, trebuie să cer, prin mijlocirea cinstitei Domniilor voastre bresle, iertare pentru crima de care m–am făcut vinovat prin uciderea acelor creditori ai mei la plecarea mea din Rotterdam. Aşadar, acesta e scopul scrisorii mele. Aducătorul ei, un locuitor din Lună, pe care l–am învăţat ce să facă pentru a fi crainicul meu pe Pământ, va aştepta, la bunul plac al Excelenţelor voastre, ca să se întoarcă la mine cu iertarea de care am pomenit, dacă am, într–un fel sau altul, putinţa s–o dobândesc.

Am onoarea de a fi etc., etc., smeritul rob al Excelenţelor voastre,

HANS PFAALL

După ce a sfârşit de citit acest extraordinar document, se zice că profesorul Rub–a–dub, peste măsură de uluit, a scăpat pipa din gură, iar *mynheer* Superbus Von Underduk, după ce şi–a scos ochelarii, i–a curăţat şi i–a pus în buzunar, şi–a uitat de sine şi de demnitatea sa, şi încă în aşa măsură, încât, în culmea uimirii şi a admiraţiei, s–a răsucit de trei ori pe călcâie. Nu putea fi nici o îndoială în această privinţă; va

fi iertat. Aşa cel puţin jurase, cu un jurământ groaznic, profesorul Rub–a–dub, şi astfel a cugetat şi vestitul Von Underduk când l–a luat la braţ pe colegul său întru ştiinţă şi, fără a rosti un cuvânt, s–a îndreptat iute spre casă unde avea să chibzuiască asupra măsurilor ce ar trebui luate. Dar ajungând la uşa locuinţei primarului, profesorul s–a gândit să spună că, de vreme ce mesagerul a găsit cu cale să dispară, pesemne înspăimântat până la moarte de înfăţişarea sălbatică a locuitorilor din Rotterdam, iertarea nu–i va fi de mare folos, căci numai un om din Lună ar putea întreprinde o călătorie atât de lungă. Primarul a recunoscut adevărul acestei observaţii, astfel că discuţia a luat sfârşit. Scrisoarea fiind publicată, a dat naştere la felurite păreri şi clevetiri. Unii atotştiutori s–au făcut de râs, arătând că întreaga ispravă nu era alt decât o păcăleală. Cred însă că tot păcăleală este pentru acest soi de oameni orice e mai presus de înţelegerea lor. În ce mă priveşte, nu pot pricepe pe ce dovezi şi–au întemeiat o atare învinuire. Să vedem ce spun: în primul rând, că unii hâtri din Rotterdam purtau pică unui oarecare primar şi câtorva astronomi.

Nu înţeleg deloc.

În al doilea rând, că un pitic ciudat, un vrăjitor, cu amândouă urechile tăiate din rădăcină, pentru cine ştie ce fărădelege, a dispărut de câteva zile din vecinătatea oraşului Bruges{62}.

Ei bine, şi ce–i cu asta?

În al treilea rând, că gazetele care erau lipite de jur–împrejurul balonului erau din Olanda, şi prin urmare nu putuseră fi tipărite în Lună. Erau nişte hârtii foarte murdare şi tipograful Gluck ar fi jurat pe *Sfânta Scriptură* că fuseseră tipărite la Rotterdam.

Greşea, fără îndoială, greşea.

În al patrulea rând, că Hans Pfaall însuşi, ticălosul acela de beţiv, şi cele trei hahalere, aşa–zişii săi creditori, au fost văzuţi împreună, acum vreo două–trei zile, într–o cârciumă deocheată de la mahala, când tocmai se întorseseră cu buzunarele pline dintr–o călătorie peste mare.

Nu cred, nu cred nici un cuvânt.

În ultimul rând, e o părere îndeobşte recunoscută, sau cel puţin ar trebui să fie recunoscută, că anume Colegiul Astronomilor din oraşul Rotterdam, ca şi celelalte colegii din alte părţi ale lumii – pentru a nu mai vorbi de astronomi şi de colegii în general –, nu este nici mai bun, nici mai mare, nici mai luminat decât s–ar cădea să fie.

FARSA CU BALONUL

în româneşte de Ion Vinea

ŞTIRI SENZAŢIONALE PRIN EXPRESS, VIA NORFOLK!

ATLANTICUL STRĂBĂTUT ÎN TREI ZILE! STRĂLUCITUL SUCCES AL APARATULUI DE ZBURAT, CONSTRUIT DE DOMNUL MONCK MASON. SOSIREA ÎN INSULA SULLIVAN, LÂNGĂ CHARLESTON, S.C., A DOMNILOR MASON, ROBERT HOLLAND, HENSON, HARRISON AINSWORTH ŞI ALŢI PATRU, CU BALONUL DIRIJAT „VICTORIA”. DUPĂ O TRAVERSARE DE ŞAPTEZECI ŞI CINCI DE ORE DE LA UN ŢĂRM LA ALTUL! AMĂNUNTE COMPLETE ASUPRA CĂLĂTORIEI!!![{63}]

Mistificarea ce urmează, apărută sub titlul de mai sus, tipărit cu impunătoare majuscule, presărat din belşug cu puncte de exclamaţie, a fost publicată mai întâi şi dată ca un fapt cert în New York Sun*, ziar cotidian, care şi–a atins pe deplin scopul urmărit, şi anume: a creat un aliment greu de mistuit pentru nişte gură–cască în răstimpul de câteva ore, scurs între cei doi curieri ai Charlestonului. Vălmăşagul şi încăierarea care au avut loc pentru a pune mâna pe un exemplar al „singurului ziar care publică ştirea” a fost ceva care întrece orice minune; şi, de fapt (cum a spus cineva), chiar dacă „Victoria” n–a dus până la capăt călătoria anunţată, ar fi fost foarte greu să se găsească o pricină pentru care să n–o fi dus.*

E.A.P.

Marea problemă a fost în sfârşit dezlegată! Aerul, ca şi pământul şi oceanul, a fost şi el cucerit de ştiinţă şi va ajunge pentru omenire o cale obişnuită şi larg deschisă tuturor. În clipa de faţă, un balon a trecut peste Atlantic! Şi aceasta fără greutate, fără primejdie prea mare în aparenţă, cu o maşină pe deplin controlată şi în răstimpul neînchipuit de scurt de şaptezeci şi cinci de ore de la un ţărm la altul. Mulţumită străduinţelor unui corespondent din Charleston, S.C., suntem în măsură să prezentăm cei dintâi publicului o dare de seamă amănunţită a acestei călătorii mai mult decât prodigioase, care a început de sâmbătă 6 curent, ora 11 a.m., şi a ţinut până marţi 9 curent, ora 2 p.m., şi la care au luat parte: sir Everard Bringhurst, domnul Osborne, nepotul lordului Bentinck{64}, domnul Monck Mason şi domnul Robert Holland, binecunoscuţii aeronauţi, domnul Harrison Ainsworth, autorul romanului Jack Sheppard{65} şi al altora, domnul Henson, constructorul maşinii de zburat, care de curând a înregistrat un eşec, precum şi doi marinari din Woolwich – opt persoane în totul. Amănuntele date mai jos pot fi considerate ca autentice şi exacte din toate punctele de vedere, deoarece, în afară de o mică excepţie, au fost copiate vorbă cu vorbă din jurnalul ţinut de domnii Monck Mason şi Harrison Ainsworth, cărora corespondentul nostru le–a rămas de asemenea îndatorat pentru bunăvoinţa cu care i–au procurat mai multe informaţii verbale, privitoare la balonul însuşi, la construcţia lui şi la alte lucruri interesante. Singurele modificări aduse manuscrisului primit au fost făcute în scopul de a pune darea de seamă scrisă în pripă de către corespondentul nostru, domnul Forsyth{66}, într–o formă definitivă şi mai pe înţelesul tuturor.

BALONUL

De curând, două insuccese categorice – acela al domnului Henson şi acela al lui sir George Cayley{67} – au slăbit cu mult interesul publicului în ceea ce priveşte navigaţia aeriană. Proiectul domnului Henson (proiect care

la început a fost considerat chiar şi de către oamenii de ştiinţă ca fiind realizabil) era întemeiat pe principiul unui plan înclinat, pornind de la o înălţime anumită cu ajutorul unei forţe dinafară, exercitată şi continuată prin rotirea unor palete propulsoare, semănând ca formă şi ca număr cu aripile unei mori de vânt. Dar în toate experienţele făcute cu modelele la „Adelaide Gallery", s–a găsit că mişcarea acestor palete nu numai că nu făcea să înainteze maşina, dar chiar o împiedica să zboare. Singura forţă propulsoare care a luat naştere a fost impulsul dobândit din coborârea pe un plan înclinat, şi acest impuls împingea maşina mult mai departe atunci când paletele erau nemişcate decât atunci când erau în funcţiune, fapt care dovedeşte cu prisosinţă inutilitatea lor. Şi în lipsa forţei propulsoare, care este şi forţa de sustentaţie, întregul aparat trebuia să coboare. Faptul acesta l–a îndemnat pe sir George Cayley să se mărginească numai la un propulsor pe care să–l adapteze la un aparat având prin el însuşi o forţă de sustentaţie, adică la un balon. Totuşi, ideea lui sir George Cayley nu era nouă sau originală decât în ce priveşte aplicaţia ei practică. El a prezentat la Institutul politehnic un model inventat de dânsul. Principiul sau puterea propulsoare era aici de asemenea aplicată la suprafeţe decupate sau palete puse în mişcare. Aceste palete erau patru la număr. S–a văzut însă că nu erau în stare să mişte balonul sau să ajute la forţa lui ascendentă. Întregul proiect a dat astfel greş. Atunci, domnul Monck Mason{68} (a cărui călătorie de la Dover la Weilburg în balonul Nassau" a stârnit atât de mare senzaţie în 1837) s–a gândit să întrebuinţeze principiul şurubului lui Arhimede, în scopul propulsiunii în aer, punând, cu drept cuvânt, nereuşita proiectului domnului Henson, cât şi a celui prezentat de sir George Cayley, în seama discontinuităţii paletelor separate. El a făcut cea dintâi experienţă publică la „Willis's Rooms"{69}, dar mai târziu şi–a mutat modelul la „Adelaide Gallery".

Ca şi balonul lui George Cayley, aparatul domnului: Monck Mason era tot un elipsoid. Lungimea lui era de treisprezece picioare şi şase ţoli, iar înălţimea, de şase

picioare şi opt ţoli. Conţinea cam trei sute douăzeci de picioare cubice de gaz, care, dacă era hidrogen pur, putea susţine douăzeci şi unu de pfunzi îndată după ce s–a procedat la umflare şi mai înainte de a se altera gazul sau de a se pierde. Greutatea întregii maşini şi a aparatului era de şaptesprezece pfunzi; rămânea deci liberă o capacitate de susţinere de aproape patru pfunzi. Sub partea centrală a balonului era un cadru de lemn uşor cam de nouă picioare lungime, legat de balon cu un fileu, aşa cum se obişnuieşte. De acest cadru era atârnat un coş de răchită sau o nacelă.

Şurubul{70} constă dintr–un ax alcătuit dintr–un tub gol de alamă de optsprezece ţoli lungime, prin care, pe o semispirală înclinată la cinsprezece grade, trec mai multe sârme de oţel, aşezate radial, lungi de două picioare şi ieşind astfel în afară cu câte un picior în fiecare parte. Aceste sârme radiale sunt legate între ele la capetele dinafară prin două benzi de sârmă turtită, totul alcătuind în felul acesta cadrul şurubului, care e completat cu un înveliş de mătase impregnată cu ulei, tăiată în clini şi întinsă în aşa fel ca să prezinte o suprafaţă aproape uniformă. La fiecare capăt al axului său, şurubul acesta e susţinut de suporţi din tuburi goale de alamă, ce coboară din cerc. În partea de jos a acestor tuburi sunt găuri în care se învârtesc pivoţii axului. De la capătul axului, care e mai apropiat de nacelă, porneşte o săgeată de oţel, făcând legătura între şurub şi pinionul unei piese de la un mecanism cu resort, instalat în nacelă. Prin remontarea acestui resort, şurubul e învârtit cu o mare viteză, transmiţând o mişcare de înaintare întregului aparat. Cu ajutorul cârmei, aparatul putea fi îndreptat cu uşurinţă în orice direcţie. Resortul era foarte puternic faţă de dimensiunile lui, fiind în stare să ridice patruzeci şi cinci de pfunzi, dacă era montat pe un tambur cu diametrul de patru ţoli, după prima rotaţie, şi crescând treptat pe măsură ce era învârtit. Cântărea în totul opt pfunzi şi şase uncii{71}. Cârma era o construcţie uşoară de trestie, acoperită cu mătase, având oarecum forma unei rachete, şi cam trei picioare lungime şi unul lăţime. Greutatea era cam de două uncii. Putea să stea vertical sau să fie întoarsă în sus sau în jos, la dreapta sau la stânga, şi

în felul acesta dădea putinţa aeronautului să mute rezistenţa aerului care se producea într–o poziţie înclinată, trecându–l în partea în care voia să acţioneze; astfel dirija balonul în direcţia opusă.

Modelul acesta (pe care din lipsă de timp am fost nevoit să–l descriu în chip sumar) a fost experimentat la „*Adelaide Gallery*”, unde a atins o viteză de cinci mile pe oră; cu toate că, lucru de neînţeles, a stârnit prea puţin interes în comparaţie cu aparatul anterior – atât de complicat – al domnului Henson, lumea fiind deprinsă să dispreţuiască orice lucru ce–i pare prea simplu. Se socotea îndeobşte că pentru a înfăptui marele deziderat al navigaţiei aeriene ar trebui să se folosească într–un mod foarte complicat cine ştie ce principii de dinamică, de o profunzime puţin obişnuită.

Cu toate acestea, domnul Mason a fost atât de încântat de ultimul succes al invenţiei sale, încât s–a hotărât să construiască îndată, dacă–i va fi cu putinţă, un balon de o destul de mare capacitate, pentru a lămuri problema printr–o călătorie de oarecare durată – scopul iniţial fiind să treacă peste Canalul Mânecii, aşa cum făcuse mai înainte cu balonul „Nassau”. Pentru a–şi duce la bun sfârşit planurile, el a cerut şi a obţinut patronajul lui sir Everard Bringhurst şi al domnului Osborne, persoane bine cunoscute pentru cuceririle lor ştiinţifice şi mai ales pentru interesul pe care l–au arătat progreselor aerostaticii. La cererea domnului Osborne, proiectul a fost ţinut cât se poate de secret faţă de public, singurele persoane cărora le–a fost încredinţat fiind cele angajate îndată pentru realizarea aparatului, care a fost construit (sub supravegherea domnului Mason, a domnului Holland, a lui sir Everard Bringhurst şi a domnului Osborne) la reşedinţa acestuia din urmă, în apropiere de Penstruthal, în Ţara Galilor. Domnului Henson, care era însoţit de prietenul său, domnul Ainsworth, i s–a îngăduit să vadă balonul sâmbăta trecută, când cei doi au făcut ultimele pregătiri ca să ia şi dânşii parte la aventură. Nu suntem informaţi din ce pricină au fost angajaţi şi cei doi marinari, dar în decurs de o zi, două, vom fi în măsură

să dăm cititorilor noştri cele mai mici amănunte cu privire la călătoria aceasta nemaiauzită.

Balonul era confecţionat din mătase şi lăcuit cu cauciuc lichid. Dimensiunile lui sunt uriaşe, conţinând mai mult decât 40 000 de picioare cubice de gaz; deoarece în locul hidrogenului, care e mai costisitor şi mai greu de mânuit, s–a folosit gazul aerian, forţa de sustentaţie a aparatului, atunci când e complet umflat şi îndată după ce a fost umflat, nu e mai mare de 2 500 de pfunzi. Gazul aerian nu numai că e mai ieftin, dar e şi uşor de procurat şi de folosit. Întrebuinţarea lui la nevoile navigaţiei aeriene se datoreşte domnului Charles Greene. Până la descoperirea lui, procedeul umflării balonului nu numai că era din cale–afară de scump, dar mai era şi nesigur. Adesea au fost pierdute două şi chiar trei zile în încercări neizbutite de a procura o cantitate îndestulătoare de hidrogen pentru a umple un balon. Aceasta din pricină că gazul, prin extrema lui subtilitate şi prin afinitatea lui cu atmosfera înconjurătoare, are tendinţa de a ieşi prin pereţii aerostatului. Într–un balon destul de bine construit ca să reţină conţinutul de gaz aerian nealterat, atât în privinţa calităţii, cât şi a cantităţii timp de şase luni, o cantitate egală de hidrogen nu se poate conserva în aceeaşi stare de puritate nici şase săptămâni.

Forţa de sustentaţie fiind evaluată la 2 500 de pfunzi şi greutatea aeronauţilor ridicându–se abia la 1 200, rămânea o diferenţă de 1 300 pfunzi, din care 1 200 reprezintă lestul, pus în saci de felurite mărimi şi având pe fiecare din ei însemnată greutatea corespunzătoare şi frânghiile, barometrele, telescoapele, lăzile cu provizii pentru două săptămâni, butoaiele cu apă, hainele, valizele şi alte lucruri trebuincioase, printre care un ibric de cafea care fierbe în var nestins, pentru a înlocui focul, dacă s–ar fi găsit cu cale să se ia această măsură de prevedere. Toate acestea, cu excepţia lestului şi a unor mărunţişuri, erau agăţate ele inelul balonului, sus, deasupra capului. Nacela e cu mult mai mică şi mai uşoară faţă de cea agăţată de model. E formată dintr–un coş uşor de răchită şi e uimitor de rezistentă pentru un lucru aparent atât de gingaş. Cadrul ei are o adâncime de aproximativ patru picioare. Cârma e de

asemeni mult mai mare decât aceea a modelului. Şurubul elicei e cu mult mai mic. Balonul mai este prevăzut şi cu o gheară de pisică şi o ghidropă, aceasta din urmă fiind de cea mai mare însemnătate. Câteva cuvinte ca desluşire vor fi necesare pentru cititorii noştri care nu sunt la curent cu amănuntele aerostaticii.

De îndată ce balonul părăseşte pământul, el este influenţat de anumite împrejurări care tind să creeze o diferenţă în greutatea lui, sporind sau scăzând forţa sa ascensională. De pildă, se poate întâmpla ca pe învelitoarea de mătase a balonului să se depună o cantitate de rouă care să atingă o greutate de câteva sute de pfunzi, în cazul acesta trebuie aruncat lest, pentru ca nu cumva aparatul să coboare. După ce lestul a fost azvârlit şi razele calde ale soarelui au uscat roua şi au mărit totodată forţa de expansiune a gazului în învelitoare, întregul aparat se va înălţa din nou cu mare iuţeală. Pentru a încetini această ascensiune, singurul mijloc este (sau mai bine zis era, până când domnul Greene a inventat ghidropa[{72}]) să se evacueze gazul printr–o supapă; dar orice pierdere de gaz înseamnă o pierdere proporţională de forţă ascensională: aşadar, cu această metodă, într–un răstimp destul de scurt, balonul cel mai bine construit îşi va consuma neapărat toată forţa ascensională şi va coborî la pământ. Acesta era marele obstacol la călătoriile de durată.

Ghidropa înlătură piedicile în felul cel mai simplu cu putinţă. Este vorba de o simplă frânghie foarte lungă, care e lăsată să atârne din nacelă, ceea ce are drept urmare că împiedică balonul să–şi schimbe în mod sensibil nivelul. Dacă, de pildă, s–ar depune umezeală pe mătase, şi, prin urmare, aparatul ar începe să coboare, nu va fi nevoie să se arunce lest pentru a face faţă creşterii în greutate, fiindcă ea este remediată sau compensată într–o măsură corespunzătoare prin lăsarea la pământ a capătului de frânghie atât cât este nevoie. Dacă, pe de altă parte, unele împrejurări ar pricinui o neprevăzută pierdere de greutate, urmată de o înălţare, această pierdere este imediat compensată de greutatea sporită a frânghiei ridicate de la pământ. În felul acesta, balonul nu poate nici să coboare,

nici să se înalţe decât în limite foarte restrânse, şi mijloacele sale, atât în ce priveşte gazul, cât şi lestul, rămân oarecum neştirbite. Când se trece peste o întindere de apă, e nevoie să se folosească butoiaşe de aramă sau de lemn, pline cu un lest lichid mai uşor decât apa. Plutind pe apă, ele fac acelaşi serviciu ca şi frânghia pe pământ. Un alt folos însemnat adus de ghidropă este acelea de a indica *direcţia* balonului. Frânghia se *târăşte* fie pe sol, fie în mare, pe când balonul e liber; prin urmare, de câte ori e în mişcare, balonul o ia înainte. Comparând deci, cu ajutorul unei busole, poziţiile relative ale celor două obiecte, se va găsi întotdeauna direcţia. Tot, astfel, unghiul format de frânghie cu axul vertical al aparatului indică *viteza*. Când nu există *nici un* unghi, cu alte cuvinte, când frânghia atârnă perpendicular, întregul aparat stă pe loc, dar cu cât unghiul este mai mare, cu alte cuvinte, cu cât balonul merge înaintea capătului de frânghie, cu atât e mai mare viteza; şi invers.

Deoarece scopul iniţial a fost de a trece Canalul Mânecii şi de a coborî cât se va putea mai aproape de Paris, călătorii au avut grijă să–şi facă rost de paşapoarte directe pentru toate ţările continentului, arătând felul expediţiei, ca şi în cazul călătoriei cu balonul „Nassau”, şi dând aeronauţilor dreptul de a fi scutiţi de toate formalităţile birocratice. Întâmplări neprevăzute au făcut totuşi ca aceste paşapoarte să fie de prisos.

Umflarea balonului a început pe îndelete în zori de zi, sâmbătă, la ora 6 dimineaţa, într–o curte vastă, la Weal–Vor House[{73}], reşedinţa domnului Osborne, la depărtare de o milă de Penstruthal, în nordul Ţării Galilor; şi la unsprezece şi şapte minute, fiind gata de plecare, i s–a dat drumul. S–a ridicat încet, dar sigur, luând direcţia sudului, nefolosindu–se în prima jumătate de oră nici elicea, nici cârma. Şi acum să trecem la jurnal, aşa cum a fost transcris de domnul Forsyth după manuscrisele domnilor Monck Mason şi Ainsworth. Jurnalul în sine, aşa cum ne e înfăţişat, e scris de mâna domnului Mason, dar în fiece zi domnul Ainsworth adăuga câte un postscriptum; domnia–sa pregăteşte şi va

da în curând publicităţii o dare de seamă mai amănunţită şi, fără îndoială, de un interes şi mai arzător asupra călătoriei.

JURNALUL

Sâmbătă, 6 aprilie. Toate pregătirile care ne dădeau mult de lucru au luat sfârşit peste noapte. Am început umflarea balonului azi–dimineaţă, în zori, dar din pricina unei neguri dese care împovăra cutele învelitorii de mătase şi o făcea greu de mânuit, nu am putut porni până aproape de ora 11. Abia atunci am tăiai frânghiile şi, plini de avânt, ne–am înălţat încet, dar fără întrerupere, mânaţi de o uşoară briză de la nord, care ne purta spre Canalul Bristol. Am găsit că forţa ascensionala întrece aşteptările noastre; şi atunci când ne–am ridicat mai sus şi trecând peste stânci am ieşit în bătaia razelor de soare, ascensiunea noastră se făcu din ce în ce mai rapidă. Aş fi dorit totuşi să nu pierd gazul încă de la începutul aventurii noastre, astfel că am luat hotărârea ca deocamdată să ne continuăm ascensiunea. Curând după aceea începurăm să tragem ghidropa. Dar am mers tot atât de repede mai departe chiar după ce o strânsesem în întregime. Balonul avea o stabilitate puţin obişnuită şi o înfăţişare măreaţă. Cam după zece minute de la plecare, barometrul indica o altitudine de 15 000 de picioare. Vremea era deosebit de frumoasă, şi priveliştea ţinutului ce se desfăşura sub ochii noştri – unul dintre cele mai romantice din toate punctele de vedere – era mai ales acum minunată. Un mare număr de prăpăstii adânci arătau ca nişte lacuri din pricina aburilor deşi în care erau învăluite, iar înspre sud–est, piscurile ascuţite şi stâncile grămădite într–un vălmăşag de nestrăbătut te duceau cu gândul la cetăţile uriaşe din basmele orientale. Ne apropiem cu iuţeală de munţii de la miazăzi, dar înălţimea la care ne aflam era mai mult decât îndestulătoare ca să putem trece peste ei fără nici o grijă, în câteva clipe am plutit maiestuos pe deasupra lor, şi domnul Ainsworth, precum şi marinarii au rămas uimiţi văzând cât păreau de mărunţi munţii priviţi din nacelă. Marea înălţime la care pluteşte un balon reduce inegalităţile de sub el la un

nivel aproape uniform. La ora unsprezece şi jumătate, îndepărtându–ne tot înspre sud, am zărit pentru întâia oară Canalul Bristol. Şi după cincisprezece minute, linia brizanţilor de pe coastă s–a ivit sub noi pe neaşteptate şi ne–am avântat deasupra mării. Am luat hotărârea să dăm drumul la gaz, atât cât era nevoie pentru a lăsa frânghia de reglaj cu geamandurile prinse de ea până la suprafaţa apei. Zis şi făcut; încetul cu încetul am început să coborâm. După vreo douăzeci de minute, s–a cufundat prima geamandură, şi când şi cea de–a doua a atins apa, nu mult după aceea am rămas la o înălţime neschimbată. Eram dornici cu toţii să încercăm eficacitatea cârmei şi a şurubului–elice, şi le–am pus îndată în funcţiune, în scopul de a ne îndrepta mai mult spre răsărit, în direcţia Parisului.

Cu ajutorul cârmei am făcut fără zăbavă schimbarea de care era nevoie, şi înaintarea noastră a fost adusă aproape în unghi drept cu aceea a vântului; am pus apoi în mişcare resortul şurubului–elice şi ne–am bucurat văzând că ne împingea uşor încotro doream noi. Am strigat atunci din toată inima de nouă ori: „Ura!” şi am zvârlit în mare o sticlă ce conţinea o bucată de pergament cu o scurtă dare de seamă a principiului invenţiei{74}. De–abia sfârşisem cu manifestaţiile de bucurie, că se întâmplă un accident neprevăzut, care ne–a descurajat destul de mult. Varga de oţel care lega propulsorul de resort a sărit deodată de la locul ei tocmai în fundul nacelei (pricina a fost o aplecare a nacelei în urma mişcării făcute de unul dintre marinarii pe care îi luasem cu noi) şi într–o clipă axul a rămas suspendat şi se legăna fără să mai fie în contact cu pivotul axei elicei. În timp ce ne străduiam să punem mâna pe el, atenţia noastră fiind astfel cu totul absorbită, ne–am pomenit năpustiţi de un curent năprasnic de vânt dinspre est, care ne împingea cu o putere mereu crescândă, spre Atlantic. În curând ne–am trezit purtaţi peste mare cu o viteză care desigur nu era mai mică de cincizeci–şaizeci de mile pe oră, astfel că am atins Capul Clear{75}, cam la patruzeci de mile spre nord, mai înainte de a fi putut să fixăm axul şi să chibzuim ce e de făcut. În clipa aceea domnul Ainsworth a venit cu o propunere nemaipomenită, care, după părerea

mea, nu era nici necugetată, nici fantastică, şi pe care domnul Holland a susţinut–o fără şovăire. Iată: trebuia să profităm de puternica furtună care ne mâna, şi în loc să ne întoarcem spre Paris, să încercăm să ajungem la coasta Americii de Nord. După câteva clipe de gândire, mi–am dat şi eu, din tot sufletul, încuviinţarea la această propunere îndrăzneaţă, care (ciudat lucru) n–a întâmpinat împotrivire decât din partea celor doi marinari. Dar fiind în majoritate, n–am ţinut seama de spaima lor şi ne–am văzut cu hotărâre de drum. Ne îndreptam spre vest; dar cum plutirea butoaielor era o piedică materială la înaintarea noastră şi cum eram – şi pentru înălţare şi pentru coborâre – destul de stăpâni pe balon, am zvârlit mai întâi cincizeci de pfunzi din lest, şi apoi, cu ajutorul unui cabestan, am ridicat niţel frânghia, atâta cât s–o scoatem afară din apă. Am simţit îndată efectul acestei manevre printr–o viteză puternic sporită. Şi cum vântul se întărise, zburam cu o iuţeală aproape de necrezut; ghidropa flutura în urma nacelei ca o dâră lăsată în apă de trecerea unei corăbii. E de prisos să mai spun că în scurtă vreme coasta a dispărut din faţa ochilor noştri. Am trecut peste nenumărate vase de tot felul. Unele dintre ele încercau să ţină piept vântului, cele mai multe manevrau cu anevoinţă. Am dezlănţuit pe bordul lor cel mai mare entuziasm, un entuziasm pe care l–am împărtăşit din plin şi noi şi mai ales cei doi oameni care, acum sub influenţa unui păhărel de rachiu de ienupăr, păreau gata să–şi spulbere în vânt toate grijile şi toate temerile. O mare parte din aceste corăbii au tras salve de tun pentru semnalizare; şi toţi ne salutau cu urale răsunătoare – pe care le auzeam uimitor de clar – şi fluturându–şi beretele şi batistele. Am mers astfel toată ziua fără incidente însemnate şi când umbrele nopţii ne–au învăluit, am făcut o evaluare aproximativă a distanţei străbătute. Ea nu putea fi mai mică de cinci sute de mile şi era probabil cu mult mai mare. Propulsorul era ţinut mereu în funcţie şi ne ajuta în mod vădit la înaintare. După asfinţitul soarelui, vântul sufla şi mai tare, prefăcându–se într–un adevărat uragan. Din pricina fosforescenţei sale, puteam zări cu uşurinţă oceanul de sub noi. Vântul bătu

toată noaptea dinspre răsărit dându–ne cele mai luminoase prevestiri de izbândă. Sufeream destul de rău de frig, iar umezeala atmosferei era cât se poate de neplăcută. Dar aveam loc destul în nacelă ca să ne culcăm şi, cu ajutorul mantalelor şi al câtorva pături, am scos–o cu bine la capăt.

Post–scriptum (de domnul Ainsworth). Aceste ultime nouă ore au fost fără doar şi poate cele mai minunate din viaţa mea. Nu–mi pot închipui nimic mai înălţător decât primejdia stranie şi noutatea unei asemenea aventuri. Deie domnul să izbutim! Nu doresc succesul ca să–mi salvez neînsemnata mea persoană, ci spre folosul cunoştinţelor omeneşti şi pentru măreţia izbânzii. Şi totuşi e atât de neîndoios că isprava asta e totuşi cu putinţă, încât singurul lucru de neînţeles ar fi cum de au şovăit oamenii să facă mai demult încercarea. E de–ajuns un vânt puternic, la fel cu cel care ne duce acum, şi o rafală care să împingă balonul timp de patru–cinci zile (furtunile acestea ţin uneori şi mai mult), şi călătorul va fi purtat cu uşurinţă, în acest răstimp, de la o coastă la alta. Pentru asemenea furtună, nemărginitul Atlantic nu e decât un biet lac. În clipa de faţă mă tulbură mai mult decât orice adânca tăcere ce domneşte pe mare, cu toată frământarea ei acolo jos. Apele nu dau glas către ceruri. Neţărmuritul şi învăpăiatul ocean se zvârcoleşte în chinuri fără să scoată un geamăt. Talazuri cât munţii de înalte te duc cu gândul la nişte demoni fără de număr, care s–ar zbuciuma, uriaşi şi muţi, într–o neputincioasă agonie. Într–o noapte, aşa cum este noaptea asta pentru mine, un om trăieşte cu adevărat; trăieşte cât un veac întreg de viaţă obişnuită. Şi n–aş da farmecul acesta care mă încântă pentru întreg veacul acela de viaţă obişnuită.

Duminică, 7. (Manuscrisul domnului Mason.) În dimineaţa aceasta, pe la 10, nu mai rămăsese din furtună decât o briză de opt–nouă noduri (socotită la suprafaţa oceanului, pentru nave) care pe noi ne mână pare–se cu treizeci de mile pe oră sau mai mult. S–a mutat totuşi foarte simţitor mai spre nord. Şi acum, la asfinţit, ne urmăm drumul spre vest, mai ales cu ajutorul propulsorului şi al cârmei, care răspund minunat de bine menirii lor. Sunt de părere că încercarea noastră a izbutit pe deplin, şi a zbura

cu uşurinţă în orice direcţie (dar nu chiar înfruntând o furtună) nu mi se mai pare o problemă. Desigur, n–am fi putut face faţă vântului puternic de ieri, dar înălţându–ne, ne–am fi sustras influenţei lui dacă ar fi fost nevoie. Sunt încredinţat că împotriva unei brize care suflă cu putere putem merge cu propulsorul. Astăzi la amiază, aruncând lest, ne–am ridicat la o altitudine de aproape 25 000 de picioare (cam aceasta este înălţimea muntelui Cotopaxi{76}). Am făcut aceasta pentru a căuta un curent mai direct, dar nu am găsit nici unul mai potrivit decât cel în care ne aflăm acum. Avem atât belşug de gaz cât să ne treacă peste balta asta de nimic, chiar dacă ar ţine călătoria trei săptămâni. Nu am nici cea mai mică temere cu privire la rezultat. Ciudat e că piedicile au fost exagerate şi greşit înţelese, îmi pot alege singur curentul, şi chiar dacă toate curentele mi–ar fi potrivnice, tot voi putea destul de bine să–mi continui drumul cu propulsorul. Nu am avut incidente vrednice de a fi amintite. Noaptea se vesteşte frumoasă.

Post–scriptum (de domnul Ainsworth). N–am altceva de povestit în afară de faptul – care mie mi se pare uimitor – că, aflându–mă la înălţimea Cotopaxiului, n–am simţit nici frigul pătrunzător, nici durere de cap, nici greutatea de a respira, şi pare–se că nici domnul Mason, nici domnul Holland, nici sir Everard n–au avut nimic de suferit. Domnul Osborne se văita că simte o apăsare pe piept, dar în curând a dispărut şi aceasta. Am zburat cu mare viteză toată ziua şi trebuie să fi străbătut jumătatea drumului peste Atlantic. Am depăşit vreo douăzeci–treizeci de nave de tot soiul, şi toată lumea părea uimită şi încântată la vederea noastră. La urma urmei, nu e cine ştie ce ispravă să treci în balon peste ocean. *Omne ignotum pro magnifico*{77}. *Notă*: La 25 000 de picioare înălţime cerul pare aproape negru şi stelele se văd foarte clar; în timp ce marea nu pare convexă (cum s–ar putea crede), ci, fără nici o îndoială, e cu totul concavă{78}.

Luni, 8. (Manuscrisul domnului Mason). În dimineaţa de azi am avut iar oarecare încurcături cu axul propulsorului, care trebuie refăcut în întregime de teama unor accidente serioase. Prin ax înţeleg varga de oţel, nu paletele. Acestea n–ar putea fi îmbunătăţite. Un vânt puternic a suflat toată

ziua fără întrerupere dinspre nord–est: norocul pare să fie cu totul de partea noastră. Cu puţin înainte de ivirea zorilor, am fost cu toţii oarecum îngrijoraţi de unele zgomote ciudate şi de zdruncinăturile balonului, însoţite de o descreştere simţitoare a vitezei întregului aparat. Fenomenele acestea erau urmarea expansiunii gazului, din pricina creşterii temperaturii atmosferice şi a desprinderii bucăţelelor mărunte de gheaţă cu care se încărcase fileul în timpul nopţii. Am aruncat câteva sticle spre corăbiile de sub noi. Am văzut cum una din ele a fost pescuită de un vas mare ce semăna cu un pachebot de pe linia New York. Am încercat să–i aflăm numărul, dar nu suntem siguri că am izbutit. Cu telescopul domnului Osborne am desluşit ceva apropiat de cuvântul „Atalanta”[{79}]. Este miezul nopţii şi ne îndreptăm tot înspre vest cu mare iuţeală. Marea este neobosit de fosforescentă.

Post–scriptum (de domnul Ainsworth). Este ora 2 a.m. şi atât cât îmi pot da seama, vremea pare mai liniştită, jar e foarte greu să ştiu cu precizie, deoarece ne mişcăm o dată cu aerul. Nu am dormit de loc de când am plecat din Wheal–Vor, însă nu mai pot rezista şi trebuie să aţipesc niţel. Nu putem fi prea departe de Coasta Americii.

Marţi, 9. (Manuscrisul domnului Ainsworth). *Ora 1 p. m. Se vede lămurit coasta joasă a Carolinei de Sud*. Marea problemă e dezlegată. Am trecut Atlanticul, l–am trecut *uşor* şi repede cu balonul! Domnul fie lăudat! Cine–ar mai putea spune, după asta, că vreun lucru ar fi cu neputinţă?

Jurnalul se sfârşeşte aici. Câteva amănunte asupra coborârii au fost împărtăşite însă domnului Forsyth de domnul Ainsworth. Marea era aproape netedă când călătorii văzură prima dată coasta pe care amândoi marinarii au recunoscut–o îndată, şi domnul Osborne, de asemeni. Acest din urmă *gentleman*, având oarecare legături la Fort Moultrie, a luat numaidecât hotărârea să aterizăm în apropiere. Balonul a fost adus deasupra plajei (fiind vremea refluxului şi nisipul bine bătut, neted şi foarte potrivit pentru o aterizare) şi s–a aruncat gheara de pisică, şi imediat aceasta s–a înfipt zdravăn. Bineînţeles că locuitorii insulei şi ai fortului se înghesuiau să vadă balonul;

dar numai cu mare greutate putea fi convinsă lumea că făcuserăm într–adevăr călătoria aceasta: *trecerea Atlanticului*. Gheara de pisică s–a înfipt în pământ la ceasul 2 după–amiază, precis; şi astfel întreaga călătorie a luat sfârşit în şaptezeci şi cinci de ore{80}, sau chiar mai puţin, dacă socotim trecerea de la o coastă la alta. Nu s–a întâmplat nici un accident serios. Nici o primejdie adevărată nu ne–a ameninţat cândva. Balonul a fost dezumflat şi pus la păstrare fără nici o greutate; şi când manuscrisul după care s–a redactat această povestire a fost trimis la Charleston, aeronauţii se găseau încă la Fort Moultrie. Nu se ştie ce au ei gând de aici înainte. Putem însă făgădui cu siguranţă cititorilor noştri informaţii suplimentare fie pe luni, fie cel mai târziu în ziua următoare. Aceasta e fără doar şi poate fapta cea mai uluitoare, cea mai interesantă şi cea mai plină de făgăduinţe din câte a săvârşit sau măcar a încercat vreodată omul să săvârşească. Ar fi de prisos să căutăm acum a preciza minunatele ei urmări.

A O MIE ŞI DOUA POVESTE A ŞEHEREZADEI

în româneşte de Ion Vinea

Adevărul e mai ciudat decât născocirea.
PROVERB VECHI

Am avut de curând prilejul, pe când făceam nişte cercetări de orientalistică, să răsfoiesc *Tellmenow Isitsöornot*{81}, o lucrare prea puţin cunoscută chiar şi în Europa (ca şi *Zoharul*{82} lui Simon Jochaides) şi care, pe câte ştiu, n–a fost citată niciodată de vreun american, dacă lăsăm la o parte pe autorul acelor faimoase *Curiozităţi din literatura americană*{83}; aşadar, având prilejul, repet, să răsfoiesc câteva pagini din lucrarea atât de remarcabilă, amintită mai sus, mare mi–a fost mirarea când am

descoperit că oamenii de litere s–au înşelat până acum într–un chip foarte straniu cu privire la soarta Şeherezadei, fiica vizirului, aşa cum ne e zugrăvită în *Halima*[{84}]; şi dacă sfârşitul ce se dă acolo numai în parte nu e cu totul greşit, are însă cel puţin cusurul de a nu ne da şi urmarea.

Pentru o cercetare mai amănunţită a acestui interesant subiect, sunt nevoit să trimit pe cititorul curios la *Isitsöornot*; dar, între timp, fie–mi îngăduit să spun pe scurt ceea ce am descoperit eu acolo.

Se ştie că în obişnuita versiune a poveştilor, un oarecare monarh, având temeiuri să fie gelos pe soţia sa, nu numai că o ucide, dar se leagă cu jurământ pe barba sa şi pe numele profetului ca în fiecare noapte să ia de nevastă pe cea mai frumoasă fecioară din hotarul împărăţiei, iar a doua zi de dimineaţă s–o dea pe mâna călăului.

După ce şi–a ţinut jurământul acesta cu sfinţenie, fără să–i schimbe o iotă, vreme de mai mulţi ani în şir, după un tipic neştirbit, încât şi–a dobândit faima de om plin de evlavie şi de bun–simţ, a fost întrerupt într–o după–amiază (desigur că în mijlocul rugăciunilor sale) de vizita marelui vizir, a cărui fiică pare–se că îşi pusese în gând ceva.

Numele ei era Şeherezada, şi ea îşi pusese în gând să–şi mântuie ţara de birul acesta care îi împuţina frumuseţea, sau să piară, ca orice eroină în încercarea ei.

Prin urmare, cu toate că nu am aflat să fi fost acela un an bisect (ceea ce i–ar face jertfa şi mai vrednică de laudă), l–a trimis pe marele vizir, propriu–i tată, să ofere regelui mâna ei. Mâna aceasta regele a primit–o cu înflăcărare (tot avea de gând s–o ia de soţie, dar îşi amânase hotărârea zi după zi, de frica vizirului); primind–o însă acum, dădea tuturora să înţeleagă foarte limpede că fie că ar fi vorba de marele vizir, fie că nu, el nu avea nici cea mai mică intenţie de a schimba o iotă din jurământul şi din privilegiile sale. Aşadar, când fermecătoarea Şeherezadă a ţinut morţiş să se mărite cu regele şi s–a măritat într–adevăr, în ciuda bunelor poveţe ale tatălui ei, care–i spunea să n–o facă, deci când, precum ziceam, a vrut să se mărite şi de voie, de nevoie, s–a măritat, a deschis cât a putut frumoşii ei ochi negri.

Se pare totuşi că această isteaţă domnişoară (care fără doar şi poate îl citise pe Machiavelli) îşi făcuse în minte un mic plan cât se poate de iscusit. În noaptea nunţii a pus la cale, nu mai ştiu prin ce mijloace, ca sora ei să se culce pe o sofa destul de aproape de împărătească pereche pentru a–i îngădui să stea de vorbă cu uşurinţă de la un pat la altul; şi cu puţin înainte de cântători, a avut grijă să–l trezească pe soţul său, bunul monarh (care nu–i purta pică fiindcă avea de gând să–i sucească gâtul în zorii zilei), a avut grijă să–l trezească, aşa cum am zis (deşi dormea adânc din pricina conştiinţei lui curate şi a bunei lui digestii), prin interesul arzător al unei povestiri (despre un şobolan, pare–mi–se, şi o pisică neagră), pe care o istorisea (în şoaptă bineînţeles) surorii sale. Când s–a crăpat de ziuă s–a întâmplat că povestea nu se sfârşise ele tot şi Şeherezada, prin firea lucrurilor, n–avea cum s–o mai sfârşească, fiindcă era tocmai vremea să se scoale ca să fie sugrumată, lucru care, dacă nu e cu mult mai plăcut decât ştreangul, e încă niţeluş mai nobil!

Dar curiozitatea monarhului, o spun cu părere de rău, fiind mai puternică decât principiile sale religioase atât de temeinice, l–a îndemnat de data aceasta să amâne împlinirea jurământului până a doua zi de dimineaţă, în scopul şi cu nădejdea de a asculta în noaptea aceea ce s–a întâmplat în cele din urmă cu pisica neagră (cred că era vorba de o pisică neagră) şi cu şoarecele.

Dar când s–a lăsat noaptea, doamna Şeherezada nu numai că a sfârşit povestea şoarecelui şi a pisicii negre (şoarecele era albastru), dar mai înainte să–şi dea seama ce face, s–a pomenit în mijlocul peripeţiilor unei povestiri în care (dacă nu mă înşel) era vorba de un cal de culoare trandafirie (cu aripi verzi), care alerga cu mare agerime mulţumită unui mecanism de ceasornic întors cu o cheie albastră. Povestirea aceasta a stârnit interesul regelui chiar mai mult decât cealaltă; şi deoarece s–a făcut ziuă mai înainte ca aceasta să fi luat sfârşit (cu toată străduania sultanei de a fi gata la vreme, ca să poată fi sugrumată), iarăşi nu s–a găsit alt mijloc decât să amâne ceremonia cu douăzeci şi patru de ore, aidoma ca şi în ajun. Noaptea

următoare s–a petrecut la fel, şi rezultatul a fost acelaşi. Tot astfel şi în cea care a mai urmat, şi tot aşa mereu şi în celelalte. Astfel ca în cele din urmă, bunul monarh, care fusese lipsit fără voie de prilejul de a–şi ţine jurământul, într–un răstimp ce a ţinut nu mai puţin de o mie şi una de nopţi, sau că şi–a uitat cu totul de ce a jurat, la sfârşitul răstimpului aceluia, sau că a primit dezlegare în toată legea, sau (ceea ce e mai de crezut) că a dat de–a azvârlita cu jurământul, ca şi cu capul venerabilului său duhovnic. Oricum, Şeherezada, care se trăgea de–a dreptul din Eva, poate să fi moştenit cele şapte coşuri cu palavre pe care această doamnă ştim cu toţii că le–a cules de sub pomii din grădina Edenului. Şeherezada, precum am spus, a ieşit biruitoare până în cele din urmă, iar birul pus asupra frumuseţii a fost desfiinţat.

Sfârşitul acesta (al poveştii, aşa cum ne–a fost păstrată) este, fără îndoială, cât se poate de hazliu şi de potrivit, dar, vai ! ca multe alte lucruri hazlii, e mai mult hazliu decât adevărat; şi mă simt dator, mai cu seamă lui *Isitsöornot*, că mi–a dat prilejul să îndrept greşeala. *Le mieux*, sună un proverb franţuzesc, *est l'ennemi du bien*[{85}] şi, spunând în treacăt că Şeherezada a moştenit cele şapte coşuri cu palavre, ar fi trebuit să adaug că le–a plasat cu dobândă compusă până ce s–au făcut şaptezeci şi şapte.

– Scumpă soră, zise ea în cea de–a o mie şi doua noapte (citez cuvânt cu cuvânt aici din *Isitsöornot*), scumpă soră, zise ea, acum, că am trecut cu bine acest mic hop al ştreangului şi, din fericire, birul groaznic s–a desfiinţat, mă simt vinovată de o faptă necugetată, şi anume, că v–am ascuns, atât ţie, cât şi monarhului (care cu părere de rău îţi spun că sforăie, ceea ce nici un om de lume n–ar face), da, v–am ascuns tot sfârşitul poveştii lui Sindbad Marinarul[{86}]. Omul acesta a trecut prin nenumeroase alte aventuri cu mult mai interesante decât cele pe care le–am istorisit; adevărul e că în noaptea când a fost vorba de ele mi se făcuse somn; şi astfel am fost ispitită să le mai scurtez; e o vină cumplită, pentru care îmi pun toată nădejdea în Allah[{87}], ca să–mi capăt iertarea. Dar nici acum nu–i prea târziu să îndrept marea mea greşeală, şi după ce am să–l

ciupesc pe suveran o dată, de două ori, ca să–l trezesc şi să–l fac să înceteze cu zgomotul ăsta nesuferit, am să–ţi înşir mai departe (şi lui, dacă–i va face plăcere) urmarea acelei poveşti, cu totul vrednică de a fi ascultată.

La vorbele acestea, sora Şeherezadei, aşa precum am citit în *Isitsöornot*, nu s–a arătat peste măsură de încântată; monarhul, însă, după ce a fost ciupit de ajuns, încetă, în cele din urmă, să mai sforăie, şi apoi spuse „Of!” şi: „Hoo!”, iar regina, înţelegând din cuvintele acestea (care sunt fără îndoială arabe) că regele era numai urechi şi se va strădui din răsputeri să nu mai sforăie, se avântă astfel pe loc în povestea lui Sindbad Marinarul:

– „Târziu, la bătrâneţe (acestea sunt chiar cuvintele lui Sindbad, repovestite de Şeherezada), târziu, la bătrâneţe, după ce mă bucurasem mulţi ani de liniştea de–acasă, m–a apucat iarăşi dorul să cutreier prin ţări străine; şi într–o bună zi, fără să spun nici unuia dintre ai mei ce aveam de gând, am făcut câteva boccele din mărfurile ce erau mai scumpe şi nu ţineau mult loc şi, tocmind un hamal să mi le poarte, am coborât cu el pe malul mării, să aştept acolo sosirea vreunei corăbii care să mă ducă afară din ţară spre meleaguri ce nu le cercetasem încă.

După ce ne–am lăsat boccelele pe nisip, ne–am aşezat sub copaci şi ne–am uitat spre larg, trăgând nădejdea să zărim vreo navă, dar vreme de câteva ceasuri n–am zărit nici una. Într–un târziu, mi s–a părut că aud un zumzet sau un zbârnâit ciudat; iar hamalul, după ce a tras cu urechea câtva timp, mi–a spus că îl aude şi el. În curând, zgomotul crescu, se făcu tot mai mare. astfel încât n–am mai putut avea nici o îndoială că lucrul care–l pricinuia venea tot mai aproape de noi. În cele din urmă am descoperit la marginea zării un punct negru care creştea văzând cu ochii, până când ne–am dat seama că avem de–a face cu un monstru uriaş, plutind cu cea mai mare parte a trupului la suprafaţa apei. Venea spre noi cu o iuţeală nemaipomenită, ridicând cu pieptul său valuri uriaşe de spumă şi luminând toată marea pe unde trecea cu o dâră lungă de foc, ce se întindea până departe în urmă[{88}].

Când a ajuns mai aproape, l–am văzut foarte lămurit. Lungimea lui era cât trei copaci dintre cei mai înalţi, şi în lăţime se întindea cât sala cea mare de audienţe din palatul domniei–tale, o, tu, cel mai mărinimos şi cel mai slăvit între toţi califii. Trupul său, care nu semăna cu al tuturor peştilor, era tare ca piatra şi negru ca păcura pe toată întinderea ce plutea deasupra undelor, în afară de o dungă îngustă, roşie ca sângele, cu care era încins. Pântecele, care înota sub apă şi nu i–l puteam vedea decât în treacăt atunci când dihania se înălţa şi cădea o dată cu valurile, era acoperit în întregime eu solzi metalici de culoarea Lunii pe timp de ceaţă. Spatele îi era neted şi aproape alb, şi din el creşteau în sus şase ţepi care aveau cam jumătate din lungimea întregului trup.

Nu ne–am putut da seama dacă lighioana aceea pocită avea gură. Dar, ca pentru a înlocui această lipsă, era prevăzută cu cel puţin optzeci de ochi care ieşeau din orbite, la fel cu cei ai libelulei verzi, şi erau înşiraţi de jur împrejurul trupului în două rânduri, unul deasupra celuilalt şi paralel cu dâra sângerie ce părea că îi slujeşte drept sprânceană. Doi–trei din ochii aceştia înfiorători erau cu mult mai mari decât ceilalţi şi păreau din aur masiv.

Cu toate că dihania se apropia de noi, aşa cum am spus, cu cea mai mare iuţeală, trebuie să se fi mişcat prin vreo vrăjitorie, fiindcă nu avea nici aripioare de înot, ca peştii, nici labe palmate ca o raţă, nici vele ca unele scoici, care sunt împinse de vânt la fel cu corăbiile; şi nici nu se zvârcolea ca să înainteze, ca ţiparii. Capul şi coada erau făcute la fel, cu deosebirea că, nu departe de aceasta din urmă, erau două găurici ce ţineau loc de nări şi prin care monstrul îşi trimitea suflarea sa greoaie cu o putere fără seamăn şi cu un zgomot nesuferit, ce–ţi dădea fiori.

Spaima noastră la vederea acestei hâde făpturi a fost mare; dar şi mai mare ne–a fost uimirea când, privind–o mai de–aproape, am văzut pe spinarea dihaniei un mare număr de vietăţi de forma şi de mărimea unor oameni, şi semănând foarte bine cu ei, afară doar că nu purtau veşminte (cum poartă oamenii), ele fiind înlocuite (de natură, fără îndoială) cu o învelitoare pocită şi incomodă,

foarte asemănătoare cu postavul, dar atât de lipită de piele, încât sărmanele fiinţe arătau stângace şi caraghioase, şi erau supuse, pare–se, la grele chinuri. Purtau chiar în creştetul capului un fel de cutii pătrate, pe care la prima vedere le–am luat drept turbane, dar care am descoperit curând că erau peste măsură de tari şi de îndesate. Şi mi–am dat seama că erau nişte născociri menite ca prin marea lor greutate să ţină capetele animalelor drepte şi ţanţoşe pe umeri. Purtau în jurul gâtului nişte colane negre (semne de robie, fără doar şi poate), aşa cum punem noi câinilor, numai ceva mai late şi cu mult mai ţepene, astfel că le era cu neputinţă acelor biete victime să–şi mişte capul într–o parte fără a mişca totodată şi trupul; din pricina asta, erau osândiţi să–şi privească într–una vârful nasului, care era uimitor, dacă nu chiar groaznic de cârn şi de turtit.

Când monstrul ajunse aproape de ţărmul pe care ne aflam, îşi împinse mult în afară un ochi, şi din el ieşi o flacără groaznică. Însoţită de un nor de fum şi de un zgomot pe care nu l–am putut asemui decât cu tunetul. Când se risipi fumul, am văzut că unul dintre acei ciudaţi oameni–animale sta lângă capul dihaniei uriaşe cu o trompetă în mână, şi prin ea (când a dus–o la gură) ne–a vorbit cu glas pătrunzător, aspru şi neplăcut, pe care l–am fi putut lua drept un grai oarecare de n–ar fi fost vorbit pe nas.

Cum era vădit că mie îmi vorbea, am fost foarte încurcat în ce fel să–i răspund, deoarece nu pricepeam de loc ce–mi spunea. Şi, în încurcătura mea, m–am întors spre hamal care aproape leşinase de spaimă, şi i–am cerut părerea: ce soi de lighioană o fi, ce–o fi vrând şi ce fel de vietăţi sunt cele care mişună pe spinarea sa? La acestea, hamalul abia mi–a putut răspunde tremurând că a mai auzit odată despre monstrul mărilor, că era un demon cumplit, cu măruntaie de pucioasă şi foc în vine, plăsmuit de duhurile rele în scopul de a abate nenorocirea pe capul oamenilor, că lucrurile de pe spinarea lui erau paraziţi, din aceia care mişună uneori pe câini şi pe pisici, numai că ceva mai mari şi mai sălbatici, şi că puricii aceştia îşi aveau rostul lor, deşi dăunător, fiindcă prin chinurile pe care i le pricinuiau

monstrului cu înţepături şi muşcături îi stârneau până într–atâta mânia, încât îl făceau să urle şi să săvârşească fapte rele şi să împlinească astfel ţelurile răzbunătoare şi viclene ale duhurilor răufăcătoare.

Spusele acestea m–au făcut s–o iau la sănătoasa şi, fără să mai mă uit o singură dată înapoi, am alergat cât mă ţineau picioarele sus pe deal, în timp ce hamalul alerga la fel de repede, deşi cam în partea dimpotrivă, astfel că în cele din urmă s–a făcut nevăzut cu boccelele mele, de care sunt încredinţat că a avut mare grijă, deşi acesta e un fapt ce nu l–am putut constata fiindcă nu ţin minte să–l mai fi revăzut cândva.

Cât despre mine, eram urmărit cu atâta înverşunare de o ceată de oameni–purici (care veniseră la mal în bărci), încât am fost prins foarte curând, legat de mâini şi de picioare şi dus până la monstrul acela, care a şi început să înoate spre larg.

Mă căiam amarnic acum că, în nebunia mea, părăsisem o casă bine gospodărită, ca să–mi pun viaţa în primejdie în asemenea aventuri... Dar părerile de rău fiind de prisos, am căutat să mă împac cât mai bine cu starea mea şi mi–am dat osteneala să câştig bunăvoinţa omului–animal care avea trompeta şi care părea că e mai mare peste ceilalţi. Am izbândit atât de bine în încercarea mea, încât peste câteva zile fiinţa aceea m–a copleşit cu mărturii ale bunăvoinţei sale şi în cele din urmă şi–a dat osteneala să mă înveţe câte ceva din ceea ce nu mă pot încumeta să numesc graiul său; astfel că, în cele din urmă, am fost în stare să stau de vorbă cu el cu uşurinţă şi destul de curgător şi l–am făcut să înţeleagă dorinţa mea de a vedea lumea.

„*Hâş, ţâşt, bâşt Sindbad, hai–diridi, diri, zumbai–za, bum–ba, ra–sa–buf*”, îmi spuse el într–o după–amiază, dar îţi cer de o mie de ori iertare, am uitat că măria–ta nu cunoaşte dialectul cotconechezilor (aşa erau numiţi oamenii–animale, pesemne pentru că graiul lor era veriga dintre nechezat şi cotcodăcit). Cu voia domniei–tale, am să tălmăcesc: „*Hâş, ţâşt, bâşt*...” şi aşa mai departe... adică: Mă bucur să văd, dragul meu Sindbad, că eşti cu adevărat un băiat bun; noi facem acum un lucru căruia îi zicem

înconjurul globului; şi deoarece eşti atât de doritor să vezi lumea, mă voi strădui să–ţi dau un bilet gratis pe spinarea monstrului”.

Când doamna Şeherezada ajunse aici, scrie în *Isitsöornot*, regele se întoarse de pe partea stângă pe partea dreaptă şi zise:

– Scumpa mea sultană, sunt *foarte* uimit de faptul că ai lăsat la o parte până acum aceste din urmă păţanii ale lui Sindbad. Ştii că le găsesc nespus de atrăgătoare şi de ciudate?

După ce sultanul rosti aceste cuvinte, ni se spune că frumoasa Şeherezada reîncepu să povestească în felul următor:

– „Sindbad spuse mai departe califului: Am mulţumit omului–animal pentru bunăvoinţa sa şi în curând m–am simţit ca la mine acasă pe spinarea dihaniei, care înota în ocean cu o iuţeală nemaipomenită, deşi în partea ceea a lumii suprafaţa lui nu e de loc netedă, ci rotundă ca o rodie, astfel că toată vremea mergeam, ca să zic aşa, când la deal, când la vale”.

– Asta mi se pare foarte ciudat, întrerupse monarhul.

– Şi totuşi e adevărat, răspunse Şeherezada.

– Mă îndoiesc, răspunse el, dar, rogu–te, fii bună şi zi mai departe.

– Negreşit, spuse sultana. „Monstrul, urmă Sindbad, înota, aşa precum am spus, când la deal, când la vale, până ce am ajuns în sfârşit la o insulă care avea o circumferinţă de câteva sute de mile şi care totuşi fusese clădită în mijlocul valurilor de o colonie de fiinţe mici ca nişte omizi.”{89}

– Hm! făcu monarhul.

– „Lăsând în urmă insula aceasta, spuse Sindbad (deoarece e de la sine înţeles că Şeherezada nu lua în seamă întreruperile necuviincioase ale soţului său), lăsând în urmă insula aceasta, am ajuns la o alta, în care pădurile erau de piatră masivă şi atât de tare, încât topoarele cele mai bine călite s–au sfărâmat în bucăţi când am încercat s–o tăiem.”{90}

– Hm! făcu din nou monarhul.

Şeherezada însă, fără a se uita la el, vorbi mai departe, în graiul lui Sindbad:

– „Trecând şi de această ultimă insulă, am ajuns într–un ţinut unde se afla o peşteră, ce se prelungea pe o distanţă de treizeci–patruzeci de mile în măruntaiele pământului, şi care cuprindea o sumedenie de paiaţa cu mult mai vaste şi mai strălucite decât s–ar putea găsi în tot Damascul sau Bagdadul. De tavanul acestor palate atârnau zeci de mii de nestemate, ca diamantele, chiar mai mari decât omul; iar printre uliţele cu turnuri, temple şi piramide, curgeau râuri uriaşe, negre ca abanosul, mişunând de peşti fără ochi.”{91}

– Hm! făcu monarhul.

– „Am plutit apoi într–o parte a mării unde am găsit un munte înalt pe ale cărui povârnişuri curgeau puhoaie de metal topit, unele din ele având o lăţime de douăsprezece mile şi o lungime de şase mile{92}, în vreme ce dintr–un abis ce se deschide pe culmea lui izbucnea un morman atât de uriaş de cenuşă, incit Soarele pierise cu totul de pe cer şi se făcuse mai întuneric decât cel mai întunecat miez de noapte; astfel că atunci când eram la o depărtare de o sută şi cincizeci de mile era cu neputinţă să vedem un lucru alb de tot, chiar dacă l–am fi ţinut în faţa ochilor.”{93}

– Hm! făcu monarhul.

– „După ce am părăsit coasta, monstru şi–a urmat drumul până când am dat peste o ţară în care firea lucrurilor părea pe dos, fiindcă am văzut acolo un lac mare, în fundul căruia la mai mult de o sută de picioare de la faţa apei, creştea o pădure de copaci înfrunziţi, înalţi şi falnici.”{94}

– Oho! făcu regele.

– „La câteva sute de mile depărtare am pătruns într–o atmosferă unde aerul era atât de dens, încât fierul şi oţelul pluteau pe el întocmai cum ar pluti un fulg{95}.

– Mofturi! spuse măria–sa.

– „Mergând mai departe, în aceeaşi direcţie, am ajuns în cel mai minunat ţinut din lumea întreagă. Un fluviu măreţ îl străbătea pe o întindere de mai multe mii de mile. Fluviul acesta avea o adâncime nemaipomenită şi era mai limpede decât chihlimbarul. Avea între trei şi şase mile lăţime, iar

malurile sale, care se înălţau drept în sus de fiecare parte, până la o mie două sute de picioare, erau încununate cu arbori veşnic în floare. Cu dulcea mireasmă a florilor eterne, ei făceau din tot ţinutul o grădină încântătoare, dar numele acestei mănoase ţări era împărăţia, şi a pătrunde în ea însemna moartea de neînlăturat.”{96}

– Hm! făcu monarhul.

– „Am părăsit în mare grabă această ţară şi în câteva zile am ajuns într–alta, unde cu uimire am văzut mii şi mii de dobitoace monstruoase, cu nişte coarne pe cap ca nişte coase. Lighioanele acestea hâde îşi sapă în pământ peşteri largi în chip de tunel şi căptuşesc pereţii cu pietre puse în aşa fel una peste alta, încât se prăvălesc când sunt atinse de alte animale, azvârlindu–le astfel în vizuina monstrului, unde sângele le e supt pe dată, iar scheletul aruncat apoi cu dispreţ la mare depărtare de peşterile morţii.”{97}

– Ptiu! făcu măria–sa.

– „Mergând înainte, am zărit un ţinut cotropit de verdeaţă care nu creştea din pământ, ci din aer{98}. Mai erau acolo şi plante răsărite pe tulpina celorlalte{99}, altele îşi trăgeau hrana din trupul vieţuitoarelor{100}, şi apoi mai erau altele care străluceau cu văpăi nestinse{101}, şi altele ce se mişcau ici şi colo, după plac{102}. Şi ceea ce e şi mai minunat, am dat peste flori ce trăiau şi respirau şi–şi mişcau mădularele în voie, şi mai mult încă, aveau uricioasa patimă a omului de a robi celelalte vietăţi şi de a le închide în temniţe groaznice şi singuratice până la împlinirea sarcinii date.”{103}

– Puah! făcu monarhul.

– „După ce am plecat din ţara aceasta, am ajuns curând într–alta, în care albinele şi păsările sunt atât de iscusite şi geniale matematiciene, incit dau zilnic lecţii de geometrie înţelepţilor din acea împărăţie. Regele acelei ţări, oferind o răsplată pentru dezlegarea a două probleme foarte grele, ele au fost dezlegate pe loc, una de către albine, cealaltă de către păsări; regele însă nu a dat în vileag soluţiile; şi numai după multă trudă şi anevoioase cercetări şi după ce s–au scris nenumărate cărţi groase vreme de ani îndelungaţi au ajuns, în cele din urmă, matematicienii la soluţii aidoma cu

cele care fuseseră date fără zăbavă de albine{104} şi de păsări.”

– Vai mie! oftă monarhul.

– „De–abia ne–am depărtat de împărăţia aceasta, ca ne–am şi trezit într–alta, de pe ale cărei maluri se înălţa deasupra capului nostru un stol de păsări având o lăţime de o milă şi o lungime de două sute patruzeci de mile; astfel că, deşi zburau cu o viteză de o milă pe minut, stolului întreg îi trebuiau cel puţin patru ceasuri ca să ne depăşească, în el aflându–se milioane şi milioane de păsări.”{105}

– O, vai! făcu monarhul.

– „De–abia scăpasem de păsările acelea, care ne–au sâcâit destul de mult, şi am fost îngroziţi de ivirea unei păsări de alt soi, cu mult mai mare decât stâncile pe care le–am întâlnit în cele dintâi călătorii ale mele. Era mai mare chiar decât uriaşa cupolă de pe seraiul măriei tale, o, tu, cel mai mărinimos dintre califi!

Cap n–am văzut să fi avut pasărea aceea îngrozitoare, dar era plăsmuită toată numai din pântece, un pântece de o rotunjime şi de o grosime nemaipomenită, făcut dintr–o substanţă moale, gingaşă, strălucitoare şi vărgată în mai multe culori. În gheare, monstrul ducea spre cuibul său din ceruri o căsuţă căreia îi smulsese acoperişul; înlăuntrul ei am văzut lămurit nişte fiinţe omeneşti care, fără doar şi poate, erau în culmea deznădejdii din pricina soartei cumplite ce le aştepta. Am strigat din răsputeri cu gândul că speriem pasărea şi s–o facem să–şi lepede prada; ea însă s–a stropşit şi a sforăit ca turbată şi ne–a azvârlit în cap un sac greu, care s–a dovedit a fi plin cu nisip!”{106}

– Mofturi! zise regele.

– „Îndată după această păţanie, am dat peste un continent de o întindere uriaşă şi de o trăinicie fără seamăn, pe care însă îl ţinea în întregime în spinare o vacă albastră cum e cerul şi care n–avea mai puţin decât patru sute de coarne.”{107}

– Asta o cred, zise monarhul, fiindcă am citit mai demult într–o carte ceva asemănător.

– „Am trecut îndată pe sub acest continent (navigând printre picioarele vacii) şi, după câteva ceasuri, ne–am pomenit într–un ţinut cu adevărat minunat, care, după câte mi–a spus omul–animal, era chiar ţara lui de baştină, locuită de fiinţe de acelaşi soi. Aceasta l–a făcut să crească foarte mult în stima mea pe omul–animal şi de fapt am început să mă ruşinez că mă purtasem necuviincios cu el, deoarece am găsit că îndeobşte oamenii–animale erau un neam de vrăjitori cu puteri nemăsurate. Ei aveau viermi în creieri{108}. Viermii aceştia, prin zvârcolirile lor, slujeau fără doar şi poate să dea naştere celor mai minunate avânturi ale închipuirii.”

– Prostii! zise monarhul.

– „În mijlocul vrăjitorilor erau şi felurite animale domestice, din soiuri foarte ciudate, de pildă, era un cal uriaş cu oase de fier şi în loc de sânge cu apă clocotită. În loc de grăunţe, se hrănea de obicei cu nişte pietre negre; şi în ciuda unui post atât de aspru, era atât de puternic şi de ager, că ar fi putut să care o povară mai grea decât cel mai măreţ templu din cetatea aceasta şi cu o iuţeală ce întrecea zborul multor păsări.”{109}

– Palavre! spuse monarhul.

– „Am mai văzut la oamenii aceia o găină fără pene, dar mai mare decât o cămilă; în loc de coarne şi de oase, avea fier şi cărămidă; sângele ei ca şi al calului (cu care de fapt se înrudea de aproape), era de apă clocotită şi, la fel ca şi el, nu se hrănea decât cu lemn sau cu pietre negre. Găina aceea năştea foarte des câte o sută de puișori pe zi, şi după naştere, ei îşi luau locul vreme ele mai multe săptămâni în pântecele mamei lor.”{110}

– Caraghios! zise monarhul.

– „Unul din neamul ăsta de vrăjitori puternici a făurit un om din alamă, din lemn şi din piele şi l–a înzestrat cu atâta isteţime, încât ar fi bătut la şah omenirea întreagă, în afară de califul Harun–al–Raşid{111}. Un altul dintre magii aceştia a făurit (din acelaşi material) o făptură care ar fi făcut de ocară până şi geniul celui ce–i dăduse viaţa: aşa de mare era puterea ei de Judecată, încât într–o clipă ducea la bun sfârşit socoteli atât de lungi şi de grele, că ar fi fost nevoie pentru ele de sforţările a cincizeci de mii de oameni de carne puşi laolaltă, timp de un an de zile{112}. Dar un vrăjitor mai meşter şi–a plăsmuit pentru sine un lucru minunat, ce nu era nici om, nici fiară, dar care avea creier de plumb amestecat cu o pastă neagră cum e catranul şi nişte degete pe care le folosea cu o iuţeală şi o iscusinţă de necrezut{113}, aşa încât nu i–ar fi fost greu să scrie într–un singur ceas douăzeci de mii de copii ale *Coranului*; şi ar fi făcut–o cu o precizie atât de minunată, încât copiile nit s–ar fi deosebit între ele nici cât un fir de păr de altul. Lucrul acesta avea o putere înfricoşată, astfel că înălţa şi nimicea împărăţiile cele mai strălucite numai cu o suflare; dar puterea lui era folosită la fel şi în bine, şi în rău.”

– Ce caraghioslâc! zise monarhul.

– „În neamul ăsta de vrăjitori{114} era unul care avea în vine sânge de salamandră, fiindcă nu se ferea să se aşeze, ca să tragă din ciubuc, într–o sobă încinsă la roşu, pină ce i se cocea mâncarea{115}. Un altul avea darul de a preschimba metalele în aur, fără ca măcar să se uite la ele în timpul preschimbării lor{116}. Un altul lucra cu aista dibăcie şi amănunţime, încât făcea o sârmă care de subţire ce era nici că putea fi văzută{117}. Un altul avea o minte atât de ageră, încât putea socoti toate feluritele mişcări ale unui corp elastic în timp ce acesta sărea înainte şi înapoi de nouă sute de milioane de ori pe secundă.”{118}

– E de necrezut! zise monarhul.

– „Un altul dintre magii aceştia putea, cu ajutorul unui fluid pe care nimeni nu l–a văzut încă, să facă în aşa fel ca trupurile fără viaţă ale prietenilor săi să–şi mişte braţele, să dea din picioare, să lupte sau chiar să se ridice şi să joace la poruncă{119}. Un altul îşi cultivase glasul atât de mult, încât putea fi auzit de la un capăt la altul al pământului{120}. Un altul avea un braţ atât de lung, încât putea să şadă la Damasc şi să scrie răvaş ia Bagdad sau la orice depărtare{121}. Un altul poruncea fulgerului să pogoare din ceruri până la el, şi acesta venea la chemarea lui, şi când venea, se juca cu el{122}. Altul a făurit o beznă adâncă din două lumini strălucitoare{123}. Un altul făcea gheaţă pe un cuptor încins la roşu{124}. Un altul poruncea Soarelui să–i facă portretul, şi Soarele se supunea{125}. Un altul lua astrul acesta dimpreună cu Luna şi planetele şi, după ce le cântărea mai întâi cu mare grijă, le sonda adâncimile şi găsea substanţa solidă din care erau făcute. Dar întreg neamul acesta este atât de uimitor de meşter în vrăjitorii, încât nici măcar copiii, nici chiar câinii sau pisicile cele mai de rând nu întâmpină vreo greutate în a vedea lucruri ce nu sunt aievea sau care au pierit de pe lume cu douăzeci de milioane de ani mai înainte de naşterea acelui neam.”{126}

– De necrezut! zise monarhul.

– „Soţiile şi fiicele acestor magi preamăriţi şi înţelepţi, urmă Şeherezada, fără a fi câtuşi de puţin tulburată de repetatele şi foarte necuviincioasele întreruperi ale soţului

ei, soţiile şi fiicele acestor vrăjitori de seamă sunt cât se poate de desăvârşite şi rafinate, şi ar fi cum nu se poate mai încântătoare şi mai interesante de n–ar apăsa asupră–le o soartă amară, de care nici chiar puterile miraculoase ale soţilor şi părinţilor n–au fost în stare să le scape până acum. Unele destine iau un chip anume, altele iau alt chip, cel de care vă vorbesc s–a întruchipat într–un capriciu.”

– În ce? zise regele.

– „Într–un capriciu, rosti Şeherezada. Un duh rău, dintre acelea care stau întotdeauna de veghe ca să facă un pocinog, le–a băgat în cap acestor distinse doamne că lucrul pe care noi îl numim frumuseţe, la fiecare din ele nu e altceva decât rotunjimea acelei ieşituri aşezate nu cu mult mai jos de spinare. Farmecul desăvârşit, zic ele, este în legătură nemijlocită cu mărimea acestei cocoaşe. Fiind ele multă vreme muncite de gândul acesta şi pernele fiind ieftine în ţara lor, ziua când mai puteai deosebi o femeie de un dromader aparţine de mult trecutului.”

– Destul! zise monarhul. Nu mai pot răbda şi nu mai rabd. Cu minciunile tale mi–ai dat o cumplită durere de cap. Parcă se şi crapă de ziuă. De când suntem căsătoriţi? Conştiinţa mea începe să se simtă din nou tulburată. Şi apoi, când ai adus vorba de dromadere... crezi oare că sunt un prost? Pe scurt, poţi să te scoli, şi să–ţi pună ştreangul de gât.

Vorbele acestea, după cum am aflat în *Isitsöornot*, au îndurerat–o şi totodată au uluit–o pe Şeherezada. Dar de vreme ce ştia că regele este de o cinste mai presus de orice tăgadă şi că nu e în stare să–şi calce cuvântul, s–a supus soartei sale cu dragă inimă. Şi–a găsit totuşi mare mângâiere (în timp ce i se tot strângea ştreangul) la gândul că multe poveşti rămăseseră nespuse şi că neastâmpărul fiorosului său bărbat îi adusese o dreaptă pedeapsă, lipsindu–l de nenumărate aventuri nemaipomenite.

O ÎNTÂLNIRE DIN MUNŢII COLŢOŞI{127}

În toamna anului 1827, când locuiam în apropiere de Charlottesville, în Virginia, am făcut întâmplător cunoştinţă cu domnul Augustus Bedloe, un tânăr remarcabil în toate privinţele, care–mi trezi un viu interes şi o mare curiozitate.

Mi–a fost cu neputinţă să–l înţeleg fie sub aspect moral, fie sub aspect fizic. Despre familia lui n–am putut culege nici o informaţie precisă. De unde venea? N–am putut afla niciodată. Chiar în privinţa vârstei – deşi l–am calificat drept „tânăr” – avea ceva care mă intriga în cel mai înalt grad. Desigur, părea tânăr, şi chiar ţinea să vorbească despre tinereţea lui, dar erau momente când mi l–aş fi închipuit lesne în vârstă de o sută de ani. Îndeosebi fizicul lui atrăgea atenţia. Era ciudat de înalt şi subţiratic, adus de spate, cu nişte braţe excesiv de lungi şi de firave. Avea o frunte lată şi joasă. O piele lipsită de orice culoare. O gură mare şi mobilă, cu nişte dinţi sănătoşi, dar mai neregulaţi decât văzusem vreodată în vreo gură de om. Nu avea. totuşi, un zâmbet neplăcut, aşa cum s–ar putea presupune, ci doar invariabil acelaşi: un surâs de adâncă melancolie – de tristeţe fără nuanţe şi fără sfârşit. Ochii–i erau anormali de mari şi rotunzi ca ai unei pisici. Pupilele lor se contractau sau se dilatau în funcţie de sporirea sau de micşorarea luminii, exact aşa cum se observă şi la pisici. În momentele de aţâţare, orbitele deveneau neverosimil de strălucitoare, parc–ar fi emis raze de lumină – nu o lumină reflectată, ci una proprie, întocmai ca o lumânare sau ca Soarele. Totuşi, în starea lor obişnuită, erau atât de terni, inerţi şi ceţoşi, încât îţi evocau ochii unui cadavru de mult îngropat.

Aceste trăsături personale păreau să–l stingherească mult, căci făcea mereu aluzie la ele, pe jumătate în chip de scuză, pe jumătate în chip de explicaţie, ceea ce, la început, mi–a produs o impresie foarte penibilă. În curând, însă, m–am obişnuit, şi nu m–am mai simţit prost. Părea dornic să insinueze, mai degrabă decât să afirme direct, că, fiziceşte, nu fusese totdeauna aşa cum era acum, că ajunsese aşa în urma unui lung şir de crize de nervi, care–i şubreziseră trupul, un trup neobişnuit de frumos. De câţiva ani încoace

era îngrijit de un medic pe nume Templeton, un gentleman mai în vârstă – să tot fi avut vreo şaptezeci de ani – pe care–l întâlnise prima oară la Saratoga, şi ale cărui îngrijiri îi priiseră sau i se păruse numai că–i priiseră în acea epocă. Rezultatul a fost că Bedloe, care era bogat, a încheiat un soi de contract cu doctorul Templeton, în virtutea căruia acesta consimţea, în schimbul unei generoase alocaţii anuale, să–şi consacre timpul şi experienţa medicală exclusiv îngrijirii pacientului său.

Doctorul Templeton călătorise mult în tinereţea lui, iar la Paris devenise unul din adepţii cei mai zeloşi ai doctrinei lui Mesmer. Faptul că izbutise să aline durerile acute ale pacientului său se datora exclusiv mijloacelor magnetice folosite, ceea ce îi inspirase acestuia, în chip firesc, o anumită încredere în opiniile ce stăteau la baza pomenitelor mijloace. De altfel, doctorul, ca orice entuziast, se străduise din răsputeri să facă din pacientul său un prozelit convins, şi izbutise în aşa măsură, încât acesta ajunsese să se supună de bună voie la tot felul de experienţe. Frecvent repetate, acestea duseseră la un rezultat care, în ultima vreme, a devenit prea comun ca să mai atragă atenţia, dar care era încă foarte puţin cunoscut în America, în perioada de care mă ocup. Vreau să spun că, între doctorul Templeton şi Bedloe se stabilise, cu începutul, o relaţie distinctă şi foarte pronunţată, o *relaţie* magnetică. N–am de gând, totuşi, să afirm că această *relaţie* s–ar fi extins dincolo de limita puterii de adormire, dar puterea asta era extrem de intensă. La prima sa încercare de a produce somnul magnetic, mesmeristul dăduse complet greş. La a cincea sau a şasea încercare, izbutise numai în mică măsură, şi după foarte stăruitoare eforturi. Abia a douăsprezecea încercare fusese încununată de un succes deplin. După aceea, voinţa pacientului sucombase rapid în faţa voinţei medicului, încât, în perioada când am făcut cunoştinţă cu amândoi, somnul era produs aproape instantaneu printr–un simplu act de voinţă al operatorului, chiar atunci când pacientul nu era conştient de prezenţa lui. Abia acum, în anul 1845, când asemenea miracole sunt atestate zilnic de

mii şi mii de oameni, cutez să pomenesc de această aparentă imposibilitate ca de un fapt serios.

Bedloe era extrem de sensibil, excitabil şi entuziast din fire. Avea o imaginaţie neobişnuit de puternică şi de creatoare, potenţată desigur şi mai mult de morfina pe care o consuma curent, în doze mari, şi fără de care i s–ar fi părut că nu poate să trăiască. El avea obiceiul de a lua în fiece dimineaţă câte o doză foarte mare, îndată după micul dejun – mai exact, îndată după o ceaşcă de cafea tare, căci nu mânca nimic înainte de prânz – şi de a porni apoi singur, sau însoţit de un câine, într–o lungă plimbare pe sălbaticele şi lugubrele dealuri care se înalţă la apus şi la miazăzi de Charlottesville, şi care sunt gratificate pe–aici cu numele de Munţii Colţoşi.

Într–o zi ceţoasă şi caldă, de pe la sfârşitul lui noiembrie, în toiul acelui ciudat interregn climateric care e cunoscut în America sub denumirea de „vară indiană”, domnul Bedloe a pornit, ca de obicei, spre dealuri. Ziua se scurse, dar el nu se arătă.

Pe la orele opt seara, fiind serios îngrijoraţi de absenţa lui prelungită, ne gândeam să pornim în căutarea lui, când domnul Bedloe îşi făcu brusc apariţia, nici mai bolnav, nici mai sănătos ca de–obicei, ci numai ceva mai plin de însufleţire. Descrierea expediţiei sale din acea zi, şi a întâmplărilor care–l făcuseră să întârzie, ieşea, într–adevăr, din comun:

– Vă mai amintiţi, desigur, că am plecat din Charlottesville pe la nouă dimineaţa. Mi–am îndreptat numaidecât paşii spre munţi şi, pe la orele zece, am pătruns într–un defileu cu totul necunoscut mie. Am urmat cu mult interes meandrele acestui defileu. Priveliştea ce mi se înfăţişa de–o parte şi de alta, deşi nu merita, poate, să fie socotită sublimă, avea un indescriptibil şi, pentru mine, încântător aspect de dezolare totală. Solitudinea acestor locuri părea absolut virgină. Nu mă puteam împiedica să cred că ierburile verzi şi stâncile cenuşii pe care păşeam nu mai fuseseră niciodată călcate de picior de om. Intrarea în defileu e atât de bine ascunsă, şi, de fapt, atât de inaccesibilă, cu excepţia câtorva deschizături, încât n–ar fi

de loc exclus să fi fost, într–adevăr, cel dintâi aventurier – cel dintâi şi unicul aventurier care a pătruns vreodată în aceste paragini.

Ceaţa, sau fumul gros, caracteristic „verii indiene”, şi care învăluia acum în faldurile–i grele toate lucrurile, contribuia, desigur, la impresia vagă lăsată de aceste lucruri. Negura asta plăcută era atât de deasă, încât nu vedeam mai mult de zece metri înaintea mea. Poteca era nespus de întortocheată şi, întrucât Soarele nu se zărea, în curând n–am mai ştiut în ce direcţie mergeam. Între timp, morfina îşi făcuse efectul obişnuit, trezindu–mi un interes intens faţă de întreaga lume înconjurătoare. În tremurul unei frunze, în coloritul unui fir de iarbă, în forma unui trifoi, în bâzâitul unei albine, în strălucirea unei picături de rouă, în suflarea vântului, în miresmele nedesluşite ce veneau dinspre pădure se ascundea o lume întreagă de sugestii, un alai vesel şi pestriţ de gânduri dezordonate şi extravagante.

Absorbit de aceste gânduri, am umblat ore în şir, iar între timp ceaţa s–a îndesit în jurul meu, în aşa măsură, încât am ajuns să merg pe bâjbâite. Şi atunci, m–a copleşit deodată o nelinişte de nedescris, un soi de şovăială, însoţită de un tremur nervos. Mi–era frică să înaintez, ca să nu cad în vreo prăpastie. Îmi aminteam de poveştile bizare care circulă în legătură cu munţii aceştia colţoşi, precum şi de oamenii aspri şi sălbatici, trăitori în pădurile şi–n peşterile lor. O mie de gânduri fanteziste mă apăsau şi mă zăpăceau, gânduri cu atât mai dureroase cu cât erau mai vagi. Deodată atenţia mi–a fost atrasă de o puternică bătaie de tobă.

Am rămas, firește, uimit din cale–afară. O tobă, în munţii aceştia, era un lucru necunoscut. N–aş fi fost mai uluit nici dacă aş fi auzit trâmbiţa Arhanghelului. Dar o nouă sursă de interes şi de perplexitate se ivi în curând: mi se păru că aud un zgomot năprasnic, aidoma zornăitului unui mănunchi de chei uriaşe, iar peste câteva clipe un bărbat pe jumătate gol, cu faţa tuciurie, trecu zbierând pe lângă mine. Trecu atât de aproape, încât i–am simţit pe faţa mea răsuflarea fierbinte. Ţinea într–o mână un instrument făcut

dintr–un şir de inele de oţel, pe care le scutura cu putere, în vreme ce alerga. Abia se mistuise în ceaţă, când, pe urmele lui, se repezi o dihanie enormă, cu botul căscat şi cu ochii scânteietori. Era o hienă – nu mă puteam înşela.

La vederea acestei dihănii, spaima mi–a mai trecut în loc să sporească – deoarece acum eram sigur că visez. În consecinţă, m–am străduit să mă trezesc. Păşind cu curaj înainte, m–am frecat la ochi, am strigat cu glas tare, mi–am ciupit braţele. Am zărit în faţa mea un pârâiaş; aplecându–mă, mi–am spălat mâinile, capul şi gâtul. Şi mi s–a părut că se spulberă senzaţiile acelea tulburi, care mă chinuiseră până atunci.

Ridicându–mă, am purces la drum pe poteca aceea necunoscută, cu paşi hotărâţi şi cu sentimentul că eram un om nou.

În cele din urmă, ostenit de atâta efort şi de atmosfera aceea înăbuşitoare, m–am aşezat sub un copac. Deodată, am zărit o rază firavă de soare, iar umbra frunzelor copacului, căzu, moale, dar bine conturată, pe iarbă. Am privit cu uimire umbra asta, vreme de multe minute. Forma ei mă intriga. M–am uitat în sus: copacul era un palmier.

M–am ridicat brusc, într–o stare de agitaţie teribilă, deoarece ideea că visez nu–mi mai putea fi de folos. Vedeam – ştiam că sunt deplin stăpân pe simţurile mele, care–i aduceau acum sufletului meu o lume de senzaţii noi şi bizare. Căldura deveni deodată insuportabilă. Briza păru încărcată de o mireasmă ciudată. Un murmur stins şi continuu, asemănător celui produs de un râu bogat, dar domol, îmi ajunse în ureche, amestecat cu zumzetul specific al unui cor de voci omeneşti.

În timp ce ascultam, cuprins de o uimire extremă, pe care nu e nevoie să v–o descriu, o pală de vânt sfâşie, ca o baghetă de vrăjitor, ceaţa atotînvăluitoare. M–am pomenit la poalele unui munte înalt, care domina o câmpie întinsă, străbătută de un fluviu maiestuos. Pe malul acestuia se ridica un oraş cu aspect oriental, aşa cum scrie în *O mie şi una de nopţi*, dar parcă şi mai bizar decât oricare dintre cele zugrăvite acolo. De la locul meu, situat mult deasupra oraşului, puteam vedea toate colţişoarele şi ascunzişurile

sale, ca şi cum ar fi fost desenate pe o hartă. Străzile păreau fără de număr şi se încrucişau brambura, în toate direcţiile, dar erau mai degrabă nişte alei lungi, şerpuitoare, ticsite de oameni. Casele erau de un pitoresc sălbatic. Peste tot, o puzderie de balcoane, de verande, de minarete, de temple, de nişe fantastic sculptate. Bazarurile, foarte numeroase, îşi desfăşurau mărfurile într–o infinită profuziune şi varietate – mătăsuri, museline, cuţite strălucitoare, giuvaere şi nestemate fără seamăn. Pe lângă acestea, se vedeau pretutindeni flamuri, palanchine, litiere pe care şedeau femei falnice, cu feţele acoperite de văluri, elefanţi bogat împodobiţi, idoli grotesc sculptaţi, tobe, steaguri, gonguri, lăncii, ghioage argintate şi aurite. Iar printre oameni, în zăpăceala şi zarva generală, printre milioanele de oameni negri şi galbeni, cu turbane şi halate, cu bărbile despletite, circula o incalculabilă mulţime de boi sacri, cu panglici la grumaz, în vreme ce legiuni întregi de maimuţe murdare, dar de asemenea sacre, se căţărau, trăncănind şi ţipând, pe cornişele moscheilor sau se agăţau de minarete şi nişe. De pe străzile aglomerate coborau spre cheiurile fluviului nenumărate trepte, ce duceau drept la locurile de scăldat, iar fluviul însuşi părea să–şi croiască anevoie drum prin vastele flote de corăbii supraîncărcate, care–i brăzdau apa în toate direcţiile. Dincolo de zidurile oraşului se înălţau crânguri dese şi falnice de cocotieri, palmieri şi alţi copaci gigantici, bizari şi foarte bătrâni; ici–colo puteai vedea şi câte un lan de orez, acoperişul de paie al vreunei case ţărăneşti, câte o cisternă, vreun templu răzleţ, vreo şatră ţigănească, sau câte o fată mlădioasă care mergea, c–un ulcior pe cap, spre malurile măreţului fluviu.

Veţi spune, desigur, c–am visat, dar nu era câtuşi de puţin un vis. Ceea ce vedeam, auzeam, simţeam, şi gândeam, nu avea nimic din idiosincrasia după care cunoşti fără greş visul. Totul se ţinea perfect, într–o ordine de sine–stătătoare. La început, îndoindu–mă că eram treaz, m–am supus la o serie de încercări, care m–au convins grabnic că eram cu adevărat treaz. Când cineva visează şi, în visul lui, bănuieşte că visează, bănuiala asta se confirmă întotdeauna, iar omul se trezeşte aproape numaidecât. Iată

de ce Novalis nu greşeşte spunând că „suntem pe punctul de a ne trezi atunci când visăm că visăm”. Dacă viziunea aceea mi s–ar fi înfăţişat aşa cum o descriu acum, fără să fi bănuit că o visez, atunci ar fi putut să fie doar un vis, dar înfăţişându–mi–se precum am spus, cu bănuielile pe care mi le–a stârnit şi care m–au făcut s–o pun la încercare, mă văd nevoit să o trec în categoria altor fenomene.

– În această privinţă nu sunt sigur că greşeşti, zise doctorul Templeton. Dar continuă. Aşadar, te–ai ridicat şi–ai pornit spre oraşul acela.

– M–am ridicat, cum bine spui, şi–am pornit spre oraşul acela, continuă Bedloe, privindu–l pe doctor cu adâncă uimire. Pe drum, am dat peste o mulţime imensă, care bloca toate străzile, îndreptându–se în aceeaşi direcție, şi manifestând o agitaţie extremă. Dintr–o dată, sub presiunea nu ştiu cărui impuls, m–am simţit cuprins de un intens interes personal faţă de cele ce se petreceau acolo. Parcă simţeam că am un rol important de jucat, deşi nu înţelegeam exact ce fel de rol. Eram, însă, pornit împotriva mulţimii din jurul meu, simţeam c–o urăsc adânc. Smulgându–mă din mijlocul ei, am luat–o pe–o stradă circulară şi–am intrat în oraş. Aici domnea o gălăgie infernală. Un mic detaşament de oameni îmbrăcaţi jumătate indieneşte, jumătate europeneşte, şi comandaţi de câţiva ofiţeri în uniforme parţial englezeşti, susţinea o luptă foarte inegală cu gloata ce se revărsa de pe străzi. M–am alăturat micului detaşament, înarmându–mă cu armele unui ofiţer ucis, şi m–am bătut cu ferocitatea nervoasă a disperării, fără să ştiu împotriva cui. În curând am fost covârşiţi de numărul adversarilor şi a trebuit să ne refugiem într–un fel de chioşc. Ne–am baricadat acolo şi ne–am simţit, pentru moment, în siguranţă.

Printr–o lucarnă din creştetul chioşcului am zărit o mulţime uriaşă, furibundă, care înconjura, mai bine zis lua cu asalt un palat superb de pe malul fluviului. Deodată, printr–o fereastră din partea de sus a palatului, coborî, cu ajutorul unei frânghii făcute din turbanele slujitorilor săi, un personaj cu o înfăţişare efeminată. Îl aştepta o luntre, în care personajul putu să fugă spre celălalt mal.

Şi atunci, o nouă patimă puse stăpânire pe sufletul meu. Adresându–le tovarăşilor mei câteva cuvinte energice, şi izbutind astfel să–i câştig de partea mea pe unii dintre ei, am ieşit buluc din chioşc şi ne–am repezit în mulţimea ce–l înconjura. Aceasta o luă întâi la goană, apoi îşi strânse rândurile şi se bătu cu îndârjire, dar se retrase din nou. Între timp, noi ajunsesem departe de chioşc, rătăcind năuci printre străzile acelea strâmte, gâtuite de case înalte, în ale căror interioare soarele nu strălucea niciodată. Mulţimea venea pe urmele noastre, năvalnic, hărţuindu–ne cu lăncile şi cu săgeţile ei. Săgeţile, mai ales, erau remarcabile: lungi, negre, cu vârful otrăvit, semănau oarecum cu *cris*–urile răsucite ale malaiezilor, care imită mişcarea şarpelui. Una din ele mă lovi în tâmpla dreaptă. M–am clătinat şi am căzut – copleşit de o durere îngrozitoare. M–am zbătut, am căutat să răsuflu şi–am murit.

– N–o să ne spuneţi acum că aventura dumneavoastră n–a fost un vis? i–am zis eu, zâmbind. Sunteţi, cumva, dispus să susţineţi că sunteţi mort?

Rostind aceste vorbe, mă aşteptam, firește, ca Bedloe să–mi dea un răspuns glumeţ, dar, spre mirarea mea, el şovăi, începu să tremure, se făcu alb ca varul şi rămase tăcut. M–am uitat la Templeton: şedea ţeapăn şi drept pe scaunul lui, dar dinţii îi clănţăneau, iar ochii îi ieşiseră din orbite.

– Continuă! îi spuse el în cele din urmă lui Bedloe, cu o voce aspră.

– Timp de multe minute, urmă Bedloe, singura mea senzaţie, singurul meu sentiment a fost că mă aflu în beznă şi–n nefiinţă, sentiment dublat de conştiinţa morţii. După nu ştiu cât timp, am avut senzaţia că o izbitură bruscă şi violentă, ca aceea produsă de electricitate, îmi străbate sufletul. O dată cu ea, a apărut şi o senzaţie de elasticitate şi de lumină. Nu vedeam lumina, ci o simţeam numai. În aceeaşi clipă, mi s–a părut că mă ridic de pe pământ, deşi nu aveam nici o prezenţă corporală, vizibilă, audibilă sau palpabilă. Mulţimea se risipise. Zarva încetase. Oraşul era relativ calm. Sub mine zăcea cadavrul meu, cu săgeata înfiptă în tâmplă, cu capul desfigurat şi umflat. Dar eu

simţeam toate astea, nu le vedeam. Nu mă interesa absolut nimic. Nici măcar propriul meu cadavru. Deşi complet lipsit de voinţă, mi se păru că eram pus în mişcare şi că pluteam lin dincolo de zidurile oraşului, refăcând în zbor drumul pe care venisem. Când am ajuns în acel loc din defileu, unde îmi apăruse hiena, am fost din nou zguduit de un şoc, ca de baterie galvanică; senzaţia de greutate, de substanţă, ca şi sentimentul voinţei îmi reveniră. Am redevenit eu însumi, şi mi–am îndreptat grabnic paşii spre casă, fără ca trecutul să–şi fi pierdut vivacitatea de lucru real – chiar şi acum nu–mi pot sili mintea să–l considere, măcar o clipă, ca pe un vis.

– Nici n–a fost, spuse Templeton pe un ton foarte solemn. Ar fi totuşi greu de găsit un alt termen pentru a califica cele întâmplate. Să presupunem doar că sufletul omului de azi e în ajunul unor prodigioase descoperiri psihice. Să ne mulţumim cu această presupunere. Cât despre rest, am de dat unele lămuriri. Iată o acuarelă pe care v–aş fi arătat–o mai demult, dacă nu m–ar fi oprit un indescriptibil sentiment de groază.

Ne–am uitat la acuarela aceea. N–am văzut în ea nimic neobişnuit, dar efectul produs asupra lui Bedloe a fost extraordinar: aproape c–a leşinat. Şi totuşi, nu era decât un portret în miniatură – e drept, de o admirabilă acurateţă – al propriului său chip atât de original. Cel puţin asta a fost impresia mea când am privit acuarela.

– Observaţi data acestui desen, zise Templeton. E aici, în colţul ăsta, abia vizibilă – 1780. Desenul a fost făcut în acel an. E portretul unui prieten mort – un anume Oldeb – de care m–am ataşat mult la Calcutta, în timpul administraţiei lui Warren Hastings. Aveam pe atunci doar douăzeci de ani. Când te–am văzut pentru prima oară, domnule Bedloe, la Saratoga, tocmai miraculoasa asemănare dintre dumneata şi portretul acesta m–a făcut să te acostez, să–ţi caut prietenia şi să–ţi propun un aranjament graţie căruia am devenit tovarăşi de nedespărţit.

Acţionând astfel, eram împins în parte, poate în primul rând, de amintirea plină de regret a răposatului, dar în oarecare măsură şi de o curiozitate neliniştită faţă de

dumneata însuţi, curiozitate amestecată cu un sentiment de oroare.

În relatarea dumitale, despre viziunea pe care ai avut–o în munţi, ai descris, cu cea mai mare acurateţa, oraşul indian Benares, de pe Fluviul Sacru. Demonstraţiile, lupta, masacrul au fost evenimente reale, petrecute în timpul insurecţiei lui Cheyte Sing, în 1870, când viaţa lui Hastings a fost în mare primejdie. Omul care a fugit pe o scară făcută din turbane era însuşi Cheyte Sing. Grupul din chioşc era alcătuit din *sepoy*{128} şi din ofiţeri englezi, conduşi personal de Hastings. Făceam şi eu parte din grup, şi m–am străduit din răsputeri să împiedic imprudenţa şi fatala ieşire a acelui ofiţer, care–a căzut sub săgeata otrăvită a unui bengalez, pe o stradă aglomerată. Ofiţerul acela era prietenul meu cel mai drag, Oldeb. Vei vedea după acest manuscris (şi ne arătă un carnet cu însemnări, în care mai multe pagini păreau să fi fost scrise recent), vei vedea că, în timp ce dumneata îţi imaginai, undeva în munţi, toate aceste întâmplări, eu eram ocupat să le aştern pe hârtie aici, acasă.

Cam o săptămână după această convorbire, următoarea ştire apăru într–un ziar din Charlottesville:

„E pentru noi o dureroasă datorie să anunţăm moartea d–lui AUGUSTUS BEDLO, un gentleman ale cărui fermecătoare maniere şi numeroase virtuţi îi câştigaseră de mult dragostea cetăţenilor din Charlottesville.

De câţiva ani încoace, domnul B. suferea de o nevralgie, care ameninţase adesea să aibă un deznodământ fatal; dar ea nu poate fi considerată decât o cauză secundară a decesului. Cauza imediată a avut un caracter straniu şi neobişnuit. Într–o excursie făcută în Munţii Colţoşi, cu câteva zile în urmă, el a contractat o mică răceală cu temperatură, însoţită de o puternică năvală de sânge în cap. Pentru a slăbi presiunea sângelui, doctorul Templeton a recurs la provocarea unei hemoragii locale. Pacientului i–au fost aplicate lipitori la tâmple. Într–un termen înspăimântător de scurt, pacientul a murit; s–a observat, însă, că în bocalul cu lipitori fusese introdusă din

întâmplare una din acele lipitori vermiculare veninoase, care se găsesc ici şi colo în smârcurile din apropiere. Această lipitoare s–a fixat singură pe o mică arteră a tâmplei drepte. Strânsa ei asemănare cu o lipitoare medicinală a făcut ca greşeala să fie observată prea târziu.

N.B. Lipitoarea veninoasă din Charlottesville se deosebeşte de cea medicinală prin negreaţa ei şi îndeosebi prin mişcările ei sinuoase, vermiculare, foarte asemănătoare mişcărilor unui şarpe".

Stăteam de vorbă cu redactorul–şef al ziarului, în legătură cu acest surprinzător accident, când îmi veni ideea să–l întreb cum se face că numele răposatului fusese tipărit BEDLO.

– Presupun că aveţi oarecare temei pentru o asemenea ortografiere a numelui, i–am spus. Eu credeam că se scrie cu *e* la urmă.

– Temei? Nici un temei. E o simplă greşeală de tipar. Numele este Bedloe, cu *e* – îl cunoaşte toată lumea, şi nu l–am văzut niciodată scris altfel.

– Va să zică, murmurai eu în gând, răsucindu–mă pe călcâie, e cu putinţă ca un adevăr să fie mai ciudat decât orice închipuire! Căci ce altceva este Bedloe fără e, dacă nu Oldeb răsturnat ? Iar omul ăsta pretinde că e o simplă greşeală de tipar!

DE VORBĂ CU O MUMIE

în româneşte de Petre Solomon

Simpozionul din ajun îmi cam obosise nervii. Aveam o migrenă îngrozitoare şi picam de somn. De aceea, în loc să–mi petrec seara pe–afară, aşa cum avusesem de gând, mi se năzări ca lucrul cel mai înţelept era să mănânc ceva şi să mă duc numaidecât la culcare.

O cină frugală, fireşte, îmi plac la nebunie crochetele cu brânză, dar nu prea e recomandabil să mănânci mai mult de–a livră deodată. Totuşi nu există nici o obiecţie serioasă împotriva acelora care vor să mănânce două livre. Iar între

două şi trei deosebirea se reduce la o simplă unitate. Am consumat, poate, patru, pe propriu–mi risc. Nevastă–mea pretinde c–au fost cinci, dar e limpede că a confundat două lucruri foarte distincte. Sunt dispus că admit cifra abstractă cinci, dar ea se referă, concret, la sticlele de bere brună, băutură fără de care crochetele cu brânză se cuvin evitate.

După ce mi–am sfârşit cina frugală, şi după ce mi–am pus tichia de noapte, cu sincera speranţă că mă voi bucura de ea până a doua zi la prânz, mi–am lăsat capul pe pernă şi, graţie unei conştiinţe împăcate, m–am cufundat de îndată într–un somn adânc.

Dar s–a pomenit, oare, vreodată, ca nădejdile oamenilor să se împlinească? Nu cred că apucasem să sforăi de trei ori, când clopoţelul de la intrare începu să sune cu furie, iar nerăbdătoarele bătăi de ciocan, care urmară, mă treziră numaidecât. Peste un minut, pe când încă mă mai frecam la ochi, nevastă–mea îmi vârî sub nas un bileţel din partea vechiului meu prieten, doctorul Ponnonner. Scria aşa:

„Vino repede, dragul şi bunul meu prieten, de îndată ce vei fi primit acest bileţel. Vino să iei parte la bucuria noastră. Am obţinut, în sfârşit, datorită unei diplomaţii tenace, asentimentul directorilor Muzeului municipal pentru a examina Mumia – ştii la care mă refer. Am permisiunea s–o desfăşor şi s–o deschid, dacă voi socoti necesar. Vor fi de faţă doar câţiva prieteni – printre care şi tu, se–nţelege. Mumia se află acum la mine acasă, şi vom începe s–o desfăşurăm astă–seară la orele unsprezece.

Al tău, PONNONNER.”

Înainte de a ajunge la semnătură, am băgat de seamă că eram cât se poate de treaz. Sărind din pat într–o stare de extaz, am răsturnat totul în cale şi m–am îmbrăcat cu o repeziciune cu adevărat miraculoasă. După care, am pornit, cu viteza maximă, spre locuinţa doctorului.

Acolo, am dat peste o societate foarte însufleţită, care mă aştepta cu multă nerăbdare. Mumia era întinsă pe masa

din sufragerie. În clipa când am intrat, tocmai începuse examinarea ei.

Mumia asta fusese adusă cu câţiva ani în urmă, împreună cu o pereche a ei, de căpitanul Arthur Sabretash – un văr al lui Ponnonner – dintr–un cavou de lângă Eleithias, situat în munţii Libiei, la o distanţă considerabilă de cetatea Thebei de pe Nil. Cavourile de aici, deşi mai puţin grandioase decât mormintele thebane, prezintă un interes mai mare, deoarece conţin mai multe scene care ilustrează viaţa particulară a egiptenilor. Cripta din care fusese scos exemplarul nostru trecea drept foarte bogată în asemenea scene, pereţii ei fiind complet acoperiţi cu fresce şi basoreliefuri, în vreme ce statuile, olăria şi un mozaic cu motive elaborate, indicau uriaşa avere a răposatului.

Comoara asta fusese depusă în muzeu exact în starea în care o găsise căpitanul Sabretash, adică fără ca sicriul să fi fost atins. Vreme de opt ani, rămăsese astfel, expusă numai pe dinafară privirilor publicului. Aveam, aşadar, la dispoziţie întreaga mumie, iar cei care ştiţi cât de rar se întâmplă să sosească pe ţărmurile noastre câte–o relicvă intactă a antichităţii, îşi vor da seama, numaidecât, că eram pe deplin îndreptăţiţi să ne felicităm pentru norocul nostru.

Apropiindu–mă de masă, am văzut pe ea o cutie, mai bine zis o ladă mare, lungă de aproximativ şapte picioare, lată poate de trei, şi înaltă de două picioare şi jumătate. Deşi prelungă, nu avea forma unui sicriu. Am presupus la început că era făcută din lemn de sicomor (*platanus*), dar crestând–o puţin, am constatat că era din carton, mai exact dintr–un *papier mâché* pe bază de papirus. Era împodobită cu numeroase picturi, înfăţişând scene funerare şi alte subiecte lugubre, printre care şerpuiau, în toate direcţiile, şiruri de semne hieroglifice, ce reprezentau, de bună seamă, numele răposatului. Din fericire, domnul Gliddon se afla printre noi, şi el descifră fără nici o dificultate semnele, care erau fonetice şi alcătuiau. laolaltă, cuvântul ALLAMISTAKEO.

Ne–a venit destul de greu să deschidem lada fără s–o şţirbim; dar când, în cele din urmă, am deschis–o, am dat peste o a doua ladă, în formă de sicriu, şi mult mai puţin

voluminoasă decât cea de deasupra, deşi semăna cu ea în toate privinţele. Spaţiul dintre ele era umplut cu răşină, din pricina căreia culorile de pe lada interioară se cam şterseseră într–o oarecare măsură.

După ce am deschis–o şi pe asta (destul de uşor), am dat peste o a treia ladă, tot în formă de sicriu, şi întru totul asemănătoare cu cea de–a doua, atâta doar că era făcută din lemn de cedru şi încă mai răspândea aroma puternică, specifică acestui lemn. Între cea de–a doua şi cea de–a treia ladă nu era nici un spaţiu, căci se îmbucau perfect.

Îndepărtând cea de–a treia ladă, am descoperit, în sfârşit, corpul, şi l–am scos afară. Ne aşteptasem să–l găsim înfăşurat, ca de obicei, în numeroase fâşii, sau bandaje de pânză; dar în loc de asta am găsit un soi de teacă, făcută din papirus şi acoperită cu un strat de ghips aurit şi pictat. Picturile înfăţişau subiecte legate de diferitele îndatoriri atribuite sufletului şi de perindarea acestuia prin faţa a tot felul de divinităţi; ele conţineau numeroase figuri omeneşti identice, concepute probabil ca nişte portrete ale persoanelor îmbălsămate. Din cap până la picioare se întindea o inscripţie columnară, sau perpendiculară, cu hieroglife fonetice, cuprinzând iarăşi numele şi titlurile defunctului şi ale rudelor sale.

În jurul gâtului astfel dezgolit se vedea un colan de mărgele cilindrice de sticlă, felurit colorate, şi înşirate aşa fel, încât să formeze imaginea unor zeităţi, a scarabeului, etc. cu globul înaripat. Mijlocul i–era încins cu un colan, mai bine zis un brâu asemănător.

După ce am înlăturat papirusul, am găsit carnea – o carne trandafirie, păstrată perfect, fără nici un miros perceptibil. Pielea era tare, netedă şi lucioasă. Dinţii şi părul erau în stare bună. Ochii fuseseră, pe cât se pare, scoşi şi înlocuiţi cu alţii de sticlă, foarte frumoşi şi de o admirabilă naturaleţă, cu excepţia unei fixităţi cam exagerate. Degetele şi unghiile erau daurite şi străluceau.

Judecând după roşeaţa epidermei, domnul Gliddon fu de părere că îmbălsămarea fusese făcută în întregime cu asfalt; dar după ce–am răzuit pielea cu un instrument de oţel şi am aruncat în foc o parte din pulberea astfel

obţinută, am simţit un parfum de camfor şi de alte substanţe aromatice.

Am cercetat cu mare atenţie corpul pentru a găsi deschizăturile prin care se extrag de obicei măruntaiele, dar, spre uimirea noastră, n–am descoperit nici una. Nici unul dintre noi nu ştia pe atunci că mumiile întregi sau nedesfăcute nu sunt câtuşi de puţin o raritate. De obicei, creierul se scotea prin nări, iar intestinele printr–o incizie în coapsă; după aceea, corpul era ras, spălat şi dat cu sare, fiind lăsat astfel timp de mai multe săptămâni, la capătul cărora începea operaţiunea propriu–zisă de îmbălsămare.

Întrucât nu găsisem nici o urmă de incizie, doctorul Ponnonner prinse a–şi pregăti instrumentele de disecţie, când mi–am dat seama deodată că trecuse de ora două. Ne–am hotărât atunci să amânăm până–n seara următoare examenul intern; şi eram pe punctul de a ne despărţi, când cineva propuse să facem o experienţă, două cu pila voltaică.

Aplicarea electricităţii, la o mumie veche de cel puţin trei sau patru milenii, era o idee destul de originală, dacă nu tocmai înţeleaptă, aşa că ne–am însuşit–o grabnic. Nouă zecimi în glumă şi o zecime în serios, am instalat o baterie în cabinetul doctorului, unde l–am transportat şi pe egiptean.

Cu foarte mare anevoinţă am izbutit să dezgolim câteva porţiuni ale muşchiului temporal, care părea să fie de o rigiditate mai puţin marmoreană decât restul corpului, dar care, contrar aşteptărilor noastre, nu dădu nici un semn de sensibilitate galvanică, în clipa când fu pus în contact cu sârma. Cum această primă încercare ni s–a părut concludentă, ne–am urat unul altuia „noapte bună”, râzând din inimă de propria noastră absurditate, când deodată, privind din întâmplare ochii mumiei, am încremenit de uimire. Această privire fugară fusese de ajuns pentru a mă convinge că globurile, pe care le socotisem cu toţii că erau de sticlă şi care la început ne izbiseră printr–o anume fixitate stranie, erau acum într–atât de bine acoperite de pleoape, încât numai o mică parte din *tunica albuginea* rămânea vizibilă.

Am strigat către ceilalţi spre a le atrage atenţia asupra acestui fapt, care deveni de îndată evident pentru toţi.

Nu pot spune că eram *alarmat* de acest fenomen, pentru că, în cazul meu, termenul ar fi inexact. Se prea poate, totuşi, să fi fost cam nervos, din pricina berii brune consumate în ajun. Cât despre ceilalţi, nu încercară câtuşi de puţin să–şi ascundă teama cumplită ce pusese stăpânire pe ei. Doctorul Ponnonner era într–o stare jalnică. Domnul Gliddon se făcuse nevăzut, prin nu ştiu ce procedeu bizar. Cât despre domnul Silk Buckingham, cred că nu va avea îndrăzneala să nege că s–a târât, de–a buşilea, sub masă.

După primul şoc al surprizei ne–am hotărât, totuşi, să facem de îndată o nouă încercare. Operaţiile noastre s–au îndreptat, de data asta, asupra degetului cel mare ai piciorului drept. Am practicat o incizie deasupra aşa–numitului *os sesamoideum pollicis pedis*, şi am ajuns astfel la rădăcina muşchiului *abductor*. Punând din nou în funcţiune bateria, am aplicat fluidul asupra nervilor dezgoliţi, şi atunci, cu o mişcare mai vie decât viaţa însăşi, mumia îşi trase genunchiul drept spre abdomen, apoi, îndreptându–şi piciorul cu o forţă inimaginabilă, îi izbi pe doctorul Ponnonner aşa de tare, încât gentilomul acesta fu zvârlit pe fereastră în stradă, întocmai ca un proiectil dintr–o catapultă.

Ne–am repezit buluc să culegem rămăşiţele zdrobite ale victimei, dar am avut fericirea de a–l întâlni pe scară, pe care o urca neînchipuit de repede, clocotind de ardoare filozofică şi convins mai mult ca oricând de necesitatea continuării cu vigoare şi râvnă a experienţelor noastre.

Din îndemnul său, am făcut, aşadar, o incizie profundă în vârful nasului mumiei, nas pe care însuşi doctorul îl apucă zdravăn şi–l puse în violent contact cu sârma.

Efectul a fost cu adevărat electric, atât moraliceşte cât şi fiziceşte, atât la figurat, cât şi la propriu. Întâi, cadavrul deschise ochii, şi clipi foarte repede vreme de câteva minute, aidoma domnului Barnes în pantomima dumisale; apoi, strănută; în al treilea rând, se ridică în şezut; în al patrulea rând, îşi vârî pumnul sub nasul doctorului Ponnonner; iar în al cincilea rând, întorcându–se spre

domnii Gliddon şi Buckingham, le vorbi astfel, într–o egipteană foarte curată:

– Trebuie să vă spun, domnilor, că sunt pe cât de surprins, pe atât de contrariat de purtarea dumneavoastră. Din partea doctorului Ponnonner nu era de aşteptat nimic mai bun. Dumnealui e un biet tembel bondocel, care n–are habar de nimic. Mi–e milă de el şi–l iert. Dar dumneata, domnule Gliddon, şi dumneata, domnule Silk, care–ai călătorit şi–ai trăit în Egipt atâţia ani, încât puteai trece drept un egiptean get–beget, da, dumneata, care–ai petrecut atâta vreme printre noi, încât ai ajuns a vorbi limba egipteană la fel de bine cum scrii în limba dumitale maternă, dumneata, pe care mă deprinsesem să te socot un prieten de nădejde al mumiilor, mă aşteptam, zic, de la voi, la o purtare mai aleasă. Ce să cred, oare, despre voi când asistaţi impasibili la brutalizarea mea? Cum să calific, oare, faptul că–i permiteţi lui fitecine să mă scoată din coşciugul şi din straiele mele, în clima asta afurisit de friguroasă? În ce lumină (ca să pun punctul pe i) să privesc faptul că l–aţi încurajat şi l–aţi ajutat pe ticălosul ăsta de Ponnonner să mă tragă de nas?

Veţi crede, desigur, că la auzul acestor cuvinte, rostite în asemenea împrejurări, am luat–o cu toţii la fugă spre uşă, sau am făcut o criză de nervi, sau ne–am prăbuşit într–un leşin colectiv. Era de aşteptat una sau alta din aceste trei reacţii. Într–adevăr, fiecare din aceste linii de conduită ar fi fost pe deplin îndreptăţită. Şi, totuşi, jur că n–am adoptat nici una dintre ele, deşi nu pot să–mi explic de ce. Poate că adevărata explicaţie trebuie căutată în spiritul acestui veac, supus în întregime legii contrariilor, socotită astăzi ca o soluţie a tuturor lucrurilor, fie ele cât de paradoxale sau imposibile. Sau poate că, în definitiv, aerul extrem de natural şi de familiar al mumiei răpea cuvintelor sale orice efect înfricoşător. În orice caz, un lucru e limpede, şi anume, că nici unul dintre noi nu a trădat vreo spaimă deosebită, şi nu a părut să creadă că se petrecuse ceva din cale–afară de neobişnuit.

În ce mă priveşte, eram încredinţat că totul era firesc, şi m–am mulţumit să mă dau la o parte din calea pumnului

egipteanului. Doctorul Ponnonner îşi vârî mâinile în buzunarele pantalonilor, îi aruncă mumiei o privire înciudată şi se făcu roşu la faţă. Domnul Gliddon îşi dezmierdă favoriţii şi–şi ridică gulerul cămăşii. Domnul Buckingham îşi înclină capul şi–şi vârî policarul drept în colţul stâng al gurii.

Egipteanul îl privi câteva minute cu asprime, apoi îi spuse, râzând:

– De ce nu vorbeşti, domnule Buckingham? Ai auzit sau nu întrebarea mea? Fii bun şi scoate–ţi degetul din gură!

Domnul Buckingham tresări şi–şi scoase policarul drept din colţul stâng al gurii, dar îşi vârî în schimb policarul stâng în colţul drept al pomenitului orificiu.

Neputând obţine un răspuns din partea domnului B., mumia se întoarse cu arţag spre domnul Gliddon şi–l pofti, pe un ton peremptoriu, să–i explice pe scurt ce anume voiam noi toţi de la dânsa.

Domnul Gliddon răspunse pe larg, într–o egipteană fonetică, iar dacă tipografiilor americane nu le–ar lipsi semnele hieroglifice, mi–ar fi făcut multă plăcere să transcriu integral aici, în original, excelenta sa cuvântare.

Mă folosesc de prilej pentru a preciza că întreaga convorbire, care–a urmat şi la care–a luat parte mumia, s–a desfăşurat în limba egipteană veche, prin intermediul domnilor Gliddon şi Buckingham; ei ne–au slujit drept interpreţi, mie şi celorlalte persoane prezente, care nu călătoriseră niciodată. Domnii aceştia vorbeau limba maternă a mumiei cu o inimitabilă fluenţă şi graţie, dar nu mă puteam opri să observ că (datorită, desigur, introducerii unor expresii cu totul moderne şi, firește, absolut inedite pentru intrus), cei doi călători erau nevoiţi, uneori, să folosească imagini concrete spre a comunica un sens mai deosebit. La un moment dat, de pildă, domnul Gliddon, neputând să–l facă pe egiptean să înţeleagă cuvântul „politică”, se apucă să deseneze pe perete, cu o bucăţică de cărbune, un mic gentleman cu bube pe nas şi cu găuri la coate, cocoţat pe un piedestal pe care se ţinea cu piciorul stâng tras înapoi, cu braţul drept azvârlit înainte, cu pumnul strâns, cu ochii bulbucaţi spre cer şi cu gura

deschisă într–un unghi de nouăzeci de grade. De asemenea, domnul Buckingham nu izbuti să sugereze ideea absolut modernă de „whig”[{129}], decât în clipa când (la propunerea doctorului Ponnonner) consimţi să–şi scoată peruca din cap, făcându–se alb la faţă.

Discursul domnului Gliddon avu, bineînţeles, ca temă principală uriaşele avantaje pe care ştiinţa le putea obţine din desfăşurarea şi golirea mumiilor: el se folosi de prilej ca să se scuze pentru dezagrementele pe care le–am fi putut pricinui ei, adică mumiei numite Allamistakeo, şi încheie cu o vagă aluzie (căci nu putea trece drept altceva) la faptul că, acum după lămurirea tuturor acestor chestiuni mărunte, era cazul să ne continuăm examenul plănuit. Drept care, doctorul Ponnonner îşi pregăti instrumentele.

În legătură cu ultimele sugestii ale oratorului, se pare că Allamistakeo avea anumite probleme de conştiinţă, asupra naturii cărora nu ne–am putut edifica pe deplin, dar se arătă mulţumit de scuzele prezentate şi, coborând de pe masă, ne strânse mâna la fiecare în parte.

Când această ceremonie a luat sfârşit, ne–am apucat numaidecât să îndreptăm stricăciunile pe care subiectul nostru le suferise de pe urma scalpelului. I–am cusut rana de la tâmplă, i–am bandajat piciorul şi i–am aplicat un pătrăţel de ghips negru pe vârful nasului.

Am observat atunci că distinsul conte (se pare că acesta era titlul lui Allamistakeo) dârdâia puţin – din pricina frigului, de bună seamă. Doctorul merse grabnic la garderobul lui, şi se întoarse curând cu o haină neagră, croită în cel mai bun stil Jennings, un pantalon de tartan azuriu, cu ghetre, o cămaşă de stambă roz, o jiletcă de brocart, un pardesiu alb din pânză de sac, un baston cu mâner, o pălărie fără boruri, o pereche de ghete de piele, o pereche de mănuşi de căprioară bălaie ca paiul, un lornion, o pereche de favoriţi şi o cravată „cascadă”. Din pricina diferenţei de talie dintre conte şi doctor (proporţia fiind de doi la unu), ne–a venit cam greu să ajustăm aceste articole vestimentare la persoana egipteanului; dar după ce–am isprăvit treaba, se putea spune că–i bine îmbrăcat. Drept care, domnul Gliddon îi oferi braţul şi–l conduse la un jilţ

confortabil de lângă cămin, în vreme ce doctorul sună şi comandă vin şi trabuce.

Conversaţia se însufleţi de îndată. Ne–am exprimat, fireşte, curiozitatea în legătură cu faptul, oarecum remarcabil, că Allamistakeo rămăsese în viaţă.

– Aş fi fost înclinat să te cred de mult mort, îi spuse domnul Buckingham.

– Cum aşa?! răspunse contele, din cale–afară de uimit. N–am decât şapte sute de ani şi ceva! Tatăl meu a trăit o mie de ani şi nu era câtuşi de puţin ramolit înainte de a muri.

Urmară o seamă de întrebări şi de calcule ameţitoare, cu ajutorul cărora se vădi limpede că antichitatea mumiei fusese greşit stabilită. Trecuseră cinci mii, cincizeci de ani şi câteva luni de când mumia fusese depusă în catacombele din Eleithias.

– Dar remarca mea, urmă domnul Buckingham, nu privea câtuşi de puţin vârsta dumitale la data înmormântării – de fapt, sunt dispus să admit că eşti un om încă tânăr – ci se referea la imensitatea timpului cât, potrivit propriei dumitale mărturisiri, ai rămas conservat în asfalt.

– În ce? întrebă contele.

– În asfalt, repetă domnul Buckingham.

– A, da, pricep oarecum ceea ce vrei să spui. Da, s–ar putea să meargă, desigur, dar pe vremea mea nu prea se folosea altceva decât biclorura de mercur.

– Ceea ce ne vine, însă, cel mai greu să înţelegem, zise doctorul Ponnonner, este faptul că, deşi ai murit şi–ai fost înmormântat acum cinci mii de ani în Egipt, te afli astăzi aici cât se poate de viu şi cu o înfăţişare de om perfect sănătos.

– Dacă aş fi fost, cum spui, *mort*, replică mumia, mai mult ca sigur că mort aş fi rămas. Căci bag seamă că sunteţi încă în copilăria galvanismului, şi că nu puteţi realiza cu el ceea ce la noi, odinioară, era o treabă curentă. Adevărul este că eu căzusem în catalepsie, iar prietenii mei cei mai buni m–au socotit mort, sau ca şi mort, şi în consecinţă m–

au îmbălsămat numaidecât – cunoaşteţi, presupun, principiul de bază al procesului de îmbălsămare?

– Păi, nu prea.

– Aha, înţeleg. Deplorabilă ignoranţă! Deşi nu pot intra acum în amănunte, trebuie să vă explic, totuşi, că, în Egipt, îmbălsămarea propriu–zisă însemna suspendarea fără termen a tuturor funcţiunilor animale supuse acestui proces. Folosesc termenul animal în accepţiunea lui cea mai largă, care include atât fiinţa morală şi vitală cât şi fiinţa fizică. Repet că principiul de bază al îmbălsămării consta, la noi, în imediata oprire a tuturor funcţiunilor animale supuse acestui proces şi în menţinerea lor într–o *disponibilitate* perpetuă. Într–un cuvânt, oricare ar fi fost starea individului respectiv la data îmbălsămării, în acea stare rămânea. Şi cum eu am norocul de a avea în vine sânge de Scarabeu, am fost îmbălsămat *de viu*, aşa cum mă vedeţi în clipa de faţă.

– Sânge de scarabeu! exclamă doctorul Ponnonner.

– Da. Scarabeul era emblema, blazonul unei foarte distinse şi puţin numeroase familii de patricieni. A avea în vine sânge de Scarabeu, înseamnă a face parte din familia aceea, al cărei simbol este scarabeul. Vorbesc la figurat.

– Dar ce legătură are asta cu faptul că eşti în viaţă?

– Păi, în Egipt se obişnuia ca, înainte de îmbălsămare, cadavrul să fie golit de intestine şi de creier; numai neamul scarabeilor nu se supunea acestui obicei. De aceea, dacă n–aş fi fost un scarabeu, aş fi fost lipsit de creier şi de intestine, fără de care e cam greu să trăieşti.

– Înţeleg, zise domnul Buckingham, şi presupun că toate mumiile care ne–au parvenit întregi sunt din neamul scarabeilor.

– Fără–ndoială.

– Eu credeam că scarabeul era unul din zeii egipteni, spuse domnul Gliddon cu sfială.

– Cum ai spus? exclamă mumia, ridicându–se în picioare.

– Zei, repetă călătorul.

– Domnule Gliddon, sunt realmente surprins că te–aud vorbind astfel, rosti contele, aşezându–se la loc în jilţ. Nici o

naţie de pe pământ n–a recunoscut vreodată mai mult decât un singur zeu. Scarabeul, Ibisul etc., erau pentru noi (aşa cum făpturi asemănătoare erau pentru alte naţii) nişte simboluri, prin intermediul cărora ne închinam creatorului, prea august ca să te poţi apropia nemijlocit de el.

Se făcu tăcere. În cele din urmă discuţia fu reluată de către doctorul Ponnonner:

– Aşadar, n–ar fi de loc imposibil, potrivit explicaţiilor dumitale, ca în catacombele de lângă Nil să existe şi alte mumii din neamul scarabeilor încă în viaţă?

– Nu încape nici o îndoială în această privinţă, răspunse contele. Toţi scarabeii îmbălsămaţi de vii din întâmplare, sunt în viaţă. Chiar şi unii dintre cei îmbălsămaţi dinadins au fost, poate, uitaţi de executorii lor testamentari şi se află încă în morminte.

– Eşti bun să ne lămureşti ce înţelegi dumneata prin „îmbălsămaţi dinadins”? l–am întrebat eu.

– Cu multă plăcere, mi–a răspuns mumia, după ce m–a privit pe îndelete prin lornion – căci era prima întrebare pe care mă încumetam să i–o pun direct. Durata medie a vieţii omeneşti, pe vremea mea, era de circa opt sute de ani. Puţini oameni mureau înainte de a împlini vârsta de şase sute de ani, afară doar de cazul când li se întâmpla vreun accident neobişnuit; puţini trăiau peste un mileniu, dar opt secole erau socotite ceva firesc. După descoperirea principiului îmbălsămării, aşa cum vi l–am explicat adineauri, filozofilor noştri le–a venit ideea că această durată normală ar putea fi trăită în tranşe, pentru satisfacerea unei curiozităţi lăudabile şi, în acelaşi timp, pentru promovarea intereselor ştiinţei. În cazul istoriei, experienţa demonstra că, într–adevăr, ceva de acest gen era foarte necesar. Bunăoară, un istoric ajuns la vârsta de cinci sute de ani, după ce scrisese cu mare trudă o carte, s–ar fi putut lăsa îmbălsămat cu grijă, poruncindu–le executorilor săi testamentari *pro tempore*, să–l readucă în viaţă după trecerea unui anumit număr de ani, să zicem cinci sau şase sute. Reîncepându–şi existenţa la expirarea acestui termen, istoricul ar constata negreşit că marea lui operă s–a transformat într–un soi de carnet de însemnări

acumulate la întâmplare – adică, într–un fel de arenă literară deschisă tuturor ipotezelor contradictorii, enigmelor şi disputelor personale ale unor haite de comentatori exasperaţi. Aceste ipoteze şi enigme, botezate adnotări sau îndreptări, copleşiseră într–atât textul, deformându–l şi strivindu–l, încât autorul era nevoit să cerceteze cu o lanternă pentru a–şi descoperi propria carte. Iar după ce o descoperea, constata că nici nu meritase atâta osteneală. Istoricul nostru se apuca, aşadar, să o rescrie în întregime, dar la sfârşit socotea că–i mai rămâne o obligaţie imperioasă, şi anume, aceea de a corecta, pe baza propriilor sale cunoştinţe şi a propriei sale experienţe, tradiţiile curente privind epoca în care trăise cândva. Acest proces de rescriere şi de rectificare, întreprins din când în când de către diferiţi înţelepţi, împiedica istoria noastră să degenereze într–o pură mitologie.

– Te rog să mă ierţi, spuse doctorul Ponnonner, punându–şi cu blândeţe mâna pe braţul egipteanului, te rog să mă ierţi, domnule, dar aş dori să te întrerup o clipă.

– Poftim, domnule, răspunse contele, apropiindu–şi jilţul.

– Doream să–ţi pun o simplă întrebare, urmă doctorul. Vorbeai adineauri de rectificările aduse de istoric tradiţiilor privitoare la propria–i epocă. Te–aş ruga să–mi spui, domnule, ce proporţie de adevăr conţineau, îndeobşte, aceste interpretări cabalistice?

– Aceste interpretări cabalistice, cum bine le–ai denumit, erau îndeobşte găsite conforme întocmai cu faptele înregistrate în cronicile nerevizuite, adică nici unele nici altele nu s–a pomenit vreodată să fie altfel decât absolut şi pe de–a–ntregul false.

– Dar de vreme ce e limpede că au trecut cel puţin cinci mii de ani de la înmormântarea dumitale, spuse doctorul, mi se pare evident că măcar cronicile, dacă nu şi tradiţiile voastre din acea epocă, erau îndeajuns de explicite în privinţa unui subiect de interes universal cum e Facerea Lumii, eveniment care avusese loc, precum cred că ştii, doar cu vreo zece veacuri mai înainte.

– Domnule! exclamă contele Allamistakeo.

Doctorul îşi repetă observaţiile, dar abia după ce adăugă numeroase explicaţii ajutătoare izbuti să–l facă pe străin să le priceapă. În cele din urmă, acesta spuse cu şovăială în glas:

– Ideile pe care le–ai rostit sunt, mărturisesc, absolut noi pentru mine. Pe vremea mea n–am cunoscut vreun om care să nutrească atât de fantezista convingere că universul (sau, dacă preferi, lumea asta) ar putea să aibă vreun început. Ţin minte că, o dată, dar numai o dată, l–am auzit pe un ins foarte savant vorbind, mai bine zis, făcând o aluzie vagă la originea *neamului omenesc*; insul acela folosea, ca şi voi, cuvântul *Adam*, care înseamnă pământ roşu. Dar el îl folosea într–un înţeles generic, legat de germinaţia spontană, din ţărână, a cinci mari hoarde de oameni, apărute simultan în cinci regiuni distincte şi aproape egale între ele, ale globului (întocmai cum apar, prin generaţie spontană, mii de animalicule inferioare).

La auzul acestor vorbe, am scuturat cu toţii din umeri, iar doi sau trei dintre noi îşi loviră frunţile cu un gest semnificativ. Domnul Silk Buckingham privi cu coada ochiului întâi occiputul apoi sinciputul lui Allamistakeo, şi vorbi precum urmează:

– Longevitatea vieţii omeneşti pe vremea dumitale, laolaltă cu obiceiul unora de a şi–o trăi, precum spuneai, în tranşe, au exercitat, cred, o influenţă puternică asupra dezvoltării generale şi asupra acumulării de cunoştinţe. Presupun, de aceea, că neta inferioritate a vechilor egipteni în toate domeniile ştiinţei, faţă de oamenii de astăzi şi îndeosebi faţă de yankei, trebuie pusă exclusiv în seama considerabilei solidităţi a craniului egiptean.

– Mărturisesc din nou, replică mumia, pe un ton foarte suav, că–mi vine cam greu să te înţeleg. Spune–mi, rogu–te, la ce domenii ale ştiinţei te referi?

Unindu–şi glasurile, grupul nostru îi expuse atunci, pe îndelete, teoriile frenologiei şi miracolele magnetismului animal.

După ce ne ascultă până la capăt, contele se apucă să ne povestească unele întâmplări, care dovedeau limpede că prototipurile lui Gall şi Spurzheim înfloriseră şi decăzuseră

în Egipt cu atâta vreme în urmă, încât aproape că fuseseră date uitării, şi că procedeele lui Mesmer erau de fapt nişte trucuri vrednice de dispreţ, în comparaţie cu miracolele reale ale savanţilor thebani, care creau păduchi şi multe alte făpturi asemănătoare.

L–am întrerupt pe conte pentru a–l întreba dacă savanţii aceia erau capabili să calculeze eclipsele. El îmi răspunse că da, zâmbind cu oarecare dispreţ. Răspunsul acesta mă cam descumpăni, dar începui să–i pun şi alte întrebări, în legătură cu cunoştinţele sale de astronomie, când unul din grupul nostru, care încă nu deschisese gura până acum, îmi şopti la ureche că, dacă doresc informaţii asupra acestui subiect, aş face mai bine să–l consult pe un anume Ptolemeu, precum şi tratatul *De facie lunae* al unui anume Plutarch.

După aceea l–am întrebat pe egiptean ce ştie despre lupe, despre lentile şi, în general, despre fabricarea sticlei, dar nu–mi sfârşisem încă întrebările, când taciturnul meu coleg îmi atinse din nou cotul şi mă conjură să arunc o privire în scrierile lui Diodor din Sicilia. Cât despre conte, se mulţumi să–mi replice întrebându–mă dacă noi, modernii, avem microscoape care să ne permită să gravăm camee în stilul egiptenilor. În timp ce reflectam cum să–i răspund la această întrebare, doctorul Ponnonner se avântă în discuţie într–un mod de–a dreptul extraordinar.

– Uită–te la arhitectura noastră! exclamă el, spre indignarea celor doi călători, care–l fulgerară zadarnic cu privirea, căci el continuă cu entuziasm: Uită–te la fântâna Bowling–Green din New York! Sau, dacă e o privelişte prea grandioasă, uită–te o clipă la capitoliul din Washington, D.C. {130}

Şi blajinul doctoraş începu să–i descrie cu migală, până la cele mai mici amănunte, proporţiile pomenitei construcţii. El sublinie că porticul acesteia era împodobit cu nu mai puţin de douăzeci şi patru de coloane, având fiecare un diametru de cinci picioare, despărţite între ele prin spaţii de câte zece picioare.

Contele răspunse că, spre regretul lui, nu–şi putea aminti pe moment dimensiunile exacte ale vreuneia din

principalele clădiri din cetatea Aznac, ale cărei temelii se pierdeau în noaptea timpului, dar ale cărei ruine mai puteau încă fi văzute pe vremea înmormântării lui, în vasta întindere de nisip de la apus de Theba. Îşi amintea, totuşi (fiindcă venise vorba de porticuri) că un portic care împodobea un palat de mai mică importanţă, situat într–un soi de mahala denumită Carnac, avea o sută patruzeci şi patru de coloane, fiecare cu un diametru de treizeci şi şapte de picioare, coloane despărţite între ele prin spaţii de câte douăzeci şi cinci de picioare. Venind dinspre Nil, te apropiai de acel portic pe o alee lungă de două mile, alcătuită din sfincşi, statui şi obeliscuri înalte de douăzeci, şaizeci şi, respectiv, o sută de picioare. Palatul însuşi (pe cât îşi putea aminti) avea o lungime de două mile, pe o singură latură, iar circumferinţa lui avea, poate, şapte mile. Zidurile i–erau bogat împodobite, pe dinăuntru şi pe dinafară, cu picturi hieroglifice. Fără a avea pretenţia de a *afirma* că între aceste ziduri s–ar fi putut construi cincizeci sau şaizeci de clădiri de felul Capitoliului doctorului, nu excludea de loc posibilitatea ca două sau chiar trei sute de asemenea clădiri să fie înghesuite acolo, cu oarecare efort. În definitiv, palatul acela din Carnac era o construcţie măruntă şi insignifiantă. Totuşi, el (contele) nu putea refuza să recunoască ingeniozitatea, măreţia şi superioritatea fântânii Bowling–Green, aşa cum i–o descrisese doctorul. Era nevoit să admită că nimic asemănător nu fusese vreodată văzut în Egipt sau aiurea.

L–am întrebat atunci pe conte ce are de spus despre căile noastre ferate.

– Nimic deosebit, îmi răspunse el, şi adaogă că i se păreau cam slabe, cam prost concepute şi cam stângaci asamblate. Ele nu se puteau, firește, compara cu şoselele largi, netede şi drepte, armate cu fier, pe care egiptenii transportau temple întregi şi obeliscuri masive, înalte de câte o sută şi cincizeci de picioare.

I–am vorbit atunci de giganticele noastre forţe mecanice.

Contele admise că noi ne pricepem întrucâtva în acest domeniu, dar mă întrebă în ce fel aş fi procedat pentru a

înălţa grinzile unui palat, fie măcar ale micului palat din Carnac.

M–am făcut că n–aud această întrebare şi l–am întrebat eu însumi dacă avea vreo idee despre fântânile arteziene; el, însă, a ridicat din sprâncene, în vreme ce domnul Gliddon, clipind des din ochi, îmi spunea, cu glas şoptit, că o asemenea fântână fusese descoperită recent de inginerii care foraseră în Marea Oază, ca să găsească apă.

Atunci, am pomenit de oţelăriile noastre, dar străinul şi–a ridicat nasul şi m–a întrebat dacă oţelul nostru ar fi fost în stare să execute sculpturile fine care împodobesc obeliscurile, şi care au fost lucrate doar cu nişte dălţi ascuţite, de cupru.

Faptul acesta ne–a tulburat atât de tare, încât am socotit oportun să schimbăm subiectul, făcând o diversiune metafizică. Am trimis după un exemplar dintr–o lucrare intitulată, „Dial”[{131}] şi–am citit un capitol sau două despre un subiect nu prea clar, dar pe care oamenii din Boston îl botezaseră „Marea mişcare a Progresului”.

Contele se mulţumi să ne răspundă că „Marile mişcări” erau lucruri teribil de banale pe vremea lui, iar cât despre Progres, n–a progresat niciodată, deşi la un moment dat a fost o adevărată pacoste.

I–am vorbit atunci despre marea frumuseţe şi importanţă a Democraţiei, silindu–ne din răsputeri să–i băgăm în cap contelui semnificaţia avantajelor de care ne bucuram, trăind într–o ţară în care se vota *ad libitum* şi nu existau regi.

El ne ascultă cu vădit interes şi păru chiar să se amuze copios. După ce am isprăvit, contele ne spuse că, în urmă cu foarte mult timp, s–a petrecut acolo ceva foarte asemănător. Treisprezece provincii egiptene au hotărât, toate deodată, să devină libere şi să dea astfel restului omenirii un exemplu măreţ. Ele îşi convocară înţelepţii, care întocmiră cea mai ingenioasă constituţie ce se poate imagina. Câtva timp, totul merse straşnic, până şi lăudăroşenia lor avea ceva prodigios. Total se sfârşi, însă, prin transformarea celor treisprezece state, la care se alăturară alte cincisprezece sau douăzeci, într–un regim despotic, mai

odios şi mai insuportabil decât se pomenise vreodată pe faţa pământului.

L–am întrebat care era numele tiranului uzurpator?

Pe cât şi–l putea aminti contele, era MOB[{132}].

Neştiind ce să mai spun, i–am deplâns pe egipteni pentru că ignoram forţa aburului.

Contele mă privi cu multă uimire, dar nu–mi răspunse. Colegul meu taciturn mă lovi însă zdravăn cu cotul între coaste, spunându–mi că mă făcusem destul de râs şi întrebându–mă dacă–s atât de neghiob, încât să nu ştiu că maşina cu aburi modernă derivă din invenţia lui Hero, perfecţionată de Solomon de Caus.

Înfrângerea noastră era acum iminentă. Dar spre norocul nostru, doctorul Ponnonner ne veni în ajutor, întrebând dacă egiptenii ar fi putut rivaliza serios cu oamenii de azi în domeniul atât de important al îmbrăcămintei.

La auzul acestui cuvânt, contele îşi contemplă ghetele, apoi, apucând poala hainei sale, o privi ţintă câteva minute. În cele din urmă o lăsă să cadă, iar gura i se lăţi treptat până la urechi; nu–mi amintesc, însă, să fi spus ceva drept răspuns.

Ne–am venit, aşadar, în fire, iar doctorul, apropiindu–se de străin cu un aer foarte demn, îl rugă să–i spună cinstit, pe cuvânt de onoare, dacă egiptenii cunoscuseră vreodată, indiferent în ce epocă, procesul de fabricare a pastilelor Ponnonner sau a pilulelor Brandreth.

Aşteptam cu adâncă nelinişte un răspuns, dar degeaba. Egipteanul roşi şi–şi înclină capul. Niciodată nu s–a pomenit triumf mai deplin; niciodată n–a fost vreo înfrângere suportată cu mai puţină graţie. Nu mai puteam, zău, să îndur spectacolul umilirii sărmanei mumii. Luându–mi pălăria, am salutat–o cu un gest rigid şi am plecat.

Când am ajuns acasă, era trecut de patru, aşa că m–am culcat numaidecât. Acum e ora zece dimineaţa. Sunt treaz de la şapte şi de atunci scriu aceste însemnări pentru edificarea familiei mele şi a omenirii. Cât despre cea dintâi, n–o voi mai vedea. Soţia mea e o scorpie. Adevărul este că mi–e lehamite de viaţa asta şi de tot secolul al

nouăsprezecelea. Sunt convins că toate merg pe dos. În afară de asta, sunt nerăbdător să ştiu cine va fi ales preşedinte în anul 2045. Iată de ce, după ce mă voi bărbieri şi voi bea o ceaşcă de cafea, voi trece pe la Ponnonner şi–i voi cere să mă îmbălsămeze pentru două secole.

OMUL FĂCUT BUCĂŢI

în româneşte de Petre Solomon

O POVESTIRE DESPRE RECENTA CAMPANIE DUSĂ ÎMPOTRIVA TRIBURILOR BUGABOO ŞI KICKAPOO

> *„Pleurez, pleurez mes yeaux, et fondez–vous en eau !*
> *La moitie de ma vie a mis l'autre au tombeau.“*
> Corneille{133}

Nu–mi mai amintesc exact unde şi când anume am făcut prima oară cunoştinţă cu generalul de brigadă – confirmat John A.B.C. Smith.{134} Sunt sigur că am fost prezentat de cineva acestui bărbat cu adevărat chipeş – la vreo întrunire publică, ţinută desigur în legătură cu ceva extrem de important, în vreun loc sau altul, al cărui nume mi–a ieşit din minte în chip inexplicabil. Adevărul este că am aşteptat această prezentare cu o stinghereală nervoasă, care a împiedicat sedimentarea oricărei impresii precise de loc sau de timp. Sunt nervos din fire – e o boală de familie, n–am ce să–i fac. Orice lucru cât de cât misterios, orice chestiune pe care n–o pot pricepe în întregime mă aruncă de îndată într–o stare de agitaţie penibilă.

Personajul avea ceva remarcabil – da, *remarcabil,* deşi termenul e prea palid ca să–mi exprime pe deplin impresia, înalt de aproape doi metri, avea o prestanţă extraordinară, întreaga lui înfăţişare degaja un *air distingué*{135}*,* evocator de educaţie şi obârşie aleasă. Pe această temă – tema înfăţişării lui Smith – încerc un soi de satisfacţie melancolică descriind–o în amănunt. Podoaba capului său ar fi făcut cinste unui Brutus: nu–ţi puteai imagina păr mai bogat şi mai lucios{136}. Era negru ca pana corbului, iar această

culoare, mai bine zis această nonculoare, caracteriza şi extraordinarii lui favoriţi. Vă daţi seama că nu pot vorbi despre ei fără entuziasm: nu exagerez când afirm că erau cei mai superbi favoriţi de sub soare, în tot cazul, încercuiau şi, uneori, umbreau parţial o gură fără seamăn. Iar gura asta adăpostea nişte dinţi neverosimil de netezi şi de un alb strălucitor. Printre ei îşi croia drum, în răstimpuri, o voce negrăit de limpede, melancolică şi puternică. Personajul era deosebit de înzestrat şi în privinţa ochilor. Fiecare dintre ei făcea cât doi ochi obişnuiţi. De un cafeniu închis, extrem de largi şi de strălucitori, te priveau niţeluş cam cruciş{137}, exact atât cât era nevoie ca să capete o expresie interesantă.

Bustul Generalului era, neîndoielnic, cel mai frumos bust pe care–l văzusem vreodată. Nu–i puteai găsi vreun cusur, atât era de bine proporţionat. Această particularitate scotea şi mai mult în relief o pereche de umeri care l–ar fi putut face să roşească de inferioritate pe marmoreanul Apollo, dacă ar fi fost conştient, îmi plac la nebunie umerii frumoşi, şi pot spune că nu mai văzusem până atunci umeri de o asemenea perfecţiune. Braţele erau şi ele admirabil croite. Lasă că nici picioarele nu erau mai puţin superbe: adevărate *nec plus ultra*{138} ale genului. Orice cunoscător în materie ar fi recunoscut acest lucru. Picioarele Generalului n–aveau nici prea multă carne pe ele, nici prea puţină, adică nu erau nici butucănoase, nici firave. Nu–mi puteam imagina curbă mai graţioasă decât aceea a *femurului,* iar dindărâtul *fibulei* se desena rotunjimea domoală ce caracterizează o pulpă bine proporţionată.

I–aş dori tânărului şi talentatului meu prieten, sculptorul Chiponchipino, să fi văzut picioarele Generalului de brigadă John A.B.C. Smith!

Dar, deşi oameni atât de frumoşi nu se întâlnesc pe toate drumurile, nu–mi venea a crede că aerul acela remarcabil despre care am pomenit adineauri – acele *ne sais quoi*{139} care–l învăluia pe General – emana din perfecţiunea supremă a fizicului său. Poate că *felul lui de a fi* era de vină, dar nici în privinţa asta nu sunt sigur. Ţinuta lui avea ceva afectat, ca să nu spun rigid – toate mişcările

personajului aveau ceva precis, măsurat, o anumită angulozitate, dacă mă pot exprima astfel, angulozitate care, la un ins mai puţin impunător, n–ar fi sugerat nici pe departe afectare, morgă sau rigiditate, dar care, la un tip de dimensiunile lui impresionante, putea fi lesne pusă pe seama unei anumite rezerve, a unei anumite *hateur*[{140}], într–un cuvânt, pe seama unei lăudabile conştiinţe a stimei cuvenite unor proporţii atât de urieşeşti.

Amabilul prieten care mi–a făcut cunoştinţă cu Generalul Smith mi–a spus în şoaptă câte ceva despre el: era un om *remarcabil, cu adevărat* remarcabil, unul dintre *cei mai* remarcabili oameni ai epocii.

De asemenea, era un favorit al femeilor, îndeosebi din pricina faimei sale de om curajos.

– În *această* privinţă nu–l întrece nimeni, zău, e un viteaz fără pereche, mănâncă foc, nu alta! îmi spuse amicul meu cu glas şi mai scăzut, făcându–mă să mă înfior de atât mister.

– Da, mănâncă foc, nu alta! A dovedit–o limpede în recenta bătălie dată undeva în Miazăzi, într–o mlaştină, cu indienii bugaboo[{141}] şi kickapoo[{142}].[Aici amicul meu făcu nişte ochi cât cepele.] Dumnezeule! Tunete şi trăsnete! Minuni de vitejie, zău! Sunt sigur c–ai auzit de el, e omul care...

– Ce mai faci, omule? Mă bucur că te văd! îl întrerupse Generalul, apropiindu–se şi apucându–l de mână pe prietenul meu.

Iar când acesta mă prezentă, Generalul făcu o plecăciune adâncă, dar cam rigidă. Am avut atunci (şi mai am şi acum) sentimentul că nu mai auzisem niciodată o voce atât de clară şi puternică, şi că nu văzusem în viaţa mea o dantură atât de frumoasă. Mărturisesc însă că mi–a părut rău că amicul meu a fost întrerupt tocmai în clipa când, prin insinuările şi şoaptele amintite, îmi trezise o vie curiozitate în legătură cu eroul campaniei împotriva triburilor bugaboo şi kickapoo.

Totuşi, aleasa conversaţie a Generalului de brigadă John A.B.C. Smith mi–a alungat repede această părere de rău. Cum prietenul meu ne–a lăsat singuri numaidecât, am avut

un lung *tête à tête,* o conversaţie nu numai plăcută, ci şi *realmente* instructivă. Vorbea foarte curgător şi părea înzestrat cu o cultură generală extraordinară. Dar, dintr–un exces de modestie, evita să atingă subiectul care începuse să mă pasioneze atât – mă refer la misterioasele împrejurări legate de războiul cu tribul bugaboo; iar în ce mă priveşte, o anumită delicateţă sufletească mă împiedica să abordez acest subiect, deşi tare as fi vrut s–o fac. Am băgat de seamă că viteazul oştean prefera temele filozofice, şi că–i plăcea, mai ales, să comenteze rapida desfăşurare a progresului tehnic. Într–adevăr, oricare ar fi. fost tema propusă de mine, acesta era punctul la care se întorcea, fără greş.

– E ceva nemaipomenit, spunea el. Suntem un popor minunat şi trăim într–o epocă minunată. Paraşute şi căi ferate, capcane pentru prins hoţi şi arme cu resort! Vasele noastre cu aburi navighează pe toate mările, iar balonul Nassau e pe cale de a inaugura un serviciu regulat de pasageri între Londra şi Tombuctu{143} (costul unei călătorii, fie la dus, fie la întors, este de numai douăzeci de lire sterline). Dar cine va calcula oare uriaşa influenţă asupra vieţii sociale, asupra artei, asupra comerţului şi asupra literaturii – influenţă ce va fi rezultatul imediat al măreţelor principii ale electromagneticii?! Şi asta nu e tot, vă asigur! Marşul înainte al tehnicii nu cunoaşte sfârşit. Cele mai admirabile, cele mai ingenioase şi, permiteţi–mi să adaug, domnule... domnule... Thompson, dacă nu mă–nşel, ăsta e numele dvs., da, cele mai *folositoare,* cele mai efectiv *folositoare* invenţii mecanice apar zilnic, aidoma ciupercilor, dacă mă pot exprima astfel sau, mai la figurat, aidoma lăcustelor, da, domnule Thompson, aidoma lăcustelor, aşa apar zilnic sub ochii noştri, ah! sub ochii noştri!

Deşi nu mă cheamă Thompson, e inutil să spun că am plecat de lângă Generalul Smith cu un interes sporit faţă de persoana sa, cu o mare admiraţie pentru talentul său oratoric şi cu o conştiinţă acută a preţioaselor privilegii de care ne bucurăm trăind în această epocă de progres tehnic. Totuşi, curiozitatea mea nu era pe deplin satisfăcută, aşa că m–am hotărât să–mi continuu de îndată, printre

cunoştinţele mele, cercetările în legătură cu teribilele evenimente *quorum pars magna fuit*{144} din campania contra triburilor bugaboo şi kickapoo.

Primul prilej, de care *(horresco referens*{145}*)* nu m–am sfiit câtuşi de puţin să mă folosesc, s–a ivit într–o duminică, la vremea predicii, când m–am nimerit în Biserica reverendului dr. Drummummupp nu numai în strana, ci chiar alături de simpatica şi comunicativa mea prietenă, domnişoara Tabitha T{146}. M–am felicitat în gând, pe bună dreptate, pentru această şansă deosebit de plăcută. Dacă exista pe lume vreo persoană care să ştie ceva în legătură cu Generalul de brigadă John A.B.C. Smith, era limpede că persoana aceea era tocmai dra Tabitha T. Ne–am „telegrafiat” câteva semne, apoi am început, *sotto voce*{147}, un *tête à tête* plin de însufleţire.

– Smith! exclamă ea ca răspuns la întrebarea mea foarte directă. Vorbeşti cumva de Generalul A.B.C.? Dumnezeule, credeam că *ştii tot* despre el! Trăim într–o epocă de invenţii miraculoase! Oribilă poveste... nenorociţii ăia de kickapoo sunt nişte sălbatici... iar el a luptat ca un erou... minuni de vitejie... glorie nepieritoare... Smith! Generalul de brigadă John A.B.C.... păi, el e omul care...

– Omul care se naşte din femeie, răcni dr. Drummummupp, izbind avan cu pumnul în amvon, de era să ne asurzească, omul care se naşte din femeie nu are de trăit prea mult. Abia venit pe lume, e retezat ca o floare! {148}

Am pornit spre capătul stranei şi mi–am dat seama, după privirile însufleţite ale preotului, că mânia lui, care era cât pe ce să fie fatală amvonului, fusese stârnită de şoaptele schimbate de mine cu domnişoara Tabitha. Neavând încotro, m–am supus de bunăvoie şi–am ascultat, într–o chinuitoare, dar demnă tăcere, predica aceea extrem de importantă.

În seara zilei următoare m–am dus, cam târziu, la Teatrul Rantipole, convins că acolo îmi voi potoli numaidecât curiozitatea, intrând în loja fermecătoarelor şi atotştiutoarelor surori Arabella şi Miranda Cognoscenti.

Talentatul tragedian Climax interpreta rolul lui Iago în faţa unei săli ticsite, aşa că mi–a venit cam greu să mă fac înţeles, mai ales că loja noastră se afla chiar lângă culise, drept deasupra scenei.

– Smith! exclamă Miss Arabella, când pricepu, în sfârşit, ţelul anchetei mele. Smith! Vorbeşti cumva de Generalul John A.B.C.?

– Smith? se interesă şi Miranda, cu un aer meditativ. Ai întâlnit vreodată un chip mai frumos?

– Niciodată, doamnă, dar spuneţi–mi...

– Sau o graţie atât de inimitabilă?

– Niciodată, pe cuvântul meu! Dar spuneţi–mi, vă rog...

– Sau o ştiinţă atât de exactă a efectelor scenice?

– Doamnă!

– Sau un instinct mai sigur al frumuseţilor din textul shakespearian? Uită–te ce picior!

– La dracu'! am mârâit, întorcându–mă din nou spre soră–sa.

– Smith! exclamă aceasta. Vorbeşti, cumva; de Generalul John A.B.C.? Oribilă poveste, nu–i aşa? Nenorociţii aceia de bugaboo... nişte sălbatici... dar trăim într–o epocă de admirabile invenţii!... Smith!... A, da! Un om mare, un viteaz fără pereche... *o* glorie nepieritoare... minuni de vitejie! *Nemaipomenit* [cuvântul fu rostit ca un ţipăt]. Dumnezeule! Păi, el e omul care nici...

... nici mătrăguna,
Nici toate sucurile–ameţitoare
Nu–ţi vor mai da vreodată somnul dulce
De care–avut–ai parte ieri!{149}

zbieră Climax drept în urechea mea, agitându–şi mereu pumnul sub nasul meu, într–un mod insuportabil. Le–am părăsit de îndată pe surorile Cognoscenti şi, ducându–mă în culise, i–am tras ticălosului ăluia o bătaie zdravănă, de–o să mă ţină minte, cred, cât o să trăiască.

Eram convins că la serata frumoasei văduve Kathleen O'Trump{150} nu voi încerca o deziluzie asemănătoare, în consecinţă, îndată după ce m–am aşezat la masa de joc, drept în faţa drăgălaşei mele gazde, am pus *acele întrebări,*

a căror dezlegare devenise o chestiune atât de esenţială pentru liniştea mea sufletească.

– Smith! exclamă partenera mea. Vorbeşti cumva de Generalul John A.B.C.? Oribilă poveste, nu–i aşa?... *Caro* ai zis?... Nenorociţii aceia de kickapoo!... jucăm *Whist,* domnule Tattle{151}, nu uita... Totuşi, trăim într–o epocă a progresului tehnic, am putea spune chiar în Epoca progresului tehnic, *l'epoque par excellence* – ştii franceza?... A, da, un adevărat erou... un viteaz fără pereche... N–ai nici o *cupă,* domnule Tattle? Nu cred... Glorie nepieritoare şi aşa mai departe!... Minuni de vitejie! *Nemaipomenit*! Păi, e ăl de–a...

– Mann? *Căpitanul Mann*{152}? se amestecă în vorbă nu ştiu ce femeiuşcă suspectă din fundul încăperii. Vorbeşti de căpitanul Mann şi duelul? A, trebuie neapărat să aud şi eu. Hai, spune mai departe, doamnă O'Trump! Continuă, te rog!

Şi doamna O'Trump continuă – o poveste întreagă despre un căpitan, care nu fusese nici împuşcat, nici spânzurat, deşi s–ar fi cuvenit să fie şi împuşcat, şi spânzurat. Da! Doamna O'Trump îşi dădu drumul la gură, iar eu mi–am văzut de drum. În seara aceea nu mai aveam nici o şansă să mai aud ceva în legătură cu Generalul de brigadă – diplomat John A.B.C. Smith.

M–am consolat totuşi cu ghidul că valul de ghinioane nu mă va urmări veşnic, aşa că m–am decis să dau un atac îndrăzneţ la sindrofia graţioasei doamne Pirouette, fermecătoare ca un îngeraş.

– Smith! exclamă doamna P., în timp ce ne roteam amândoi în *pas de zephyr*{153}. Smith! Vorbeşti cumva de Generalul John A.B.C.? îngrozitoare figură i–au făcut acei bugaboo, nu–i aşa? Groznice fiinţe, indienii ăştia! Fii atent la picioare, te rog! Mi–e ruşine de dumneata, zău!... Da, foarte curajos om, sărmanul de el!... Dar trăim într–o epocă de admirabil progres tehnic... Vai, dragul meu, mi s–a tăiat răsuflarea... Un viteaz fără pereche... Minuni de vitejie... *Nemaipomenit*!... Ceva de necrezut... Trebuie să m–aşed şi să–ţi povestesc... Smith! Păi, el e, parol...

– *Man–Fred*! răcni miss Bas–Bleu, în vreme ce eu o conduceam pe dna Pirouette spre un fotoliu. Cine–a mai auzit una ca asta! E *Man–Fred,* în nici un caz *Man–Friday*[{154}]. Şi miss Bas–Bleu îmi făcu cu ochiul, fără pic de discreţie, încât vrând–nevrând, a trebuit sa plec de lângă doamna Pirouette pentru a arbitra o dispută în legătură cu titlul unuia din poemele lordului Byron. Deşi m–am grăbit să spun că titlul adevărat era *Man–Friday,* în nici un caz *Man–Fred,* n–am mai găsit–o pe doamna Pirouette când m–am întors, aşa că am plecat din casa ei animat de o furie cumplită împotriva întregului neam al Bas–Bleu–ilor.

Întrucât lucrurile luaseră o întorsătură foarte gravă, m–am hotărât să mă duc numaidecât la domnul Theodore Sinivate[{155}], un prieten intim, de la care ştiam că voi obţine, în sfârşit, oarecari informaţii exacte.

– Smith! rosti el cu glasul lui tărăgănat. Vorbeşti cumva de Generalul John A.B.C.? îngrozitoare poveste cu acei kickapoo, nu–i aşa? Nu eşti de părere? Un viteaz fără pereche... Mare nenorocire, zău aşa... Trăim însă într–o epocă de admirabil progres tehnic... Minuni de vitejie... Apropo, ai auzit vreodată de căpitanul Mann?

– Dă–l naibii de căpitan! Continuă, te rog, cu povestea!

– Hm! Bine! E, de fapt, *la même chose,* cum se spune la noi în Franţa. Va să zică, Smith?! Generalul de brigadă John A.B.C. Păi (şi amicul meu socoti necesar să–şi vâre un deget în nas), păi nu cumva vrei să spui, cât se poate de serios, că nu ştii nimic despre cele petrecute cu Smith? Smith! John A.B.C.... Păi, el e omul...

– Ascultă, Sinivate! l–am întrerupt eu, rugător, nu cumva el e omul cu masca?

– Nu! replică el, cu o mutră înţeleaptă. Nici omul din Lună!

Luând acest răspuns drept o insultă revoltătoare, am plecat din casa lui, fierbând de mânie şi hotărât să–i cer grabnic socoteală prietenului meu Sinivate pentru această purtare necuviincioasă şi mitocănească.

Nici prin gând nu–mi trecea însă să renunţ la informaţiile pe care doream să le aflu. Îmi mai rămânea o cale: mă voi duce la sursă. Voi merge chiar la General acasă

şi–i voi cere, desluşit, o dezlegare a acestui abominabil mister. Acolo, nu va mai fi nici un echivoc. Voi fi clar şi categoric, scurt şi concis ca Tacit sau Montesquieu{156}.

M–am dus destul de devreme, iar Generalul tocmai se îmbrăca, dar, spunând că e ceva urgent, am fost condus numaidecât în dormitorul lui, de către un bătrân valet negru, care rămase acolo în tot timpul vizitei mele. Intrând în încăpere, l–am căutat, fireşte, pe General, dar nu l–am zărit de la început. Pe podea, lângă picioarele mele, era un maldăr inform, foarte ciudat ca înfăţişare, şi, cum nu eram în cea mai bună dispoziţie, i–am tras una ca să nu–mi mai stea în drum.

– Hm! Mai încet, omule! zise maldărul, cu una din cele mai subţiri şi mai caraghioase voci – ceva între un ţipăt şi un fluierat – cum nu mai auzisem în viaţa mea.

Înăbuşindu–mi un strigăt de groază, m–am repezit spre cel mai depărtat colţ al încăperii.

– Scumpul meu domn, şuieră maldărul, ce se–ntâmplă, pentru Dumnezeu?! Am impresia că nu mă cunoşti defel.

Ce–aş fi putut să–i răspund? M–am prăbuşit într–un fotoliu şi am aşteptat, cu ochii holbaţi şi gura căscată, dezlegarea misterului.

– E ciudat, totuşi, că nu mă cunoşti, zise din nou indescriptibilul, care executa acum pe podea o inexplicabilă manevră, foarte asemănătoare cu trasul unui ciorap. Nu se vedea însă decât un singur picior.

– E ciudat că nu mă cunoşti... Pompey, adu–mi piciorul ăla!

Negrul îi întinse un picior de plută foarte masiv şi gata îmbrăcat, pe care maldărul şi–l înşuruba într–o clipită şi se ridică.

– Da, a fost o luptă sângeroasă, urmă el ca într–un monolog. Dar când te baţi cu alde bugaboo şi kickapoo nu trebuie să–ţi închipui că poţi scăpa, cu–o simplă zgârietură... Pompey, dă–mi, te rog, braţul acela... (apoi către mine) Thomas e, cu siguranţă, cel mai bun meşter când e vorba de picioare de plută; dar dacă o să ai vreodată nevoie de un braţ, dragul meu prieten, ţi–l recomand pe Bishop.

În clipa asta, Pompey îi înşurubă un braţ.

– Se poate spune c–a fost ceva teribil... Hai, Pompey, pune–mi umerii şi pieptul!... Pettitt face umerii cei mai buni, dar pentru un piept trebuie să te duci la Ducrow.

– Piept! îngânai eu.

– Pompey, când o să isprăveşti odată cu peruca asta?... Scalparea e un lucru dureros, dar din fericire îţi poţi procura de la De L'Orme o perucă pe cinste.

– Perucă!

– Hai, negrule, pune–mi dinţii! Pentru o dantură ca lumea trebuie să te duci la Parmly{157}; costă mult, dar face. Mi–am cam înghiţit" dinţii când marele bugaboo mi–a vârât pe gât patul puştii.

– Patul puştii! Vârât pe gât!... Să nu–ţi crezi ochilor!...

– A, da, apropo, ochiul! Hai, Pompey, înşurubează–mi ochiul, ticălosule!... Aceşti kickapoo se pricep să scoată ochii la oameni. Dar doctorul Williams e pe nedrept calomniat. Nici nu–ţi poţi închipui ce bine văd cu ochii făcuţi de el!

Începui să–mi dau limpede seama că obiectul din faţa mea era nici mai mult, nici mai puţin decât noua mea cunoştinţă, Generalul de brigadă John A.B.C. Smith. Manipulaţiile lui Pompey aduseseră, recunosc, modificări surprinzătoare în înfăţişarea personajului. Vocea lui, însă, continua să mă uimească; dar chiar şi acest mister avea să fie dezlegat în curând.

– Pompey, ticălos negru! scânci Generalul. Am impresia că vrei să mă laşi să ies fără cerul gurii.

La auzul acestor vorbe, negrul, bolborosind o scuză, se apropie de stăpânul său, îi deschise gura, cu aerul expert al unui jocheu, şi–i vârî înăuntru un aparat cam bizar, cu o dexteritate care mă uimi. Întreaga înfăţişare a Generalului suferi o schimbare bruscă, uluitoare. Când acesta deschise din nou gura, vocea lui îşi recăpătase muzicalitatea şi forţa care mă izbiseră la prima mea întâlnire cu Generalul.

– Fir–ar ai dracului de vagabonzi! exclamă el, pe un ton atât de clar, încât am tresărit. Nu numai că mi–au spart cerul gurii, dar mi–am tăiat cel puţin şapte optimi din limbă! Noroc că există Bonfanti – nu găseşti în toată America un magazin mai bun pentru asemenea articole{158}. Ţi–l

recomand ca pe un magazin de încredere (Generalul se înclină) şi te asigur c–o fac cu cea mai mare plăcere.

Mulţumindu–i pentru amabilitate, am plecat de îndată de la el, pe deplin edificat asupra adevăratei situaţii, asupra misterului care mă tulburase vreme atât de îndelungată. Era limpede. Un caz cât se poate de clar. Generalul de brigadă John A.B.C. Smith era omul... era omul care fusese făcut bucăţi.

MELLONTA TAUTA{159}

în româneşte de Petre Solomon

CĂTRE REDACTORII REVISTEI LADY'S BOOK:

Am onoarea de a vă trimite, pentru revista dumneavoastră, un articol pe care sper că veţi reuşi să–l înţelegeţi chiar mai bine decât mine însumi. E vorba despre traducerea prietenului meu, Martin Van Buren Mavis{160} (poreclit uneori „prorocul atoatevăzător"), a unui manuscris oarecum ciudat, pe care l–am găsit, cam cu un an în urmă, închis bine în interiorul unei sticle ce plutea pe Mare Tenebrarum – mare descrisă atât de temeinic de geograful nubian{161}, însă rareori vizitată în zilele noastre, cu excepţia transcendentaliştilor şi a căutătorilor de comori.

Al dumneavoastră, EDGAR A. POE

LA BORDUL BALONULUI CIOCÂRLIA
1 aprilie 2848{162}

Şi acum, dragă prietenă, îţi vei ispăşi păcatele citind o scrisoare lungă şi plină de bârfeli. Îţi spun fără ocolişuri că te voi pedepsi pentru toate obrăzniciile tale, fiind cât mai plicticoasă, cât mai retorică şi cât mai incoerentă cu putinţă. Lasă că sunt închisă în balonul ăsta murdar,

împreună cu o sută, două de mârlani, aflaţi cu toţii într–o „excursie de *plăcere*” (ce idee năstruşnică îşi fac unii oameni despre plăcere!) şi nu întrezăresc nici o perspectivă de a atinge *terra firma*{163} timp de cel puţin o lună. N–ai cu cine schimba o vorbă, n–ai nimic de făcut; iar când n–ai nimic de făcut, e momentul să reiei corespondenţa cu prietenii. Vezi, aşadar, ce mă face să–ţi scriu această misivă: *ennui*{164}–ul meu şi păcatele tale sunt de vină.

Pregăteşte–ţi ochelarii şi resemnează–te să te laşi plictisită. Am de gând să–ţi scriu zilnic în timpul acestei odioase călătorii.

Ehei! când o să fie, oare, craniul omenesc vizitat de o invenţie adevărată? Vom fi, oare, osândiţi de–a pururi la miile de neajunsuri ale balonului? Nu va născoci, oare, nimeni un mijloc mai expeditiv de locomoţie? Ritmul acesta de trap e, după mine, un adevărat chin. Zău dacă am făcut mai mult de o sută de mile pe oră, din clipa când am pornit de acasă! Până şi păsările zboară mai iute – cel puţin unele dintre ele. Te asigur că nu exagerez de loc. Fireşte, mişcarea balonului mi se pare mai lentă decât e în realitate, din pricină că nu suntem înconjuraţi de obiecte în raport cu care să ne evaluăm viteza, precum şi din pricina faptului că avem vântul în spate. Ori de câte ori întâlnim vreun alt balon, avem ocazia să ne simţim propria viteză, şi atunci, recunosc, situaţia nu ni se mai pare chiar atât de jalnică. Oricât aş fi de obişnuită cu acest mijloc de transport, mă apucă fără să vreau un soi de ameţeală în clipa când un balon trece drept deasupra capetelor noastre: am totdeauna senzaţia că–i o uriaşă pasăre de pradă, gata–gata să se repeadă la noi şi să ne înşface cu ghearele ei. Chiar azi–dimineaţă, în zori, a trecut unul, atât de aproape, încât odgonul de manevră{165} a atins plasa de deasupra nacelei noastre, trezindu–ne temeri serioase. Comandantul nostru ne–a spus că am fi suferit inevitabil grave avarii dacă materialul calotei ar fi fost aşa–zisa „mătase” lucioasă, folosită în urmă cu cinci sau zece secole. Mătasea asta, mi–a explicat el, era un ţesut alcătuit din măruntaiele unei specii de viermi. Viermii erau hrăniţi cu dude – un soi de fruct asemănător cu un pepene – iar când ajungeau destul de

graşi, erau zdrobiţi într–o piuă[166]. Pasta obţinută astfel era numită *papyrus*[167] în forma ei iniţială, dar trecea mai apoi printr–o serie întreagă de transformări, până devenea „mătase”. Lucru ciudat, „mătasea” asta era foarte apreciată odinioară ca articol de *îmbrăcăminte femeiască*! Baloanele erau şi ele confecţionate îndeobşte din ea. Se pare, însă, că ulterior a fost descoperit un material mai bun, puful din jurul seminţelor unei plante denumite „*euphorbium*”[168] în limbaj vulgar, sau „laptele cucului” în terminologia de atunci a botanicii. Acest soi de mătase[169], considerat de o durabilitate superioară, era impregnat de obicei, înainte de a fi dat în uz, cu o soluţie de cauciuc – substanţă care trebuie să fi semănat, în unele privinţe, cu gutaperca[170] folosită curent în zilele noastre. Cauciucul acesta, denumit uneori „gumă de India” sau „gumă elastică”, era fără îndoială una din numeroasele specii de fungi[171]. Să nu mai spui niciodată că nu–s amatoare de antichităţi!

Fiindcă veni vorba de odgoane, am impresia că al nostru l–a pocnit chiar în clipa asta pe un individ, aruncându–l peste bord de pe una din micile ambarcaţiuni magnetice care roiesc sub noi, – o navă de circa şase mii de tone[172], ruşinos de aglomerată din toate punctele de vedere. Bărcuţelor ăstora ar trebui să li se limiteze strict numărul de pasageri. Individul, căruia nu i s–a permis, fireşte, să se urce din nou la bord, a dispărut curând din câmpul nostru vizual, cu colacul lui de salvare cu tot. Mă bucur, dragă prietenă, că trăim într–o epocă atât de luminată, încât nici nu concepe existenţa indivizilor ca atare.

Umanitatea adevărată se sinchiseşte numai de mase. Apropo de umanitate, ştiai că nemuritorul nostru Wiggins[173] nu–i chiar atât de original ideile sale despre Condiţia Socială etc., pe cât sunt înclinaţi să creadă contemporanii lui? Pundit[174] mă asigură că aceleaşi idei au fost exprimate aproape în acelaşi mod, cu vreo mie de ani în urmă, de către un filozof irlandez care se numea Furrier[175] din pricină că avea o prăvălioară unde vindea blănuri de pisică şi de alte animale. Pundit ştie el ce ştie, îţi dai seama; nu încape nici o îndoială. Cât de minunat se

adevereşte zi de zi profunda observaţie a hindusului Aries Totel{176} (citată de Pundit): „Vedem, aşadar, cum, nu doar o singură dată, sau de câteva ori, ci într–o serie aproape infinită, aceleaşi opinii se repetă printre oameni, la nesfârşit”{177}.

2 aprilie.

Luat legătura cu cuierul magnetic încărcat cu secţiunea mediană a cablurilor telegrafice plutitoare. Aflu că, pe vremea când Horse{178} a pus pentru prima oară în funcţiune acest gen de telegraf, se socotea că ar fi aproape cu neputinţă să se transporte pe mare cablurile. Acum, însă, nu putem pricepe în ce anume consta dificultatea! Iată cum se schimbă lumea. *Tempora mutantur*{179} – scuză–mă că citez din etruscă. Ce ne–am face fără telegraful atlantic? (Pundit zice că „atlantic” era adjectivul folosit în vechime.) Ne–am oprit câteva minute ca să punem câteva întrebări celor de pe cuter; printre alte veşti strălucite, am aflat că Africia e sfâşiată de un război civil, în vreme ce în Yuropa şi Azia{180} ciuma îşi face frumos datoria. Nu–i cu adevărat straniu că, înainte ca umanitatea să–şi fi proiectat asupra filozofiei magnifica lumină, oamenii erau obişnuiţi să vadă în război şi–n ciumă nişte calamităţi? Ştiai că în templele din vechime se rosteau rugăciuni anume pentru ca aceste rele (!) să nu se abată asupra omenirii? Nu–i aşa că–i greu de priceput pe baza cărui interes acţionau strămoşii noştri? Erau ei, oare, într–atât de orbi, încât să nu vadă că distrugerea unui miliard de indivizi nu–i decât în folosul masei?!

3 aprilie.

E foarte amuzant să te caţeri pe scara de frânghie ce duce spre creştetul balonului şi să contempli de acolo lumea înconjurătoare. Din nacelă perspectiva nu–i chiar atât de cuprinzătoare; poţi vedea foarte puţin, în linie verticală. Dar şezând acolo (de unde–ţi şi scriu aceste rânduri) pe platforma deschisă din creştet, aşternută cu perne bogate,

poţi vedea tot ce se mişcă, în toate direcţiile. Chiar în clipa asta se zăresc o sumedenie de baloane, pline de însufleţire, în vreme ce văzduhul răsună de zumzetul atâtor milioane de glasuri omeneşti. Am auzit că atunci când Yellow sau (aşa pretinde Pundit) Violet{181}, care–a fost, se pare primul aeronaut, a susţinut posibilitatea zborului în toate direcţiile prin simpla coborâre sau înălţare până la atingerea unui curent favorabil, contemporanii nici n–au vrut să–l asculte, căci îl considerau un soi de nebun ingenios, având în vedere că filozofii (!) acelei vremi proclamau că un asemenea lucru e cu neputinţă. Zău că, acum, mi se pare de neînţeles cum de a putut o treabă atât de evident lesnicioasă să scape inteligenţei *savanţilor*{182} de odinioară. Dar în toate epocile, aşa–zişii oameni de ştiinţă au ridicat mari obstacole în calea progresului Artei. Desigur, oamenii noştri de ştiinţă nu–s chiar atât de fanatici ca aceia din vechime. Ah, am să–ţi spun ceva foarte nostim pe chestia asta! Ştiai că nu–s decât o mie de ani de când metafizicienii au consimţit să–i uşureze pe oameni de strania închipuire că ar exista numai *două căi posibile pentru atingerea adevărului*?! Crede, dacă poţi! Se pare că demult, demult de tot, în noaptea vremurilor, a fost un filozof turc (sau poate hindus), pe nume Aries Totel{183}. Omul ăsta a introdus, sau în orice caz a propagat ceea ce se numea metoda deductivă sau *a priori* de investigaţie. El a început cu ceea ce susţinea c–ar fi nişte axiome, sau „adevăruri de la sine grăitoare”, pentru a deduce din ele, „în chip logic”, concluziile. Cei mai mari discipoli ai săi au fost un anume Neuclid, şi un anume Cant{184}. Ei bine, Aries Totel ăla s–a bucurat de o autoritate supremă până la ivirea unui anume Hog, poreclit „Păstorul din Ettrick”{185}, care a propovăduit o metodă cu totul diferită, pe care–a botezat–o *a posteriori* sau inductivă. Sistemul lui se baza în întregime pe senzaţii. El proceda prin observarea, analizarea şi clasificarea faptelor – *instantiae naturae*{186}, cum le denumise în limbajul său afectat – potrivit unor legi generale. Într–un cuvânt, metoda lui Aries Totel se întemeia pe *noumena*, iar metoda lui Hog pe *phenomena*{187}. Ei bine, atât de mare era admiraţia

stârnită de această din urmă metodă, încât, odată introdusă, Aries Totel a căzut în dizgraţie; dar a sfârşit prin a recâştiga o parte din terenul pierdut şi i s–a permis să împartă domeniul Adevărului cu rivalul său mai modern. *Savanţii* susţineau acum că singurele căi posibile de acces spre cunoaştere sunt calea aristotelicianã şi calea baconianã. „Baconian” era, după cum cred că bănuieşti, un adjectiv născocit ca un echivalent pentru hog–ian (porcin) echivalent mai sonor şi mai demn.

Te asigur, draga mea prietenă, că expun această chestiune în modul cel mai corect, pe baza izvoarelor celor mai certe; şi–ţi vei da lesne seama cum a contribuit o noţiune atât de absurdă chiar în expresia ei la întârzierea progresului adevăratei cunoaşteri – care înaintează aproape invariabil prin salturile intuiţiei{188}. Vechea noţiune reducea investigaţiile la un simplu *târâş*; şi vreme de sute de ani, admiraţia pentru Hog mai ales a fost atât de mare, încât s–a pus capăt, virtualmente, oricărei gândiri vrednice de acest nume. Nici un om n–a îndrăznit să rostească vreun adevăr, pentru care să se simtă îndatorat exclusiv propriului său *suflet*. Nu conta dacă adevărul era chiar *demonstrat* ca adevăr, căci *savanţii* cu capete pătrate ai acelei vremi luau în considerare doar *calea* folosită pentru a–l atinge. Nici măcar nu se *uitau* la scopul urmărit. „Să privim mijloacele, numai mijloacele!” strigau ei. Dacă, examinând mijloacele respective, se constata că adevărul nu intra nici în categoria Aries{189} (adică Berbec), nici în categoria Hog, atunci *savanţii* se mulţumeau să–l proclame nebun pe „teoretician” şi nu voiau să aibă de–a face cu el sau cu adevărul lui.

Nu s–ar putea susţine nici măcar că prin metoda târâșului ar fi fost posibil să se ajungă la adevăr în decursul unei lungi perioade de timp, deoarece reprimarea *imaginaţiei* era o pacoste ce nu–şi găsea nici un fel de compensaţie în vreo *certitudine* superioară conferită de vechile metode de investigare. Eroarea acestor Jurmani, Vranţuji, Ingleji şi Amricani{190} (aceştia din urmă fiind strămoşii noştri direcţi) era întrutotul asemănătoare cu

eroarea prostănacului care–şi închipuie că vede cu atât mai bine un obiect, cu cât îl ţine mai aproape de ochii lui. Oamenii aceştia se lăsau orbiţi de detalii. Când procedau ca Hog, „faptele” lor nu erau adesea câtuşi de puţin fapte – ceea ce n–ar fi avut prea mare importanţă, dacă n–ar fi *fost* date drept fapte şi socotite în mod obligatoriu astfel, pentru că păreau să fie fapte. Când păşeau pe Calea Berbecului, nu mergeau mai drept decât cornul numitului animal, pentru că *n–aveau niciodată* vreo axiomă adevărată. Foarte orbi trebuie să fi fost, ca să nu vadă acest lucru, chiar pe vremea lor, căci încă de pe atunci multe dintre axiomele cele mai „îndătinate” fuseseră respinse. Bunăoară, „Ex nihilo nihil fit”[{191}] „nu se poate acţiona de la distanţă”, „nu există antipozi” sau „din lumină nu poate ieşi întuneric” – toate aceste zicale şi zeci de altele asemănătoare lor, admise pe vremuri fără şovăire ca nişte axiome, au fost socotite, chiar în epoca la care mă refer, ca imposibil de susţinut. Cât de absurdă era, aşadar, stăruinţa acelor oameni de a acorda credit „axiomelor” ca unor temelii imuabile ale Adevărului! Dar până şi în formulările celor mai serioşi dintre gânditorii lor poate fi lesne demonstrată zădărnicia şi şubrezenia axiomelor în general. Cine era cel mai serios dintre logicienii lor? Ia să vedem! Mă duc să–l întreb pe Pundit şi mă întorc peste–un minut...

Am găsit! Iată, am aici o carte scrisă cu aproape o mie de ani în urmă şi tradusă recent din Ingleză – limbă care, în treacăt fie spus, pare să fi stat la temelia Amricanei. Pundit spune că e ou siguranţă cea mai deşteaptă scriere veche pe această temă, a logicii. Autorul (un tip foarte apreciat pe vremea lui) era un anume Miller, sau Mill şi se menţionează, în legătură cu dânsul, ca un detaliu de oarecare însemnătate, faptul că avea un cal de moară botezat Bentham[{192}]. Dar să răsfoim puţin tratatul!

„Capacitatea sau incapacitatea de a–l concepe – zice domnul Mill, pe bună dreptate – nu va fi în nici un caz socotită ca un criteriu ale adevărului axiomatic”. Care om modern în toate minţile lui, s–ar gândi vreodată să conteste acest truism? Singurul lucru care trebuie să ne mire este: cum se face că domnul Mill a socotit necesar să

pomenească, măcar în treacăt, de o treabă atât de evidentă? Pân–aici, merge, dar hai să vedem mai departe. Ce spune dumnealui? „Contrariile nu pot fi deopotrivă de adevărate, adică nu pot coexista în natură”. Prin asta, domnul Mill vrea să spună, de pildă, că un copac trebuie să fie un copac, şi nimic altceva – nu poate fi în același timp un copac şi un necopac. Foarte bine! Dar eu îl întreb: de ce? Iar răspunsul dumnealui e acesta – şi nu pretinde c–ar putea fi vreodată altceva decât acesta: „Pentru că e cu neputinţă să concepem că ambele contrarii ar putea fi adevărate”. Dar acesta nu–i de fel un răspuns, de vreme ce el însuşi admitea, ceva mai înainte, ca pe–un truism, că „capacitatea sau incapacitatea de a–l concepe nu va fi în nici un caz socotită ca un criteriu al adevărului axiomatic”.

Eu le reproşez acestor oameni de altădată nu atâta logica lor, care, potrivit propriilor lor mărturisiri, este cu totul neîntemeiată, lipsită de valoare şi fantezistă, cât faptul că interziceau, solemn şi prosteşte, *orice* altă cale de acces spre adevăr, orice alt mijloc de a–l atinge, în afara celor două căi absurde – calea târâşului şi calea mersului pe furiş – la care au îndrăznit să reducă sufletul, dornic îndeosebi să zboare.

Apropo, dragă prietenă, nu crezi că dogmaticii aceia de odinioară ar fi rămas uimiţi dacă li s–ar fi demonstrat pe care anume dintre cele două căi a fost atins, de fapt, cel mai important şi mai sublim din toate adevărurile lor? Mă refer la adevărul gravitaţiei. Newton îi datorează acest adevăr lui Kepler{193}. Iar Kepler a recunoscut că *a ghicit* cele trei legi ale sale – aceste trei legi ale legilor, care l–au dus pe marele matematician inglez la descoperirea principiului său, baza oricărui principiu fizic – dincolo de care intrăm în împărăţia metafizicii. Kepler a ghicit, cu alte cuvinte şi–a *imaginat*. El era eminamente un „teoretician”, termen astăzi atât de respectat, dar socotit pe vremuri atât de dispreţuitor. N–ar fi fost, de asemenea uluiţi sobolii aceia bătrâni dacă li s–ar fi explicat pe care anume dintre cele două „căi” dezleagă un criptograf o criptogramă neobişnuit de enigmatică, sau pe care anume dintre ele a îndreptat Champollion omenirea

spre adevărurile trainice şi aproape nelimitate ce au rezultat din descifrarea de către el a hieroglifelor{194}?

Încă un cuvânt pe această temă şi n–am să te mai plictisesc. Nu–i, oare, ciudat la culme faptul că oamenii aceştia fanatici, care trăncănesc într–una despre *căile* spre adevăr, au rămas în afara căii ce ne apare acum atât de limpede ca suprema cale – aceea a Concordanţei? Nu ţi se pare straniu că n–au dedus din creaţia divină faptul de însemnătate vitală că o concordanţă perfectă înseamnă neapărat un adevăr absolut? Ce evident a devenit progresul nostru din clipa când a fost proclamat acest adevăr! Cercetarea a fost smulsă din ghearele sobolilor{195} şi dată, ca o obligaţie, pe mâna singurilor gânditori adevăraţi – oamenii înzestraţi cu o imaginaţie aprinsă. Aceştia, într–adevăr, *teoretizează*. Cu ce strigăte pline de dispreţ mi–ar întâmpina aceste cuvinte părinţii noştri, dac–ar avea posibilitatea să privească peste umărul meu! Da, oamenii aceştia *teoretizează*, iar teoriile lor sunt doar corectate, reduse, sistematizate – curăţate, încet–încet, de zgura non–concordanţei până când, în cele din urmă, o concordanţă desăvârşită iese la iveală cu o evidenţă ce–i face chiar şi pe cei mai grei de cap să identifice în ea. tocmai pentru că *este* o concordanţă, un *adevăr* absolut şi de netăgăduit.

4 aprilie.

Noul gaz face minuni, laolaltă cu materialul cel nou, gutaperca. Cât de sigure, de comode şi de convenabile sub toate aspectele sunt baloanele noastre moderne! Iată unul, uriaş, care se apropie de noi cu cel puţin o sută cincizeci ele mile pe oră. Pare să fie ticsit de oameni – să tot fie trei sau chiar patru sute de pasageri – şi totuşi zboară la o altitudine de circa o milă, privind cu dispreţ suveran spre sărăcuţii de noi. O sută sau chiar două sute de mile pe oră e o viteză de zbor destul de redusă, la urma urmei. Mai ţii minte călătoria noastră cu trenul de–a curmezişul continentului Kanadaw{196}? Făcea trei sute de mile pe oră! Asta călătorie! Nu vedeai, însă, nimic, şi n–aveai nimic de făcut – decât să flirtezi, să petreci şi să dansezi în saloanele alea

grozave. Mai ţii minte ce senzaţie ciudată aveai când, din întâmplare, zăreai un crâmpei de lume prin ferestrele vagoanelor care parcă zburau? Totul părea una cu pământul, o masă informă. În ce mă priveşte, trebuie să recunosc că preferam să călătoresc în trenurile mai lente, care făceau o sută pe oră. Compartimentele lor aveau geamuri şi le puteai chiar deschide, iar priveliştea era destul de clară. Pundit spune că *traseul* marii căi ferate spre Kanadaw trebuie să fi fost stabilit, într–o oarecare măsură, cu vreo nouă sute de ani în urmă{197}! Ba, merge până acolo, încât afirmă că încă ar mai fi vizibile unele urme, având o vechime cam ca aceea de care ţi–am pomenit. Era, pare–se, o cale ferată cu numai două rânduri de şine; a noastră are, după cum ştii, douăsprezece, şi alte trei patru sunt în pregătire. Şinele vechi erau foarte subţiri şi aşezate atât de aproape una de alta, încât par, potrivit concepţiei noastre moderne, destul de precare, dacă nu chiar periculoase la extrem.

Nici ecartamentul folosit astăzi – de cincizeci de picioare – nu–i considerat suficient de sigur. În ce mă priveşte, nu mă îndoiesc că în vechime o fi existat, aşa cum afirmă Pundit, o cale ferată oarecare, căci nimic nu poate fi mai limpede, după părerea mea, decât faptul că, într–o anumită perioadă – desigur cu cel puţin şapte secole în urmă – continentul Kanadaw din nord şi cel din sud erau *unite*{198}, şi atunci, Kanadawdienii erau obligaţi să construiască o mare cale ferată intercontinentală.

5 aprilie.

Plictisul mă devoră. Pundit e singurul om de pe bord cu care se poate sta de vorbă, iar bietul de el nu–i în stare să abordeze vreun alt subiect decât antichitatea. Şi–a pierdut o zi întreagă ca să mă convingă că amricanii din vechime se *autoguvernau* – auzi ce absurditate! – şi că trăiau într–un soi de confederaţie bazată pe principiul „fiecare pentru sine însuşi”, după modelul „câinilor din preerie”{199} despre care scrie în cărţi. El pretinde că amricanii porneau de la ideea ultrabizară că toţi oamenii s–ar naşte liberi şi egali – când

legile gradaţiei guvernează atât de vizibil toate fenomenele, atât în universul moral, cât şi în cel fizic. Fiecare om „vota”, adică se amesteca în treburile obşteşti, până când, în cele din urmă, s–a constatat că „treaba fiecăruia” înseamnă, de fapt, treaba nimănui, şi că „Republica” (aşa fusese botezat sistemul acela absurd) era lipsită de orice guvernare. Se povesteşte, totuşi, că prima împrejurare care a zdruncinat, în mod deosebit, automulţumirea filozofilor care concepuseră această „Republică”, a fost uluitoarea descoperire că sufragiul universal dădea loc unor combinaţii frauduloase, cu ajutorul cărora se puteau înregistra oricând orice număr dorit de voturi, fără posibilitatea preîntâmpinării sau măcar detectării acestei fraude de către vreun partid îndeajuns de ticălos pentru a nu se ruşina de ea. O reflecţie sumară asupra acestei descoperiri a fost suficientă pentru a scoate în evidenţă consecinţele, şi anume, că lichelismul *trebuia* să predomine – într–un cuvânt, că un guvern republican nu putea fi niciodată altceva decât un guvern de lichele. În vreme ce filozofii erau ocupaţi să roşească de propria lor nerozie de a nu fi prevăzut acest rău inevitabil, şi până să născocească ei alte teorii, problema a fost rezolvată brusc de un tip pe nume MOB[{200}], care–a luat totul în mâinile lui şi a întemeiat un regim despotic, în comparaţie cu care dictaturile fabuloşilor Zero şi Hellofagabalus[{201}] erau nişte regimuri respectabile şi chiar agreabile. Acest MOB (care era şi străin, pe deasupra) a fost, se pare, cel mai odios dintre oamenii care–au făcut vreodată umbră pământului. Uriaş de statură, era insolent, rapace, murdar; avea fierea unui bou, inima unei hiene şi creierul unui păun. În cele din urmă a murit, epuizat de propria–i energie. Totuşi a fost şi el de folos, ca orice lucru, oricât de rău, pentru că a servit omenirii o lecţie pe care ea n–o uită nici până astăzi, şi anume, că nu trebuie să păşească niciodată pe un drum contrar analogiilor naturale. Cât despre republicanism, nu se poate găsi pentru el nici o analogie cu ceva de pe faţa pământului – afară doar de „câinii din preerie”, excepţie ce pare a demonstra, cel mult, că democraţia este o admirabilă formă de guvernământ – pentru câini.

6 aprilie.

Aseară am putut vedea, foarte clar, Alpha Lyrae{202}, al cărei disc, zărit prin ocheanul comandantului nostru, descrie un unghi de o jumătate de grad, şi seamănă foarte mult cu imaginea Soarelui, când îl priveşti cu ochiul liber, într–o zi cu ceaţă. Deşi incomparabil mai mare decât Soarele nostru, Alpha Lyrae îi seamănă mult în privinţa petelor, a atmosferei şi în alte asemenea detalii. Pundit îmi spune că abia în secolul trecut a început să fie bănuită relaţia binară dintre aceste două corpuri cereşti. Mişcarea vizibilă a sistemului nostru în spaţiul ceresc era, oricât ar părea de ciudat, pusă în raport cu orbita unei prodigioase stele aflate în centrul galaxiei. Se afirma că în jurul acelei stele, sau în orice caz în jurul unui centru de gravitate comun tuturor corpurilor cereşti din Calea Laptelui şi bănuit a fi undeva aproape de Alcyon{203} din constelaţia Pleiadelor, se rotea fiecare din pomenitele corpuri, planeta noastră executând această rotaţie într–un interval de 117 000 000 de ani! Noi, cu luminile de care dispunem astăzi, cu uriaşele noastre mijloace telescopice etc. putem desigur înţelege cu greu *temeiurile* unei asemenea idei. Primul care a propovăduit–o a fost un anume Mudler{204}. Este de presupus că a ajuns la această ipoteză năstruşnică printr–o simplă analogie; dar ar fi fost cazul să adopte măcar o analogie dinamică. De fapt, *era* sugerată existenţa unui mare glob central; pân–aici, Mudler era consecvent. Dar acest glob central ar fi trebuit să fie, în dinamica lui, mai mare decât toate planetele înconjurătoare luate laolaltă. S–ar fi putut pune atunci întrebarea: „de ce nu–l vedem noi”, mai ales noi, cei, care ocupăm zona mediană a galaxiei, adică însuşi locul lângă care trebuie să fie situat acest Soare central de neconceput. Ajuns la acest punct, astronomul s–a refugiat, poate, în ipoteza non–luminozităţii, abandonând brusc analogia. Dar chiar admiţând că globul central ar fi ne–luminos, cum a putut el să–i explice incapacitatea de a deveni vizibil prin mijlocirea nenumăraţilor sori strălucitori ce–şi trimit razele în toate

direcţiile, în jurul lui? Ceea ce a susţinut astronomul în cele din urmă a fost doar existenţa unui centru de gravitate comun tuturor planetelor rotitoare, dar şi aici analogia trebuie să fi fost abandonată.

E adevărat că sistemul nostru se roteşte în jurul unui centru de gravitate comun, dar face aceasta în legătură cu, şi ca o consecinţă a unui soare concret, a cărui masă o contrabalansează pe aceia a restului sistemului. Cercul matematic e o curbă compusă dintr–o infinitate de linii drepte; dar această noţiune de cerc, noţiune pe care, în perspectiva întregii geometrii terestre, o considerăm pur matematică, spre deosebire de cea practică, este de fapt singura noţiune practică pe care avem dreptul s–o concepem în raport cu acele cercuri titanice de care trebuie să ţinem seama, cel puţin în închipuirea noastră, atunci când presupunem că sistemul nostru, cu sateliţii săi, se roteşte în jurul unui punct situat în centrul galaxiei, încerce vreun om, oricât de puternică i–ar fi imaginaţia, să facă măcar un pas pe calea înţelegerii unui circuit atât de fantastic! N–ar fi de loc paradoxal să se spună că un fulger, traversând de–a pururi circumferinţa acestui cerc de neconceput, nu s–ar abate nici o clipă de la linia dreaptă, că drumul Soarelui nostru de–a lungul unei astfel de circumferinţe, sau că direcţia galaxiei noastre pe o asemenea orbită s–ar abate (pentru o minte omenească) de la linia dreaptă, fie măcar cu o iotă chiar în decurs de un milion de ani – iată o teză ce nu se poate susţine, şi totuşi astronomii de odinioară erau, se pare, ispitiţi să creadă că o curbă netă ar fi devenit în decursul scurtei *perioade* a istoriei astronomiei, în acest neant absolut pe care–l reprezintă două sau trei milenii! E greu de înţeles cum se face că nu le–a dat prin minte un asemenea raţionament, care le–ar fi sugerat numaidecât adevărata situaţie – că Soarele nostru şi Alpha Lyrae execută o mişcare de revoluţie binară în jurul unui centru de gravitaţie comun!

7 aprilie.

Aseară ne–am continuat distracţiile astronomice. Am putut vedea, foarte clar, cei cinci asteroizi neptunieni, şi–am urmărit cu mult interes operaţiunea de aşezare a unui postament uriaş la temelia noului templu ce se construieşte la Daphnis{205}, în Lună. E amuzant când te gândeşti că nişte făpturi atât de minuscule ca locuitorii lunii, care nu seamănă mai de loc cu oamenii, au dovedit un geniu tehnic într–atât de superior propriului nostru geniu. E greu, de asemenea, să concepi că uriaşele mase, pe care aceste făpturi le mânuiesc cu atâta uşurinţă, sunt de fapt lipsite de pondere, precum ne spune însăşi raţiunea noastră.

8 aprilie.

Evrika! Pundit triumfă. Un balon din Kanadaw a trecut astăzi pe lângă noi şi ne–a aruncat pe bord mai multe ziare; ele conţin unele informaţi extrem de bizare în legătură cu antichităţile Kanadawiene, sau, mai bine zis, amricane. Ştii, cred, că s–a lucrat timp de câteva luni la pregătirea terenului pentru o nouă fântână în Paradis{206} – principala grădină a Împăratului. Se pare că Paradisul a fost, literalmente, din vremi imemoriale, o insulă – adică, frontiera ei nordică a fost totdeauna (potrivit celor mai vechi documente) un râu sau, mai bine zis, un braţ de mare foarte îngust. Braţul acesta a fost lărgit, treptat–treptat, până când a ajuns la actuala lui lăţime de o milă. Lungimea insulei este de nouă mile, dar lăţimea ei variază. Întreaga insulă (cel puţin aşa pretinde Pundit) a fost cândva, cu vreo opt veacuri în urmă, acoperită cu case, unele din ele înalte de câte douăzeci de etaje; dintr–un motiv greu de explicat, terenul de acolo era socotit deosebit de preţios. Dar catastrofalul cutremur din anul 2050 a distrus în aşa hal oraşul (era prea întins ca să poată trece drept un sat), încât nici cei mai neobosiţi dintre arheologii noştri n–au reuşit să extragă de acolo suficiente date (sub formă de monezi, medalii sau inscripţii), pentru a elabora măcar schema unei teorii în legătură cu moravurile, obiceiurile etc., ale locuitorilor aborigeni. Aproape singurul lucru pe care îl ştiam pân–acum despre ei este că făceau parte din tribul

sălbaticilor Knickerbocker{207} care bântuiau pe continent pe vremea când acesta a fost descoperit pentru prima oară de către Recorder Riker{208}, un cavaler al Lânei de Aur. Deşi sălbatici, ei nu erau totuşi de fel necivilizaţi, căci cultivau diferite arte şi chiar ştiinţe, într–o manieră proprie lor. Se povesteşte despre ei că erau isteţi în multe privinţe, dar că sufereau de o ciudată monomanie, aceea de a construi ceea ce, în limba amricană veche, se numea „biserici" – un soi de pagode, făcute pentru adorarea a doi idoli, cunoscuţi sub numele de AVERE şi MODĂ. În cele din urmă, se pare că nouă zecimi din insulă au fost acoperite de biserici. Se spune, deasemenea, că femeile erau deformate în chip ciudat de o protuberanţă naturală în zona dorsală inferioară – deşi această protuberanţă era socotită, inexplicabil, ca un lucru frumos. Două–trei poze înfăţişând aceste stranii femei ni s–au păstrat în chip miraculos. Zău că arată foarte, foarte ciudate – ceva între un curcan şi un dromader.

Ei bine, aceste câteva detalii sunt aproape singurele care au ajuns până la noi în legătură cu străvechii Knickerbockeri. Se pare, totuşi, că în vreme ce săpau în centrul grădinii împăratului (care acoperă, după cum ştii, întreaga insulă), nişte lucrători au dat peste un bloc de granit, de o formă cubică evident cizelată cu dalta, în greutate de câteva sute de funţi. Se păstrase în stare bună, fără a fi suferit vizibil de pe urma cutremurului care–l înfundase în pământ. Pe una din feţele lui s–a găsit o lespede de marmură cu o *inscripţie* (închipuieşte–ţi!), o *inscripţie citeaţă*!

Pundit e în al şaptelea cer. Detaşând lespedea, au dat peste o cavitate, care conţinea o ladă de plumb umplută cu felurite monezi, un lung pomelnic de nume, mai multe scripte ce par a semăna cu nişte ziare, şi alte documente de mare interes pentru un arheolog! Nu încape nici o îndoială că toate acestea sunt relicve americane autentice, aparţinând tribului numit Knickerbocker. Ziarele aruncate pe bordul balonului nostru sunt pline de reproduceri în *facsimil* ale monezilor, manuscriselor, textelor tipografice

etc., etc. Transcriu pentru plăcerea ta inscripţia Knickerbocker de pe lespedea de marmoră:

ACEASTĂ PIATRĂ DE TEMELIE A MONUMENTULUI
ÎNCHINAT MEMORIEI LUI

GEORGE WASHINGTON

A FOST PUSĂ CU CEREMONIA CUVENITĂ
ÎN ZIUA DE 19 OCTOMBRIE 1847
ZIUA ANIVERSĂRII CAPITULARII
LORDULUI CORNWALLIS
ÎN FAŢA GENERALULUI WASHINGTON LA
YORKTOWN, A.D. 1781,
SUB AUSPICIILE
ASOCIAŢIEI CETĂŢENILOR DIN NEW YORK PENTRU
MONUMENTUL LUI WASHINGTON[{209}]

Ţi–am transcris cuvânt cu cuvânt, textul într–o tălmăcire făcută chiar de Pundit, aşa că *nu poate* fi nici o greşeală. Aceste puţine cuvinte aruncă lumină asupra multor lucruri importante, dintre care nu cel mai puţin interesant este faptul că în urmă cu o mie de ani, monumentele *reale* nu mai erau la modă – şi pe bună dreptate – oamenii mulţumindu–se, cum facem şi noi acum, cu simpla menţionare a intenţiei lor de a ridica un monument într–un viitor oarecare; piatra de temelie era pusă cu grijă să stea „singuratică şi solitară”[{210}] (scuză–mă că–ţi citez din marele poet american Bonton!) ca o chezăşie a mărinimoasei *intenţii*. Vedem, de asemenea, foarte clar, din această admirabilă inscripţie, cum, unde şi cine a făcut marca capitulare pomenită. *Unde*? La Yorktown (oriunde va fi fost situată localitatea asta). *Cine*? Generalul Cornwallis[{211}] (de bună seamă un bogat negustor de grâne). *El* a capitulat! Inscripţia comemorează capitularea lui, a acestui „lord Cornwallis”. Singura întrebare ce se pune este de a ştii pentru ce anume doreau sălbaticii aceia capitularea lui? Dar când ne amintim că ei erau nişte

canibali declaraţi, ajungem la încheierea că doreau să facă din el cârnaţi. Cât despre *cum*?, nici un limbaj n–ar putea fi mai explicit. Lordul Cornwallis a capitulat (pentru a fi făcut cârnaţi), „sub auspiciile Asociaţiei pentru monumentul lui Washington” – desigur vreo instituţie caritabilă pentru aşezarea pietrelor de temelie.

– Dar, Cerule! ce se–întâmplă? Aha, am priceput! balonul s–a spart, şi vom cădea în mare. Mai am doar răgazul să adaug că, după o lectură superficială a *facsimilelor* din ziare etc., etc., reiese că pe vremea aceea, cei mai mari oameni ai americanilor erau un anume John{212}, de meserie fierar şi un anume Zacchary{213}, de meserie croitor.

La revedere, aşadar. Puţin îmi pasă dacă vei primi sau nu această misivă; o scriu pentru propria mea distracţie. O s–o vâr totuşi într–o sticlă, şi o s–o arunc în mare.

A ta, pe veci,

PUNDITA

CUPRINS :

CUVÂNT ÎNAINTE 2

HANS PFAALL 12

FARSA CU BALONUL 78

A O MIE ŞI DOUA POVESTE A ŞEHEREZADEI 98

O ÎNTÂLNIRE DIN MUNŢII COLŢOŞI 124

DE VORBĂ CU O MUMIE 138

OMUL FĂCUT BUCĂŢI 160

MELLONTA TAUTA 175

{1} *Edgar Allan Poe* - Editura pentru literatură universală, 1966.

{2} Din scrisoarea lui Poe către Thomas White.

{3} *Le génie d'Edgar Poe* — Albin Michel, 1925.

{4} Edgar Poe, Étude psychoanalitique. Les Editions Denöel et Steele, Paris, 1933.

{5} Dan Petraşincu, Edgar Poe, iluminatul, Editura „Cultura Românească", 1942.

{6} Varietés, 1923

{7} La drept vorbind, e prea puţină asemănare între schiţa modestă de mai jos şi faimoasa *Poveste a lunii* a domnului Locke; dar cum amândouă nu sunt decât nişte mistificări (deşi una din ele e scrisă pe un ton hazliu, iar cealaltă, cu profundă seriozitate), şi, cum ambele mistificări au acelaşi subiect: luna, şi, mai mult încă, amândouă încearcă să pară verosimile prin amănunte ştiinţifice, autorul lui *Hans Pfaall* crede că e nimerit să spună, în apărarea sa, că acest *jeu d'esprit* - această glumă a sa - a fost tipărită în *Southern Literary Messenger* cam cu trei săptămâni mai înainte de a fi început tipărirea lucrării domnului Locke în *New York Sun*. Închipuindu-şi că ar exista o asemănare, care poate că nici nu există, unele ziare din New York l-au reprodus pe *Hans Pfaall* şi l-au confruntat cu *Povestea lunii* în scopul de a identifica pe autorul uneia dintre ele cu autorul celeilalte [n.a]. [*Richard Adams Locke* (1800-1871), ziarist sub a cărui semnătură gazeta *New York Sun* a tipărit la trei săptămâni după *Hans Pfaall* primul dintr-o suită de articole mistificatoare intitulate *Discoveries in the Moon* (Descoperiri pe Lună), în care autorul confirma că astronomul *John Herschel* (1792-1871) ar fi stabilit existenţa unei populaţii foarte dense în Lună.]

{8} Aluzie la Gotham, nume frecvent atribuit oraşului New York.

{9} Imprecizie calculată - vezi E.A. Poe, *Bon-Bon, Ligeia, Omul făcut bucăţi* etc.

{10} Beursplein, sau Piaţa Bursei, unde se află statuia lui Erasmus. La vremea respectivă populaţia New York-ului era de aprox. 50 000 de locuitori.

{11} E vorba de 1 aprilie.

{12} Poe n-a văzut-o niciodată.

{13} *Mynheer* = domnul (în olandeză în original). Nu o dată Poe îi vâră la un loc pe olandezi cu germanii, ca în *Eureka* de pildă: „Kant, un olandez" sau în *Von Jung, Mistificare.* Numele *Von Unterduk* e sugerat probabil de Peter Vanderdonck, folcloristul amintit de prozatorul Washington Irving, iar *Superbus* (în lat., „arogant") de Tarquinius Superbus, ultimul rege al Romei.

{14} E recreată atmosfera din *Istoria lui Knickerbocker* de Washington Irving. *Cf.* E.A. Poe, *Dracul în clopotniţă.*

{15} Cântec popular englez.

{16} în orig., *vrow Grettel Pfaall;* oland. *vrow* = doamna; *cf. Hansel şi Grettel,* povestea fraţilor Grimm.

{17} Pământul ferm (în limba latină în original).

{18} Simbol uranian; aici cu sens ironic.

{19} în orig., *circumgyratory,* termen introdus în limba engleză de Poe *(apud Oxford English Dictionary).*

{20} *Rub-a-dub.* Probabil de la Mustapha Rub-a-Dub Keli Khan, personajul lui Washington Irving.
{21} Varză acră (germ. în orig.).
{22} *Johann Encke* (1791-1865), eminent astronom german, din 1825, directorul Observatorului Astronomic din Berlin; a calculat orbita cometei periodice descoperite în anul 1818, care de atunci îi poartă numele.
{23} Unitate de măsură engleză pentru lungime, egală cu 0,914398 m.
{24} 1. Unitate de măsură pentru capacitate folosită în țările de limbă engleză și egală cu circa patru litri. 2. (Rar) Sticlă mai mare în care se păstrează băuturi. – Din fr. *gallon*.
{25} Unitate de măsură pentru lungimi folosită în Anglia și în Statele Unite ale Americii, egală cu 25,4 mm. – Din germ. *Zoll*.
{26} în versiunile *A, B, C, D,* urmează pasajul: „Nu pot decât să îndrăznesc a spune aici că el este un *constituent al azotului,* multă vreme considerat ireductibil, şi că densitatea lui este de vreo 37,4 ori *mai mică decât a hidrogenului.* El este fără gust, dar nu fără miros; în stare pură arde cu o flacără verzuie şi brusc devine otrăvitor pentru viaţa animală”.
{27} „Lunarium” - *cf. Symzonia: A Voyage of Discovery (Symzonia: O expediţie ştiin-ţifică,* 1820, de „Adam Seaborn”; vezi comentariile la *Manuscris găsit într-o sticlă.*
{28} s. m. 1. (Înv. și pop.) Unitate de măsură a greutății, egală cu circa 453,592 g sau (reg.) cu 0,25 kg; livră. 2. Veche unitate monetară germană. [Pl. și: (n.) pfunduri. – Var.: fund, funt, (reg.) punt s. m.] – Din germ. Pfund.
{29} Aluzie la fraţii *Grimm,* ale căror poveşti au apărut în tălmăcire engleză în 1823.
{30} Pastă din carne uscată preparată de indieni; conservându-se bine, a fost folosită ca aliment de către exploratori. *Cf.* E. A. Poe, *Jurnalul lui Julius Rodman.*
{31} Ceea ce a păţit aeronautul W.W. Sadler când balonul său s-a izbit de un horn (*Scots Magazine,* 1924, p. 631).
{32} Vulcan din Ecuador, înalt de 5 940 m. Paragraful următor (până la *Biot*) e o parafrază din Herschel, *Tratat de astronomie* (pp. 27-29).
{33} în 1804, chimistul francez *Joseph-Louis Gay-Lussac* (1778-1850) a făcut două ascensiuni cu balonul; în prima, însoţit fiind de compatriotul său *Jean-Baptiste Biot* (1774-1862), a atins înălţimea de 3 400 m, iar în cea de-a doua 7 016 m.
{34} Propoziţie transcrisă *verbatim* din Herschel (§ 33).
{35} *Comparând... există,* aproape *verbatim* din Herschel (§ 483). Conceptul lui Poe de *„mediu eteric extrem de rar”* e un element fundamental de unificare fizică a universului său; *cf. Puterea cuvintelor.*
{36} *Jean E.B. Valz* (1787-1867), astronom francez. Aluzie la lucrarea sa *Essai sur la determination des densites de l'ether (Eseu despre determinarea densităţilor eterului),* 1831.*„Afeliul”* este punctul cel mai îndepărtat de Soare de pe orbita unei planete; aici e contribuţia erudită a lui Poe la textul lui Herschel.

{37} Lumina zodiacală este probabil ceea ce la cei vechi se numea *Trabes, Emicant*
Trabes quas docos vacant - Pliniu, Cartea a II-a, p. 26. [Notă adăugată la versiunea C, din „Zodiacal Light" („Lumină zodiacală"), articol în *Enciclopedia* lui Rees. Iată textul original:*„JSmicant et trabes simili modo. quas* 50xouq *vocant..."* (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală),* tălmăcit de Rees astfel: „Unii presupuneau că acest fenomen e de aceeaşi natură cu ceea ce în vechime se numeau *trabes,* termen ce desemna un meteor, sau urma unei raze prin aer". Citatul latin din notă se traduce astfel: „Emit lumini pe care ei le numesc raze".]
{38} Fragmentul următor nu figurează în versiunile *A, B, C, D:* „adică modificat sau variat în proporţiile sale (sau în natura sa absolută) de materiile volatilizate aflate pe orbitele respective".
{39} în A, *B, C, D* se continuă cu „pe măsură ce se micşora distanţa dintre acesta şi centrul de gravitaţie".
{40} Pasajul următor nu figurează în *A, B, C, D:* „Exista totuşi o şansă, de fapt, o probabilitate mare - *ca în ascensiunea mea să nu ating în nici un moment punctul unde greutăţile reunite ale uriaşului meu balon, gazul incredibil de rar din el, nacela şi conţinutul ei să egaleze masa atmosferei dislocate;* acest lucru fiind, se-nţelege uşor, singura piedică în calea ascensiunii mele.
Dar dacă aveam să ating totuşi acest punct, mă puteam dispensa de lest şi de alte greutăţi până la 500 de pfunzi".
{41} *întemeiat... zile.* Numai în A, *B, C, D.* Nu figurează în tălmăcirea lui Baudelaire.
{42} De la publicarea povestirii *Hans Pfaall*, am aflat că domnul Green, cunoscutul aeronaut al balonului Nassau, precum şi alţi aeronauţi mai recenţi neagă afirmaţia lui Humboldt în această privinţă şi vorbesc despre neplăceri *descrescânde*, în exactă conformitate cu teoria susţinută aici într-un spirit de glumă. [Notă adăugată la *D.* Aeronautul englez *Charles Green* (1785-1870) a folosit primul gazul de iluminat şi ghidropa, după ideea lui T. Baldwin din *Airopaidia* (1786). Nici *Raportul* său asupra celebrului zbor Nassau (de la Dover la Weilburg) şi nici *Alexander von Homboldt* (1769-1859) nu vorbesc despre aşa ceva.]
{43} în *E*: „...şi asta pentru motivul lămurit că nu puteam fi *sigur* nici în privinţa gravitaţiei, nici a densităţii atmosferei de pe lună".
{44} Ceea ce a văzut Gay-Lussac de la o înălţime de cinci mile.
{45} Inconsecvenţă, căci aparatul se stricase anterior.
{46} Din versiunea *E* s-a eliminat propoziţia: „şi începu să capete o uşoară aparenţă de convexitate", care contrazice afirmaţia despre aparenta concavitate a Pământului (vezi nota 36, *infra).*
{47} Paragraful *De la stânca... vizibile* se află numai în *A, B, C, D.* în versiunea *E,* el e înlocuit de fragmentul: „Ce mă surprindea în mod deosebit în înfăţişarea lucrurilor de dedesubt era aparenta concavitate a suprafeţei globului. înălţându-mă, speram din prea multă naivitate să văd mai desluşit adevărata sa *convexitate,* dar a fost suficientă o scurtă reflecţie ca să-mi explic discrepanţa. Dacă s-ar fi tras o linie prependiculară pe Pământ, din poziţia unde mă aflam, ea ar fi format perpendiculara unui triunghi dreptunghic, a cărui bază s-ar fi întins de la unghiul drept la orizont, iar ipotenuza, de la

orizont până la poziţia mea. Dar această altitudine era o nimica toată faţă de întinderea pe care o cuprindeam cu privirea. Cu alte cuvinte, baza şi ipotenuza triunghiului respectiv ar fi fost, în cazul meu, atât de lungi, comparate fiind cu perpendiculara, încât ele ar fi putut fi socotite ca aproape paralele. în acest fel, aeronautului orizontul îi apare întotdeauna la *acelaşi nivel* cu nacela. Dar întrucât punctul aflat chiar dedesubtul lui pare a fi, şi chiar este, la mare distanţă de el, acesta pare, fireşte, la mare depărtare şi de orizont. De aici impresia de concavitate; iar această impresie persistă până când ascensiunea va fi într-un raport atât de mare cu perspectiva, încât aparentul paralelism dintre bază şi ipotenuză va dispărea".

{48} Găici prin care se trece cordonul.

{49} Bucată de lemn cu care se răsuceşte funia trecută peste o sarcină pentru a o strânge.

{50} în versiunea *E* urmează fraza: „De îndată ce aerul dens fu admis în încăpere, inelul şi prăjinile deveniră de prisos, căci aerul dinăuntru umflă camera de cauciuc".

{51} Hans ignoră desigur temperatura de - 1 000° C până la - 2 000° C din spaţiul cosmic.

{52} Hans nu pare să ştie că începând cu 21 martie Polul Nord e tot timpul scăldat de lumină.

{53} Proiecţia folosită la reprezentarea unei emisfere într-un plan.

{54} în spaţiul cosmic Pământul nu apare galben.

{55} în versiunea *E* urmează: „Oricât ar părea de ciudat, doar acum am început să înţeleg marea greşeală pe care o făcusem când n-am decolat dintr-un punct aflat *în planul elipsei lunare"*.

{56} *Abside,* adică extremităţile axei mari ale orbitei unui corp ceresc, *perigeul* fiind punctul cel mai apropiat de Pământ de pe orbita unui astru.

{57} La 13 nov. 1833, s-au înregistrat importante căderi de meteoriţi.

{58} Regiune vulcanică din sudul Italiei.

{59} *Johannes Hieronymus Schroeter* (1745-1816), autor al celebrelor *Selenotopo-graphische Fragmente (Fragmente selenotopografice),* apărute între 1791 şi 1802.

{60} Hevelius scrie că, adeseori, când cerul era atât de senin încât *se* vedeau până şi stelele de a şasea şi de a şaptea mărime, la aceeaşi altitudine a Lunii, la aceeaşi depărtare de Pământ, şi folosind unul şi acelaşi telescop, foarte puternic,Luna şi petele ei nu-i apăreau întotdeauna la fel de luminoase. Date fiind împrejurările în care a observat aceasta, e lucru învederat că pricina fenomenului nu e nici atmosfera noastră, nici aparatul, nici ochiul cercetătorului, ci trebuie să fie ceva (o atmosferă?) ce ar exista în jurul Lunii. Cassini a observat adesea că Saturn, Jupiter şi stelele fixe, atunci când se apropie de Lună, la ocultaţie, îşi

schimbă forma circulară într-una ovală; iar la alte ocultaţii nu a descoperit nici o schimbare de formă. De aici se poate deduce că în unele cazuri, dar nu în toate, există o substanţă densă care înconjoară Luna şi care refractă razele stelelor. [*Dar, în afară... conturul.* Acest paragraf şi nota de subsol figurează numai în versiunile *D* şi *E. Johannes Hevelius* sau *Havelius* (1611-1687), astronom german; *Giovanni Domenico Cassini* (1625-1712), astronom italian, a făcut observaţii asupra planetelor din sistemul nostru solar.]

{61} Aluzie probabil la zborul deasupra Canalului Mânecii (7 ian. 1785), efectuat de Jean Pierre Blanchard şi dr. John Jeffries, când aceştia au fost siliţi să arunce întreaga încărcătură de la bord, inclusiv hainele de pe ei.

{62} Până la revoluţia franceză din 1830 Belgia şi Olanda făcuseră parte din acelaşi regat unit, înfiinţat de către aliaţi în 1815 şi condus de Wilhelm I de Orania.

{63} Acest paragraf repetă cuvânt de cuvânt anunţul editorial din *Extra Sun. Thomas Monck Mason* l-a însoţit pe aeronautul Charles Green (1785-1870) în celebrul zbor al balonului *Great Nassau* din Vauxhall Gardens, Londra, la Weilburg, Nassau, Germania, între 7 şi 8 noiembrie 1836. Green plănuia să efectueze curse regulate cu *Atlantic Balloon,* un balon acţionat de propulsoare mecanice. Mason a construit un dirijabil ce efectua zboruri la viteza de 9 km/oră în uriaşa Royal Adelaide Gallery unde a fost expus în 1843. *Robert Hollond* (m. 1870), membru al Parlamentului englez, l-a susţinut financiar pe Green, participând şi el la celebrul zbor până la Nassau. Poe, sau poate tipograful, îi dă greşit numele. *William Samuel Henson* (1805-1888), fondatorul companiei Aerial Steam Transportation, a construit un monoplan acţionat de un motor cu aburi de 25 cai-putere, aparat ce nu s-a desprins niciodată de sol. *William Harrison Ainsworth* (1805-1882), autor de bestselleruri, al cărui roman *Guy Fawkes, or the Gunpowder Treason* a fost recenzat nefavorabil de Poe în *Graham's Magazine* (noiembrie 1841), nu pare să fi nutrit interes pentru zboruri.

{64} *Sir Everard Bringhurst*: personaj imaginar; *domnul Osborne,* la fel. *Lordul William George Bentinck* (1802-1848), fiul celui de-al patrulea duce de Portland.

{65} Roman despre viaţa lumii interlope londoneze, publicat în 1839.

{66} *Domnul Forsyth*: pare-se, personaj imaginar (după editorul B. Pollin).

{67} *Sir George Cayley* (1773-1857), cunoscut drept „părintele aeronauticii britanice", a propus în 1809 un model de aparat de zbor cu aripă fixă. Aparatul său hibrid, un soi de elicopter şi aeroplan, a fost un eşec.

{68} În această călătorie, efectuată de fapt în 1830, Monck Mason şi Robort Holland fuseseră însoţitorii lui Charles Greene (vezi nota de mai sus).

{69} *Willis's Rooms,* din Ring Street, construite de William Almack, a cărui nepoată, soţia poetului N.P. Willis, le-a moştenit în 1781. Ele adăposteau

celebrele „baluri de la Almack”, menţionate de Poe în *Vedetism.* După R.S. Winkinson *(JPoe's «Balloon-Hoax» Once More”, American Literature,* XXXII, noiembrie, 1960, pp. 313-317), „în 1843 Monck Mason şi-a expus propriul aparat, un balon dirijabil, la Royal Adelaide Gallery din Londra”.

{70} Din descrierea ce urmează reiese că e vorba de o maşină construită după principiul şurubului lui Arhimede (nota lui Ioan Comşa).

{71} *Pfund*: aprox. 0,5 kg; *uncie:* aprox. 35 g.

{72} *Ghidropă:* Frânghie legată de nacela unui balon şi lăsată să se târască pe sol pentru a menţine balonul la o înălţime constantă *(Micul dicţionar academic).*

{73} *Weal-Vor House* este, aidoma proprietarului ei, fictivă.

{74} Găsim asemenea mesaje *în Manuscris găsit într-o sticlă, Mellonta Tauta şi Aventurile lui Arthur Gordon Pym.*

{75} Situat la extremitatea de sud-vest a Irlandei.

{76} *Muntele Cotopaxi* (5 897 m): în Anzi, statul Ecuador..

{77} „Tot ce e necunoscut este luat drept minunat” (în lat. în original) - din istoricul latin Tacit, *Agricola,* XXX.

{78} Domnul Ainsworth nu a încercat, să-şi dea seama de fenomenul acesta, care totuşi poate fi explicat. O linie trasă de la o înălţime de 25 000 de picioare, perpendicular la suprafaţa pă pământului (sau a mării), ar forma latura perpendiculară a unui triunghi dreptunghic, a cărui bază s-ar întinde de la unghiul drept până la orizont, iar ipotenuza, de la orizont până la balon. Însă aceste 25 000 de picioare înseamnă puţin sau chiar nimic în comparaţie cu întinderea perspectivei. Cu alte cuvinte, baza şi ipotenuza presupusului triunghi ar fi aşa de lungi în comparaţie cu perpendiculara, încât primele două ar putea fi considerate ca fiind aproape paralele. În acest mod, orizontul i-ar apărea aeronautului la *acelaşi nivel* cu nacela. Dar, întrucât punctul aflat imediat sub el pare şi chiar este la mare distanţă sub el, fireşte, va apărea totodată ca fiind la mare distanţă de orizont. De aici impresia de *concavitate*. Iar această impresie va dăinui până în clipa în care înălţimea se va afla într-un raport atât de mare cu întinderea perspectivei, încât paralelismul aparent dintre bază şi ipotenuză va dispărea, iar convexitatea reală a pământului va deveni aparentă (n.a).

{79} Un pachebot a sosit într-adevăr în New York din Liverpool în sâmbăta de 13 aprilie, însă e vorba de *Sheridan* - probabil o eroare deliberată, strecurată pentru „efectul realului”.

{80} Mabbott, citându-l pe Victor Paltsits *(New York Sun,* 14 iulie 1919), observă că dirijabilul R 34 a traversat Atlanticul în iulie 1919, drumul său înapoi durând şaptezeci şi cinci de ore, exact cât prevăzuse Poe! Hervey Allen, biograful lui Poe, remarcă în *Israfel* (1926, II, p. 588) că Poe „a anticipat ştirile cu aproape un secol”.

{81} Titlu născocit de Poe. *Tellmenow Isitsöornot*: adică „Tell me now, is it so or not?” [Spune-mi degrabă, aşa e sau nu?] E vorba de o lucrare fictivă. *Zoharul:* comentariul kabbalistic al primelor cinci cărţi ale *Vechiului Testament,* atribuit rabinului Simeon ben Jochai, din veacul al II-lea e.n. După Pollin, autorul ar fi Moses de Leon.

{82} Comentariu al primelor cinci cărţi ale Vechiului Testament (atribuit de unii lui Simon Ben Jochai, secolul al II-lea. dar scris de fapt în secolul al XIII-lea), una din principalele expresii ale Cabalei, doctrină mistico-religioasă legată de magie.

{83} *Curiozităţi din literatura americană*: supliment redactat de Rufus Griswold pentru ediţia americană a popularei cărţi a lui Isaac D'Israeli, *Curiosities of Literature,* 1844.

{84} *O mie şi una de nopţi*: sau *Halima,* culegere de povestiri arabe. Poe cunoştea, se pare, traducerea comentată a lui E. W. Lane din 1839-41.

{85} Mai binele este duşmanul binelui (în limba franceză, în original). - din *Contes Moreaux* de Voltaire, scrise în 1772 (ediţia Beuchot, 1828), XVI, 407.

{86} Eroul unei vestite povestiri despre peripeţiile minunate a şapte călători peste mări şi ţări; la fel ca Odiseu, Sinbad este un prototip al omului care, folosind puterile minţii, iese biruitor din cele mai grele încercări (n. I. Comşa).

{87} Dumnezeul mohamedanilor (din arab. *allah-alilah).*

{88} Monstrul descris e o navă cu aburi. Modelul l-ar fi putut constitui *Great Western,* care a intrat în portul New York pe 23 aprilie 1838, curând după ce Poe s-a stabilit în metropola americană (Beaver), sau, în opinia lui Mabbott, un alt vas acţionat cu elice, *Princeton,* primul vapor cu aburi al Marinei Statelor Unite (1844).

{89} Colonii de coralieri (n.a.).

{90} Această minune provine din *Weekly Reveille,* revistă citată în notele introductive. Primul paragraf din nota lui Poe reproduce literal nota introductivă la articolul *Prairie and Mountain Life,* cap. V din lucrarea *The Rise, Progress, and Prospects of the Republic of Texas* de William Kennedy, Londra, 1841,1, 120. Al doilea paragraf a fost adăugat la ediţia Griswold, provenind din aceeaşi revistă. Al treilea paragraf, inclus şi el în ediţia Griswold, e preluat dintr-un scurt articol intitulat *Petrified Forest near Cairo,* apărut în *Asiatic Journal,* 3 ser. III, 359, august 1844. (n.e.). [„Una dintre cele mai remarcabile ciudăţenii din Texas e pădurea de piatră de lângă izvorul râului Pasigono. Ea este alcătuită din câteva sute de copaci, înalţi şi drepţi, cu toţii prefăcuţi în piatră. Unii copaci, acum în creştere, sunt doar în parte pietrificaţi. Acesta este un fapt uimitor pentru naturalişti, care i ar putea sili să şi modifice teoria curentă asupra pietrificării.” – Kennedy.

„Această dare de seamă, discreditată la început, a fost ulterior confirmată de descoperirea unei păduri complet pietrificate lângă izvoarele râului Chayenne, sau Chienne, care îşi are sursa în masivul Black Hills al lanţului stâncos.

Cu greu s ar putea găsi pe toată suprafaţa globului o privelişte mai remarcabilă, atât din punct de vedere geologic, cât şi pitoresc, decât cea înfăţişată de pădurea pietrificată de lângă Cairo. Călătorul, după ce a trecut de mormintele califilor, chiar în faţa porţilor cetăţii, se îndreptă spre sud, aproape în unghi drept faţă de drumul ce duce spre Suez prin deşert şi, după ce a parcurs vreo zece mile într o vale joasă şi stearpă, acoperită cu nisip, pietriş şi scoici, atât de umede de parcă numai ieri s ar fi retras marea de acolo, străbate un lanţ de dune joase de nisip, care, pe o anumită distanţă, se întind paralel cu drumul său. Priveliştea ce i se înfăţişează acum este peste măsură de stranie şi pustie. O masă de trunchiuri de arbori, toate prefăcute în piatră, care, când sunt atinse de potcoava calului, scot un sunet metalic, se

vede întinzându se pe mile şi mile împrejurul său, în forma unei păduri putrede şi culcate la pământ. Lemnul e de o culoare brun închis, însă îşi păstrează la perfecţie forma, trunchiurile fiind de la unul până la cincisprezece picioare în lungime şi de la o jumătate de picior până la trei picioare în grosime, îngrămădite atât de aproape unul de altul, pe cât poţi cuprinde cu ochiul, încât un măgăruş egiptean abia îşi găseşte drumul printre ele, şi arată atât de naturali, încât dacă ar fi în Scoţia sau în Irlanda, ar putea trece cu uşurinţă drept o uriaşă mlaştină secată, în care copacii dezgropaţi putrezesc la soare. Rădăcinile şi frânturile de crengi sunt în numeroase cazuri aproape perfecte şi, la unele, găurile făcute de viermi sub scoarţă pot fi uşor recunoscute. Cele mai delicate dintre vasele cu sevă şi toate porţiunile mai gingaşe din miezul lemnului sunt în perfectă stare şi pot fi cercetate cu microscoapele cele mai puternice. Totul este atât de silicificat, încât taie sticla şi poate fi şlefuit de minune." - *Asiatic Magazine*. {n.a.}].

{91} *Mammoth Cave* [Peştera Mamutului] din Kentucky. [n.a.]. *Mammoth Cave,* cunoscută înainte de 1800, a fost subiectul a cel puţin trei cărţi ce puteau fi cunoscute lui Poe, publicate de Nahum Ward (1816), respectiv Edmund F. Lee (1835) şi Alexander Bullett (1844).

{92} în Islanda, 1783.

{93} „În timpul erupţiei vulcanului Hecla (cel mai mare vulcan din Islanda), în 1766, nori ca aceştia au făcut să se întunece atât de tare, încât la Glaumba, care este la peste cincizeci de leghe de munte, lumea nu-şi găsea drumul decât orbecăind. În timpul erupţiei Vezuviului, în 1794, la Caserta, la patru leghe distanţă, lumea nu putea umbla decât la lumina torţelor. La 1 mai 1812, un nor de cenuşă vulcanică şi de nisip, provenind de la un vulcan de pe insula St. Vincent, a acoperit întregul Barbados, învăluindu-l într-un întuneric atât de profund, încât ziua în amiaza mare, în aer liber, nu se puteau vedea copacii sau obiectele mai apropiate, nici măcar o batistă albă ţinută la o depărtare de şase degete de ochi." – (*Murray*, p.215, *Phil. Edit.*) (n.a.)

{94} „În anul 1790, în timpul unui cutremur la Caracas, o parte din solul granitic s-a prăbuşit şi a format un lac cu un diametru de opt sute de iarzi şi având o adâncime de optzeci până la 100 de picioare. Se prăbuşise o parte din pădurea Aripao, şi copacii au rămas verzi sub apă vreme de câteva luni." *Murray*, p. 221. (n.a.)

{95} Oţelul cel mai dur obţinut vreodată poate fi, sub acţiunea unei ţevi pentru sudat, transformat într-o pulbere impalpabilă, care va pluti uşor în atmosferă.

{96} Valea Nigerului (Vezi *Simmond's Colonial Magazine*) (n.a.).

{97} *Myrmeleon* sau leul-furnicilor. Termenul „monstru" este la fel de nimerit atât pentru vietăţile mici şi anormale, cât şi pentru cele mari, în timp ce un epitet ca „vast" este numai comparativ. Caverna *myrmeleon*-ului este vastă în comparaţie cu groapa furnicii roşii obişnuite. Un grăunte de silex este şi el o „stâncă" (n.a.).

{98} *Epidendronul* sau *Flors Aeris*, din familia Orchidaceae, creşte având numai suprafaţa rădăcinilor sale prinsă de un copac sau de alt obiect, de pe care nu-şi trage hrana, vieţuind numai cu aer (n.a.).

{99} *Plantele paraeites*, de pildă, minunata *Rajfilesia Arnaldii* (n.a.).

{100} *Schoww* [Joachim Friedrich Schouw (1798—1852) botanist şi om de stat danez.)] pretinde că există o clasă de plante ce cresc pe animale vii, pe care le

numeşte *Plantae Epizoae*. Din această clasă fac parte unele *fuci* şi *algae*. J. B. Williams din Salem, statul Massachussetts, a dăruit Institutului Naţional o insectă din Noua Zeelandă cu următoarea descriere: „*Hotta*, un vierme sau omidă adevărată, o afli dezvoltându-se pe rădăcina arborelui Raia, cu o plantă care creşte din capul său. Această insectă cu totul ciudată şi cu totul deosebită se urcă pe arborii *Rata* sau *Perriri* şi, ajungând în vârful lor, îşi croieşte drum, sfredelind trunchiul arborelui până ce ajunge la rădăcină, de unde iese afară şi moare sau rămâne dormind, şi planta creşte pe capul său: trupul rămâne întreg şi nevătămat, plăsmuit din ceva mai tare de,cât atunci când era în viaţă. Din insecta aceasta băştinaşii extrag o culoare pentru tatuaj" (n.a.).

{101} În mine şi peşteri naturale găsim o specie de *fungus* care răspândeşte o lumină fosforescentă intensă (n.a.).

{102} *Orchis, scabius* şi *vallisneria,* (n.a.)

{103} Corola acestei flori *(Aristolochia Clematitis),* care este tubulară, dar terminându-se în partea superioară cu un membru ligulat, se îngroaşă la bază în formă de glob. Partea tubulară este prevăzută în interior cu peri aspri, cu vârful în jos. Partea globulară conţine pistilul, care constă numai dintr-un ovar şi un stigmat, laolaltă cu staminele dimprejur. Dar staminele, fiind mai scurte decât chiar ovarul, nu-şi pot descărca polenul, astfel încât acesta să fie scuturat deasupra stigmatului, întrucât floarea stă tot timpul dreaptă până după fecundaţie. Şi astfel, fără un ajutor mai deosebit din afară, polenul trebuie numaidecât să cadă la baza florii. Ei bine, ajutorul pe care l-a dat natura în acest caz este cel al micuţei insecte *Tipula Pennicornis,* care, pătrunzând în tubul corolei în căutarea mierii, coboară până la fund şi scormoneşte acolo până când este în întregime acoperită cu polen; dar, neputând să-şi croiască drum afară, din cauza orientării în jos a perilor, care converg spre un punct precum sârmele unei curse de şoareci, şi fiind oarecum deranjată de întemniţarea sa, se zbate încoace şi încolo, încercând fiecare ungher, până când, după ce trece de mai multe ori peste stigmat, îl acoperă cu destul polen pentru fecundarea lui, urmarea fiind că floarea în curând începe să se ofilească, iar perii să se tragă spre pereţii tubului, creând un pasaj uşor prin care să iasă insecta.” - Rev. P. Keith, *System of Physiological Botany [Sistemul botanicii fiziologice]*. (n.a.)

{104} Albinele - de când sunt albine pe lume - îşi construiesc în aşa fel pereţii celulelor, ca număr şi ca înclinaţie, incât, după cum s-a demonstrat (într-o problemă care implică cele mai profunde principii matematice), exact acest număr de pereţi şi această înclinaţie a lor le oferă creaturilor spaţiul cel mai larg cu putinţă, care să fie totodată compatibil cu stabilitatea maximă a construcţiei, în a doua jumătate a veacului trecut, printre matematicieni s-a ivit chestiunea „de a determina forma cea mai potrivită care s-ar putea da aripilor unor mori de vânt, în funcţie de distanţele variabile ale paletelor ce se rotesc, şi de asemenea de centrele de revoluţie”. Aceasta este o problemă extrem de complexă; căci înseamnă, cu alte cuvinte, să afli poziţia cea mai bună cu putinţă faţă de o infinitate de distanţe variate şi de o infinitate de puncte pe braţ. Au fost o mie şi una de încercări neizbutite de a răspunde la întrebare din partea unor iluştri matematicieni; iar când în cele din urmă fu descoperită o soluţie de necontestat, oamenii şi-au dat seama că aripile

păsărilor o dăduseră cu absolută precizie chiar din clipa când prima pasăre a săgetat văzduhul. (n.a.).

{105} El a urmărit un stol de porumbei zburând între Prankfort şi teritoriul Indiana, pe o lăţime de cel puţin o milă; i-au trebuit patru ore ca să-l treacă; ceea ce, la o viteză de o milă pe minut, dă o lungime de 240 de mile; şi, presupunând că sunt trei porumbei pe fiecare iard pătrat, aceasta face 2 230 272 000 de porumbei - *Travels în Canada and the United States [Călătorii în Canada şi Statele Unite]* de locotenentul F. Hall. (n.a.).

{106} „Monstrul" e un balon cu nacelă din care se aruncă o parte din lest.

{107} „Pământul este susţinut de o vacă de culoare albastră, având coarne în număr de patru sute." - *Coranul* lui Sale. (n.a.). E vorba de *George Sale* (1680-1736), orientalist englez, care a publicat o traducere adnotată a *Coranului* în 1734. Deşi folclorul musulman vorbeşte despre o vacă ce sprijină pământul, imaginea nu se regăseşte în Cartea Sfântă a mahomedanilor.

{108} *Entozoa,* sau viermii intestinali, au fost deseori descoperite în muşchii şi în substanţa cerebrală a oamenilor. - Vezi *Wyatt's Physiology [Fiziologia lui* Wyatt], p. 143. (n.a.). Sursa e Thomas Wyatt, *Synopsis of Natural History,* p. 143. Poe vorbeşte de „viermii intestinali" în *Alexander's Weekly Messenger* (15 aprilie 1840) şi într-o recenzie la Charles Lamb în *Broadway Journal* (13 septembrie 1845).

{109} Pe marea linie Western Railway, între Londra şi Exeter, s-a atins o viteză de 71 mile pe oră. Un tren cântărind 90 de tone a mers de la Puddington la Didcot (53 de mile) în 51 de minute. (n.a.).

{110} Eccaleobion. (n.a.). *Eccaleobion:* „dătător de viaţă" (gr.); incubator expus în New York în vara anului 1844, după ce înainte fusese arătat publicului londonez.

{111} Ref. „Jucătorul de şah automat al lui Maelzel". (n.a.). Califul *Harun-al-Raşid* (născut în anul 766), celebrul erou al *Halimei.*

{112} Maşina de calculat a Babbage (n.a.). *Charles Babbage,* profesor de matematici la Universitatea Cambridge, intenţiona să construiască o maşină pentru tabelele cu logaritmi. Deşi i-a fost retrasă finanţarea guvernamentală, a reuşit să pună la punct un aparat care executa cele patru operaţii aritmetice, fapt consemnat în articolul *Difference Machines* din *Edinburgh Review* (iulie 1834).

{113} desigur tiparniţa.

{114} Necromanţia e practica obscurantistă prin care se pretinde că se poate prevedea viitorul evocând spiritele morţilor *(Dicţionar de neologisme,* 1978).

{115} Chabert, şi după el alţi o sută. (n.a.).

{116} Galvanoplastia (n.a.). *Galvanoplastia*: reproducerea unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor, executat dintr-un material plastic *(Dicţionar de neologisme).* Pentru Poe întreg procesul pare curată alchimie.

{117} *Wollaston* a făcut pentru câmpul de viziune al unui telescop un fir de platină care are în grosime a optsprezecea mia parte dintr-un ţol. El poate fi văzut numai cu ajutorul unui microscop. Newton a demonstrat că, sub influenţa razei violete a spectrului, retina vibrează de 900 000 000 de ori pe secundă. (n.a.). *William Hyde Wollaston* (1766-1828), savant englez cu

importante contribuţii în domeniul chimiei, fizicii şi opticii. A descoperit utilitatea filamentului do platină. Poe menţionează „sârmele lui Wollaston” în *Marginalia,* nr, 129 *(Godey's,* august 1845, p. 50).

{118} Newton a demonstrat că, sub influenţa razei violete a spectrului, retina vibrează de 900 000 000 de ori pe secundă. Lardner discută despre vibraţiile pe retină (pp. 40-41), însă calculele par să-i aparţină lui Poe.

{119} Pila voltaică. E vorba de *pila voltaică*: prin acţiunea între două metale diferite produce electricitate, întocmai ca bateria galvanică. A fost inventată de contele Alessandro Volta (1745-1827).

{120} Teleimprimatorul electric. (n.a.). Articol adăugat la varianta *B.* La pp. 18-19, Lardner aminteşte de un experiment din 1837 al lui Morse cu un cablu lung de 153 mile, relatat de *Brother Jonathan* (28 octombrie 1843). Înaintea telegrafului electric Morse proiectase teleimprimatorul.

{121} Telegraful electric transmite ştirile instantaneu la orice distanţă, cel puţin pe pământ. (n.a.). Valoarea practică a telegrafului lui Samuel Morse (1791-1872) a fost demonstrată prin mesajul transmis de acesta din Washington, D.C., la Baltimore pe 24 mai 1844.

{122} Probabil zmeul lui Benjamin Franklin (1706-1790), inventatorul paratrăsnetului.

{123} Experienţe obişnuite de fizică. Dacă două raze roşii de la două puncte luminoase sunt lăsate să pătrundă într-o cameră obscură în aşa fel ca să cadă pe o suprafaţă albă, şi dacă diferă ca lungime de undă cu 0,0000258 dintr-un ţol, intensitatea lor se dublează. La fel se întâmplă dacă diferenţa de lungime de undă este un multiplu întreg al acestei fracţii. Un multiplu de 2 şi ¼, 3 şi ¼ etc. da o intensitate egală cu cea a unei singure raze; dar un multiplu de 2 şi ½, 3 şi ½ etc. dă ca rezultat întuneric total. Cu razele ultraviolete apar rezultate similare atunci când diferenţa de lungime de undă este de 0,0000157 dintr-un ţol; şi cu toate celelalte raze rezultatele sunt aceleaşi - diferenţa variind cu o creştere uniformă a lungimii de undă de la violet la roşu. Experienţe analoage privind sunetul produc rezultate analoage. (n.a). Fenomenul e descris de Lardner la p. 40. Nota de subsol a fost adăugată la ediţia Griswold. Cunoştinţele de Fizică ale lui Poe sunt nesigure. El încearcă să descrie o demonstraţie de interferenţă, dar experimentul e mult mai complex decât cel descris în povestire. Cele „două lumini strălucitoare” trebuie să provină de la aceeaşi sursă, să fie scindate şi apoi proiectate pe un ecran („suprafaţa albă”) cu ajutorul unor oglinzi. Prin „lungime” trebuie să înţelegem nu „lungimea de undă” (a roşului descris de Poe), ci relaţia dintre lungimea de undă respectivă şi diferenţele dintre distanţele pe care călătoresc razele de la sursă la ecran. Dacă aceste distanţe diferă de lungimile de undă, se produc într-adevăr efectele despre care vorbeşte Poe.

{124} Puneţi un creuzet de platină pe o lampă de alcool şi încălziţi-l până la roşu; turnaţi în el puţin acid sulfuric, care, deşi cea mai volatilă dintre substanţe la temperatura normală, se va vedea că este perfect stabil în creuzetul fierbinte şi nu se evaporă nici o picătură - fiind înconjurat de propria lui atmosferă, el nu atinge, de fapt, pereţii. Introduceţi acum câteva picături de apă, şi acidul, venind imediat în contact cu pereţii fierbinţi ai creuzetului, se transformă în vapori de acid sulfuric, şi atât de rapidă este evaporarea, încât absoarbe căldura din apă, care, devenită cub de gheaţă, cade la fund; profitând de moment înainte ca ea să se retopească, se poate scoate o bucată

de gheaţă dintr-un vas încins la roşu. (n.a.). Preluat literal din articolul *Production of Ice în a Red Hot Crucible (Weekly Reveille,* 18 noiembrie 1844).

{125} *Dagherotipul*: aparat pentru obţinerea unor imagini prin reproducerea lor pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod. A fost inventat în 1838 de Jacques Daguerre (1787-1851). Poe scrie despre această invenţie în *Alexander's Weekly Messenger* (15 ianuarie şi 6 mai 1840).

{126} Deşi lumina străbate 167 000 de mile pe secundă, distanţa până la constelaţia Lebedei (singura stea a cărei distanţă e cunoscută) este atât de incredibil de mare, încât razele ei ar avea nevoie de mai mult de zece ani ca să atingă pământul. Pentru stele dincolo de aceasta, 20 - sau chiar 1 000 de ani - ar fi o apreciere modestă. Astfel, dacă ele au fost anihilate cu 20, sau cu 1 000 de ani în urmă, noi le putem încă vedea astăzi în lumina ce *a pornit* de pe suprafeţele lor acum 20 sau 1 000 de ani. Că multe dintre cele pe care le vedem zilnic sunt într-adevăr stinse, nu este imposibil - nici măcar improbabil. (n.a.). Modificările substanţiale în textul şi în notele de subsol ale variantelor atestă progresele uriaşe ale astronomiei. Dacă în prima versiune a povestirii Poe s-a bazat pe Lardner, în cea finală din 1848 sau 1849 autorul a incorporat informaţii din numeroase alte surse autorizate.

{127} În engl.: Ragged Mountains (munţii Zdrenţuiţi, rupţi) - o ramură a Munţilor Albaştri (Blue Ridge) din masivul Alleghanilor (S.U.A.).

{128} militari indieni din armata colonială britanică.

{129} whig = perucă şi în acelaşi timp denumirea unui partid politic din Anglia (transplantat şi în America).

{130} D.C. = Districtul Columbia.

{131} Cadranul solar.

{132} Gloată.

{133} *Cidul,* Act. III, Sc. 3, v. 7-8: „Ah, ochii mei, să plângeţi, topindu-vă în apă! /O jumătate-a vieţii, pe-a doua mi-o îngroapă”.

{134} Amalgam de nume comune.

{135} aer distins. (fr.)

{136} Existase, pare-se, tradiţia de a-l juca pe Brutus al lui Shakespeare cu plete. Mai celebru însă pentru frumuseţea părului său a fost Lucius Quinctius Cincinnatus (vezi Suetonius, *Vieţile împăraţilor,* „Gaius [Caligula]”, cap. XXXV).

{137} Descartes mărturiseşte că, întrucât prima fată de care s-a îndrăgostit era saşie, a ajuns să asocieze privirea piezişă cu frumuseţea - P.P. Cooke, „*Leaves from my Scrapbook*” („File din albumul meu”), în *Southern Literary Messenger,* apr. 1836, şi în Descartes, *Oeuvres,* X, 53.

{138} Modele neîntrecute (lat. în orig.).

{139} Nu ştiu ce (fr.)

{140} Orgoliu (fr.)

{141} în engl., *bugaboo* = gogoriţă, sperietoare. Pentru acest cuvânt, datând din 1740, *The Shorter Oxford English Dictionary* trimite la E.A. Poe.

{142} trib din seminţia Algonquinilor.

{143} *Tombuctu,* oraş din Africa centrală (azi Mali), era pe vremea lui Poe un fel de capăt al globului.

{144} Şi-ntre părtaşii de frunte le-a fost (lat. în orig.) - Vergilius, *Eneida,* trad. George Coşbuc, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p. 59.
{145} Şi-a spune mi-e groază (lat. în orig.) - Vergilius, *Eneida,* trad. George Coşbuc, *op. cit.,* p. 66.
{146} *Tabitha,* nume de felină; *cf. Tabitha Rapiţă* din *Cum se scrie un articol pentru revista* Blackwood, *supra.*
{147} Cu voce scăzută. (it.)
{148} *Cf. Iov,* 16:1-2: „Omul născut din femeie are viaţă scurtă, dar plină de necazuri. Se naşte şi e tăiat ca o floare".
{149} Citat din Shakespeare, *Othello,* Act. III, Se. 3, w. 330-333, Ion Vinea traduce: „Macul, mătrăguna, /Şi nici alt leac din lume, de-adormit, /N-o să-ţi mai dea vreodată somnul dulce /Pe care ieri l-aveai!" - Shakespeare, *Opere,* 6, Editura Univers, Bucureşti, 1987, p. 317.
{150} Alt nume ridicol: trump = atú.
{151} în engl. *tattle* = trăncăneală.
{152} *Căpitanul Daniel Mann* a fost implicat în procesul de cinci săptămâni al doctorului Thomas W. Dyott, care a fost condamnat pentru fraudă (*Philadelphia Public Ledger,* 15 mai - 3 iun. 1839, *passim).*
{153} Figură de dans.
{154} Joc de cuvinte transparent pentru contemporani: engl. *man* = om; *Man-Fred* e o parodie (1834) a scriitorului Gilbert A'Beckett după poemul lui Byron, *Manfred* (1817); *Friday* (Vineri), sluga lui Robinson Crusoe din romanul eponim al lui Daniel Defoe.
{155} E probabil vorba de pronunţia Cockney a cuvântului engl. *insinuate* (a insinua).
{156} Poe a luat probabil această comparaţie din Hugh Blair, *Lectures on Rhetoric* (Cursuri de retorică), 1783, cursul XVIII: „Două dintre cele mai ilustre exemple de concluzie dusă până la perfecţiune din câte cunosc sunt Tacit, istoricul, şi preşedintele Montesquieu în *L'Esprit des Lois (Spiritul legilor)".*
{157} Majoritatea micilor meseriaşi menţionaţi în acest pasaj par să fi fost persoane reale.
{158} *Joseph Bonfanti* vindea păpuşi vorbitoare la New York.
{159} „Aceste lucruri fi-vor în curând". (*Sofocle*, „Antigona")
{160} Prin Martin Van Buren Mavis Poe se referă la Andrew Jackson Davis (1826-1910), poreclit „Poughkeepsie Seer" (Kendall B. Taft, *American Literature,* ianuarie 1955). Davis practica vindecarea prin hipnoză. În a 11-a din *Fifty Suggestions (Graham's,* mai 1849) Poe afirmă: „Evident, *nu* pot fi mai multe lucruri în Rai şi pe Pământ decât sunt visate în filozofia *ta* (o, Andrew Jackson Davis!)"
{161} *Mare Tenebrarum.* Geograful nubian este autorul lucrării *Geographia Nubiensis (Geografia Nubiei),* Paris, 1619, un compendiu în latină a cărţii *Noz het Moschtac fi ikhtiras al afac (Distracţia celui care doreşte să cutreiere ţările),* 1150, a poetului şi călătorului arab Al Idrisi (1099-1154); Poe se inspiră din Bryant, *Antient Mythology* (ed. a III-a, 1807, IV, p. 79). *Mare*

Tenebrarum - „Marea Umbrelor” - este numele dat de „nubian” Oceanului Atlantic. Cf. *O pogorâre în Maelstrom* şi *Eureka.*

{162} Anul 2848, adică o mie de ani de la data scrierii acestei nuvele. Scrisoarea începe pe 1 aprilie, „Ziua nebunilor”, la fel ca şi aventura icariană a lui Hans Pfaall din nuvela eponimă. După Gilbert Durand, „privighetoarea”, cum este botezat balonul, e un simbol uranian (Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului,* traducere de M. Aderca, prefaţă şi postfaţă de Radu Toma, Editura Univers, 1977).

{163} Pământul solid (lat.).

{164} Plictiseală (fr.).

{165} *ghidropa:* o frânghie lungă legată de nacela unui balon şi lăsată să atârne pe sol pentru a menţine constantă înălţimea (Florin Marcu şi Constant Mâneca, *Dicţionar de neologisme,* ed. a III-a, Ed. Academiei, 1978) a fost inventată, pare-se, de aeronautul englez Charles Green (1785-1870) - cf. *Farsa cu balonul* şi *Îngerul bizarului.*

{166} Aluzie ironică la interesul pentru sericicultură ce a bântuit în America pe la 1840.

{167} *papirus* evocă planta acvatică din a cărei tulpină se extrăgeau foiţele pe care se scria în Antichitate. Asocierea sa cu „pasta” obţinută din viermii zdrobiţi în piuă este imaginară.

{168} *Euphorbium: o* gumă extrem de acidă obţinută din *euphorbia,* plantă din familia euforbiaceelor, despre care se crede că ar vindeca negii. Explicaţiile de natură botanică din aceste pasaje sunt în mod intenţionat absurde.

{169} *silk-buckingham:* Aluzie ironică la J. Silk Buckingham, călător şi scriitor englez – vezi *Câteva vorbe cu o mumie,* n. 12.

{170} *gutaperca:* „substanţă asemănătoare cauciucului, care se extrage din unele plante originare din Extremul Orient” *(Dicţionar de neologisme).*

{171} Ciuperci (lat.).

{172} Primele vapoare transatlantice de 1 750 tone fiecare au început să facă ruta dintre New York şi Bremen în 1847.

{173} După Mabbott, „Wiggins” e un filozof al viitorului. Ar fi absurd să încercăm să-l identificăm cu vreun scriitor din vremea lui Poe.

{174} *Pundit:* cărturar hindus.

{175} *Furrier*: e vorba de François Marie-Charles Fourier (1772-1837), socialist francez, fondatorul comunităţilor de tip *phalanstere,* unde toţi membrii îşi procură cele trebuincioase vieţii prin muncă fizică liber consimţită. *Brook Farm Institute* (1841-1847), falansterul la care au aderat unii colegi de breaslă ai lui Poe, de pildă, Nathaniel Hawthorne, era modelat după planurile lui Fourier. „Frenchman” (francezul) era pe atunci porecla dată irlandezilor. (Furrier, în engleză, blănar.)

{176} Aristotel.

{177} Citat din *Meteorologia,* I, iii, lucrarea filozofului grec Aristotel (384-322 î.e.n.).

{178} E vorba de Morse, inventatorul telegrafului. *Horse,* adică Samuel F. B. Morse (1791-1872), inventatorul telegrafului electric; cf. *A o mie şi doua poveste a Şeherezadei.* Cablul transatlantic a fost instalat abia în 1866, dar pe

fundul oceanului şi nu la suprafaţa lui, aşa cum crezuse Poe. Horse = cal (engl.).

{179} Se schimbă vremurile (în latină, nu în etrusca !). Citatul „Se schimbă vremurile şi noi cu ele” a fost deseori atribuit poetului latin Ovidiu. Cărţile de referinţă moderne însă atribuie expresia lui Lothair, împărat (840-855) al Sfântului Imperiu Roman, fapt consemnat de istoricul Borbonius. Posibil ca Poe să fi preluat atribuirea greşită din romanţul *Euphues* (1578) al scriitorului englez John Lyly (15547-1606).

{180} Adică Africa, Europa şi Asia.

{181} Din aluzia transparentă la *yellow* (galben) şi *violet* (violet), e vorba probabil de Charles Green (în engl., „verde”), menţionat în n. 7, *supra.*

{182} Savans: Formă arhaică a lui *savants* = savanţi (fr.).

{183} *Aries Totel*: numele stâlcit al filozofului grec Aristotel; *Aries,* adică „berbecul” - vezi n. 18 *supra.*

{184} E vorba de Euclid şi Kant (al cărui nume, transcris Cant, înseamnă în engleză făţărnicie.)

{185} Poe face o confuzie voită între filozoful englez Francis Bacon (1561-1626) şi bardul scoţian James Hogg (1770-1835), supranumit „Păstorul Ettrick”. În engl., *hog* înseamnă porc, iar *bacon,* slănină.

{186} *instantiae naturae:* în latina medievală, „exemple ale naturii”, însă această colocaţie nu se găseşte nicăieri în opera lui Bacon.

{187} *noumena* şi *phenomena*: jargonul Punditei este preluat din filozoful german Immanuel Kant, în a cărui metafizică *noumena* (esenţele, „lucrul în sine”) se opun aparenţelor fenomenale *(phenomena)* ale „lucrului în sine”.

{188} Poe atrage atenţia asupra importanţei intuiţiei şi a imaginaţiei.

{189} Joc de cuvinte intraductibil: Aries înseamnă zodia berbecului.

{190} E vorba de germani, francezi, englezi şi americani.

{191} „Din nimic nimic nu se naşte” - baza fizicii epicureice, expresie rostită pe la 595 î.e.n. de poetul grec Alceu (Fragmentul 173). Poe va fi putut vedea textul latin în Henry Fielding, *Essay on Nothing,* secţ. 1 (1750): „Nimic nu-i mai fals decât vechiul proverb care... este în gura tuturor: *Ex nihilo nihil fit”.* La Shakespeare: „Din nimic nu se naşte nimic” *(Regele Lear,* Act. I, sc. 1, 90).

{192} Confuzie voită între filozoful englez John Stuart Mill (1806-1873) şi Joe Miller (1684-1738), autorul unei faimoase compilaţii de bancuri. Poe face adesea aluzii răutăcioase la adresa teoriilor utilitariste ale filozofului englez Jeremy Bentham (1748-1832). Cele trei citate de mai sus şi cele două din paragrafele următoare sunt adaptate după J. S. Mill, *Sistemul logicii,* Cartea a II-a, „Despre raţionament”, secţ. 5-7. În ediţia a 10-a, Londra, 1879, pp. 276 şi 311.

{193} E vorba despre matematicianul şi filozoful britanic *Isaac Newton* (1642-1727) şi despre astronomul german *Johannes Kepler* (1571-1630), faţă de caro Poe nutrea o sinceră admiraţie.

{194} Pentru Champollion şi vechea scriere egipteană, vezi introducerea şi notele la *Câteva vorbe cu o mumie.*

{195} Pentru „soboli bătrâni”, cf. W. Shakespeare, *Hamlet,* Act. I, sc. V, 162.

{196} „Kanadaw” e numele generic dat de futurieni Americilor.

{197} În 1844, Asa Whitney (1797-1872), om de afaceri newyorkez, umblat prin China şi convins de avantajele unei căi ferate transcontinentale, a prezentat Congresului un proiect în acest sens care să lege Lacul Michigan de Oceanul Pacific. Prima linie transcontinentală a fost inaugurată abia în mai 1869.

{198} Canalul Panama a fost deschis traficului maritim la 15 august 1914.

{199} O specie de rozătoare *(Cynomys ludovicianus)* asemănătoare veveriţei, care trăieşte în America de Nord.

{200} Adică „Gloata”.

{201} Nume stâlcite ale împăraţilor romani Nero şi Heliogabal (Elagabal). Heliogabal e menţionat în *William Wilson* şi *O dihanie cât patru. Omul-Girafă.*

{202} *Alpha Lirae:* Vega - vezi *Ligeia, MMR,* n. 14, p. 493.

{203} *Alcyon:* steaua principală din constelaţia Pleiadelor în Taurus.

{204} În fapt e vorba de astronomul german *Johann Heinrich von Mädler* (1794-1874), care a publicat *Die Centralsonne* în 1846, în care propunea un sistem al tuturor sistemelor solare ale galaxiei care gravitează în jurul unei stele centrale. Discuţia următoare este amplu elaborată în *Eureka,* paragrafele 212-225.

{205} Dacă reuşea să continue *Hans Pfaall,* Poe ar fi discutat probabil şi despre locuitorii de pe Lună. „Daphnis” nu e numele real al nici unei formaţiuni lunare, în mitologia greacă, „Diana”, zeiţa lunii, e patroana păstorului Daphnis.

{206} „Paradis” înseamnă „parc”. Poe trimite la Park Fountain de lângă City Hall, în New York; insula e Manhattan, unul dintre cele cinci cartiere ale oraşului New York.

{207} *Knickerbockeri:* descendenţi ai primilor colonişti olandezi stabiliţi în America, satirizaţi de scriitorul american Washington Irving (1783-1859), care semna cu pseudonimul „Diedrich Knickerbocker”.

{208} *Richard Riker* (1773-1842), politician newyorkez, căruia poetul Fitz-Greene Halleck i-a dedicat faimoasa poezie *To the Recorder*. Ordinul Lânii de Aur (în engl. „Golden Fleece”); verbul „to fleece” înseamnă „a jupui”; asupra lui Riker planau într-adevăr suspiciuni cum că i-ar fi Jupuit” pe oameni de aurul lor.

{209} În 1843 s-a făcut o listă de donaţii pentru proiectul acestui monument, în 1847 s-a aşezat piatra de temelie în speranţa că vor fi stimulaţi şi alţi donatori. Evenimentul a prilejuit ample ceremonii: o paradă, salve de tun, discursuri, oda lui George Pope Morris, cântată de 500 de coriști „cu mare eclat”, după cum consemna *New-York Daily Tribune* (20 octombrie 1847). Monumentul n-a fost terminat niciodată.

{210} În 1843 s-a făcut o listă de donaţii pentru proiectul acestui monument, în 1847 s-a aşezat piatra de temelie în speranţa că vor fi stimulaţi şi alţi donatori. Evenimentul a prilejuit ample ceremonii: o paradă, salve de tun, discursuri, oda lui George Pope Morris, cântată de 500 de coriști „cu mare eclat”, după cum consemna *New-York Daily Tribune* (20 octombrie 1847). Monumentul n-a fost terminat niciodată.

{211} Corn = porumb, grâne.

{212} E vorba de John Smith (1580—1631), căpitan al unei corăbii cu emigranţi englezi, luat prizonier de pieile-roşii. Smith înseamnă fierar în engleză.

{213} E vorba de Zacchary Taylor, general american care avea să se distingă în timpul războiului civil, ales preşedinte al Statelor Unite în 1849, anul în care Poe îşi scria nuvela.